

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΣΧΟΛΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΒΑΣΗ
ΤΟΥ ΠΙΝΑΚΑ ΕΙΣΡΟΩΝ - ΕΚΡΟΩΝ ΤΩΝ ΕΤΩΝ 2000 ΚΑΙ 2010»**

Κωσταρή Μαρία

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

Οικονομίδης Χαράλαμπος

Αθήνα, Φεβρουάριος 2014

Ευχαριστίες

Θα επιθυμούσα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή κ. Χ. Οικονομίδη για την αμέριστη συμπαράστασή του, τις χρήσιμες υποδείξεις του στην έρευνα και την θετική συμβολή του στη συγγραφή και την τελική διαμόρφωση της διπλωματικής μου εργασίας.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	4
Κεφάλαιο 1: Η Ελληνική Οικονομία	7
Συνοπτική αναδρομή των εξελίξεων της ελληνικής οικονομίας	7
Κεφάλαιο 2: Το Ισοζύγιο Πληρωμών	12
Κεφάλαιο 3: Το Εμπορικό Ισοζύγιο	20
Το εμπορικό ισοζύγιο μέσα από την ταυτότητα των εθνικών λογαριασμών	21
Προσδιοριστικοί παράγοντες του εμπορικού ισοζυγίου.....	21
Το εμπορικό ισοζύγιο στην ελληνική οικονομία	23
Εξάρτηση από το πετρέλαιο.....	27
Κεφάλαιο 4: Θεωρητικό πλαίσιο του συστήματος εισροών-εκροών	30
Ο πίνακας εισροών-εκροών ως εργαλείο της μακροοικονομικής λογιστικής.....	30
Βασικές υποθέσεις	31
Εξαγωγή του πίνακα εισροών-εκροών	33
Ο πίνακας παραγωγής.....	34
Ο πίνακας ζήτησης.....	35
Ο πίνακας εισροών-εκροών σύμφωνα με ESA 95.....	36
Πίνακας προσφοράς (supply table).....	37
Πίνακας χρήσης (use table)	38
Συμμετρικός πίνακας εισροών-εκροών (symmetric input-output matrix).....	42
Κεφάλαιο 5: Οι δρόμοι για την βελτίωση του ελληνικού εξωτερικού εμπορίου.	44
Ο δρόμος της εσωτερικής υποτίμησης	44
Ο δρόμος των επενδύσεων και της έρευνας και ανάπτυξης.	46
Κεφάλαιο 6: Εισαγωγές-Εξαγωγές κατά προϊόν – Εμπειρική προσέγγιση	48
Ποσοστά εισαγωγών ως προς την συνολική προσφορά	57
Κεφαλαιουχικά-Καταναλωτικά αγαθά	65
Αντιστοίχιση πινάκων εξαγωγών-εισαγωγών για τα έτη 2010-2000	71
Ποσοστιαία μεταβολή των εξαγωγών και των εισαγωγών για τα έτη 2010-2000 .	75
Σύγκριση του εμπορικού ισοζυγίου ανάμεσα στα έτη 2010-2000	80
Κεφάλαιο 7: Αξιολόγηση και Κατάταξη των προϊόντων	84
Κεφάλαιο 8: Συμπεράσματα & Διαπιστώσεις	90
Πηγές και Ενδεικτική Βιβλιογραφία*	93

Ευρετήριο Πινάκων

Πίνακας 1: Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (ως % του ΑΕΠ και σε δις. ευρώ).....	18
Πίνακας 2: Εξέλιξη Εμπορικού Ισοζυγίου Ελλάδας (2000-2010).	25
Πίνακας 3: Πίνακας προσφοράς (supply table).	37
Πίνακας 4: Πίνακας χρήσης (use table).	39
Πίνακας 5: Πίνακας χρήσης (use table).	41
Πίνακας 6: Συμμετρικός πίνακας εισροών-εκροών (symmetric input-output matrix) χρησιμοποιώντας την μέθοδο product by product.	43
Πίνακας 7: Εισαγωγές και Εξαγωγές ανά κατηγορία προϊόντος για το έτος 2010.	48
Πίνακας 8: Εισαγωγές και Εξαγωγές ανά κατηγορία προϊόντος για το έτος 2000.	54
Πίνακας 9: Ποσοστά εισαγωγών ως προς τη συνολική προσφορά έτους 2010.	57
Πίνακας 10: Ποσοστά εισαγωγών ως προς τη συνολική προσφορά έτους 2000.	61
Πίνακας 11: Κεφαλαιουχικά αγαθά έτους 2010	65
Πίνακας 12: Κεφαλαιουχικά αγαθά έτους 2000	67
Πίνακας 13: Αντιστοιχίες σύμφωνα με τη NACE 2 της Ε.Ε κατηγοριών αγαθών και υπηρεσιών πινάκων 2010 και 2000.	72
Πίνακας 14: Ποσοστιαία μεταβολή εξαγωγών ετών 2010-2000 σε σταθερές τιμές... ..	76
Πίνακας 15: Ποσοστιαία μεταβολή εισαγωγών ετών 2010-2000 σε σταθερές τιμές... ..	78
Πίνακας 16: Σημαντικότερες θετικές μεταβολές στα εμπορικά ισοζύγια αγαθών.....	80
Πίνακας 17: Σημαντικότερες αρνητικές μεταβολές στα εμπορικά ισοζύγια αγαθών. .	82

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία έχει ως σκοπό να αναλύσει το εισαγωγικό και εξαγωγικό εμπόριο της Ελληνικής οικονομίας με στόχο να ερευνηθούν οι θετικές ή οι αρνητικές μεταβολές που έχουν συντελεστεί στους επιμέρους κλάδους κατά την διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας σε ότι αφορά το εξωτερικό εμπόριο. Βασικό μεθοδολογικό εργαλείο για την παρούσα ανάλυση υπήρξε ο πίνακας εισροών-εκροών για τα έτη 2000, 2010. Εκτενής αναφορά δίνεται στον ορισμό του πίνακα εισροών-εκροών και στα συστατικά στοιχεία από τα οποία αυτός αποτελείται. Στη συνέχεια καταγράφονται οι ελληνικές εισαγωγές και εξαγωγές ανά κατηγορία προϊόντων για τα έτη 2000 και 2010. Κατόπιν υπολογίζονται τα ποσοστά των εισαγωγών ως προς την συνολική προσφορά. Στην συνέχεια επιχειρείται η διάκριση μεταξύ κεφαλαιουχικών και καταναλωτικών αγαθών όσον αφορά στο εξωτερικό εμπόριο της χώρας. Επιχειρείται η αντιστοίχιση των πινάκων εξαγωγών – εισαγωγών της για τα υπό εξέταση έτη. Στη συνέχεια υπολογίζονται οι ποσοστιαίες μεταβολές των εξαγωγών και των εισαγωγών για τα προϊόντα με τις μεγαλύτερες αξίες. Τέλος υπολογίζονται οι κλάδοι με τις μεγαλύτερες θετικές και αρνητικές μεταβολές στο επιμέρους εμπορικό τους ισοζύγιο προκειμένου να ερευνηθούν οι δυνατότητες βελτίωσης του ελληνικού εξωτερικού εμπορίου και συνεπώς και του εμπορικού ισοζυγίου της χώρας.

Τα συμπεράσματα που προκύπτουν χρίζουν ιδιαίτερης προσοχής και μελέτης. Η Ελλάδα παρά το γεγονός ότι παρουσιάζει έλλειμμα στο εμπορικό της ισοζύγιο, θα μπορούσε να υιοθετήσει μια αποτελεσματικότερη εμπορική πολιτική για κλάδους που εμφανίζουν θετικά αποτελέσματα. Η δημιουργία των προϋποθέσεων για αύξηση της παραγωγής σε κλάδους οι οποίοι είναι εφικτό να καλύψουν τις εγχώριες ανάγκες, θα μπορούσε να αποτελέσει ένα αποτελεσματικό μέτρο μιας τέτοιας πολιτικής. Εκτός από την αύξηση της παραγωγής των κλάδων αυτών, εξέχουσα σημασία θα ήταν κι ένας αποτελεσματικός στρατηγικός¹ σχεδιασμός προώθησης των ελληνικών προϊόντων. Με αυτό τον τρόπο δύναται να μειωθεί σε ένα βαθμό και το έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο της χώρας². Όμως στην Ελλάδα

¹ Κώστας Τσακνίδης: «ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ (2)», Κέντρο Επιχειρηματικής και Τεχνολογικής Ανάπτυξης Κεντρικής Μακεδονίας (ΚΕΤΑ-ΚΕΜΑΚ), <http://www.anki.gr/dat/FAB6BE22/file.pdf?635128432022525468>

² Γεώργιος Προβόπουλος, Διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος «Πρόλογος», στο «ΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ: ΑΙΤΙΕΣ ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ», Επιμέλεια έκδοσης Γεώργιος Οικονόμου, Ισαάκ Σαμπεθάι, Γεώργιος Συμιγιάννης, Αθήνα, Ιούλιος 2010, σελ. 8-10, http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/%CE%99%CF%83%CE%BF%CE%B6%CF%8D%CE%B3%CE%B9%CE%BF_%CE%A4%CF%81%CE%AD%CF%87%CE%BF%CF%85%CF%83%CF%89%CE%BD_%CE%A3%CF%85%CE%BD%CE%B1%CE%BB%CE%B1%CE%B3%CF%8E%CE%BD.pdf

απουσιάζει η κατάλληλη προπαρασκευή, ο μακροχρόνιος σχεδιασμός, ο διαχρονικός του εκσυγχρονισμός και η σταδιακή του υλοποίηση. Συνεπώς τα μέτρα που κατά καιρούς λαμβάνονται είναι αποσπασματικά, ασυνεχή, με σημαντική υστέρηση, ίσως και αντιφατικά, χωρίς να εντάσσονται σ' ένα ευρύτερο πλαίσιο πολιτικής και δίχως να διαμορφώνουν προϋποθέσεις βεβαιότητας και σταθερότητας για τους δρώντες. Αυτό όμως κατά την άποψή μου είναι απόλυτα φυσιολογικό, όταν μεταξύ άλλων παραγόντων, οι περισσότεροι από αυτούς που λαμβάνουν τις ανάλογες αποφάσεις στοχεύουν σε μικρο-πολιτικές και όχι σε μακρο-εθνικές επιλογές και προτεραιότητες. Ωστόσο στην παρούσα εργασία δεν θα μας απασχολήσει το ζήτημα του στρατηγικού σχεδιασμού.

Κατά μια άποψη φαίνεται να παρουσιάζονται δύο εναλλακτικοί δρόμοι δημοσιονομικής πολιτικής για την αντιμετώπιση του ελλείμματος στο εμπορικό ισοζύγιο της χώρας, δηλαδή η πολιτική της εσωτερικής υποτίμησης³ και η πολιτική της αύξησης των επενδύσεων και

Γεώργιου Μπαλά & Νικόλαου Παπαβασιλείου, «ΑΠΟΨΗ : Εξωστρέφεια και εξαγωγική εμπορική πολιτική». ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 26 Ιαν 2013,

http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_economy_2_26/01/2013_509136

Υπουργείο Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, Δηλώσεις του υπουργού ΑνΥπ Κωστή Χατζηδάκη μετά τη συνάντηση με τον υφυπουργό Εξωτερικού Εμπορίου της Ολλανδίας κ. S.Smits, 6 Φεβρουαρίου, 2013, <http://www.mindev.gov.gr/?p=9729>

Τα 8 λάθη της Ελλάδας στην προσέλκυση επενδύσεων και προώθηση εξαγωγών, 06.05.2013, <http://www.iefimerida.gr/node/103811#ixzz2dCKFBZ1d>

Αναστάσιος Αναστασάτος, «Η εξωτερική ανισορροπία της ελληνικής οικονομίας. Αίτια, χαρακτηριστικά και σενάρια προσαρμογής», Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών και Προβλέψεων, Eurobank EFG, <http://62.1.43.74/5Ekdosis/UplPDFs/sylogikostomos/21-e%20Anastasatos%20377-398.pdf>

Γιάννης Δαφέρμος & Μαρία Νικολαΐδη: «Πώς μπορεί να βελτιωθεί το εμπορικό ισοζύγιο της Ελλάδας;», Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ, Κείμενα Πολιτικής (Policy Briefs) / 5, ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2012,

<http://www.ineobservatory.gr/sitefiles/files/policy-brief-5.pdf>

³ ΗΛΙΑΣ ΙΩΑΚΕΙΜΟΓΛΟΥ: «Εσωτερική υποτίμηση και συσσώρευση κεφαλαίου. Μια κριτική προσέγγιση», Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ, ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΥ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ, Μελέτες (Studies) / 22, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2012, <http://www.ineobservatory.gr/sitefiles/files/study-22.pdf>

Σάββας Γ. Ρομπόλης: «Η κρίση ανάσχεσης της κρίσης. Η αποτυχία της εσωτερικής υποτίμησης στην Ελλάδα και η επιτακτική ανάγκη αλλαγής πλευσης στην οικονομία», 17/07/2013, www.tanea.gr/opinions/all-opinions/article/.../h-krish-anasxeshs-ths-krish..

Νίκος Κ. Κυριαζής: «Εσωτερική υποτίμηση και ανταγωνιστικότητα»,

<http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=388274>

Αναστάσιος Αναστασάτος, «Η εξωτερική ανισορροπία της ελληνικής οικονομίας. Αίτια, χαρακτηριστικά και σενάρια προσαρμογής», Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών και Προβλέψεων, Eurobank EFG, <http://62.1.43.74/5Ekdosis/UplPDFs/sylogikostomos/21-e%20Anastasatos%20377-398.pdf>

Συλλογικό έργο, Στέργιος Μπαμπανάσης, Γεώργιος Βάσιος, Ανδρέας Τρούμπης, Χαράλαμπος Καραντώνης, Γεώργιος Σταματάκης, Γεράσιμος Ζαχαράτος, Θεόδωρος Βλασσόπουλος, Νίκος Αναστασάτος, Βάσιος Κώτσιος: «Από την κρίση στη βιώσιμη ανάπτυξη», 1η έκδ. – Αθήνα, εκδ. Παπαζήση, 2012.

της έρευνας και ανάπτυξης⁴. Δεν αποκλείεται βέβαια και η περίπτωση οι δύο δρόμοι να είναι συμπληρωματικοί και να απαιτείται ένα «μείγμα» στην χρήση τους,

Η Αποτελεσματικότητα της Πολιτικής Εσωτερικής Υποτίμησης,

<http://www.indepanalysis.gr/?q=node/28>

Άγη Βερούτη, «Το πείραμα της “εσωτερικής υποτίμησης”», ΜΕ ΑΠΟΨΗ, 29 Μαρτίου 2012, <http://www.capital.gr/Articles.asp?id=1453991>

Δημήτρης Δασκαλόπουλος, πρόεδρος του ΣΕΒ (Σύνδεσμος Ελληνικών Βιομηχανιών): «Η ατελέσφορη εσωτερική υποτίμηση», <http://www.ethnos.gr/entheta.asp?catid=25862&subid=2&pubid=63641206>

Periklis Gogas: «25 αμείλικτα ερωτήματα για την Εσωτερική Υποτίμηση», 23/09/2012,

<http://www.inews.gr/0/25-ameilikta-erotimata-gia-tin-esoteriki-yprotimisi.htm>

⁴ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ: «ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ: ΑΙΤΙΕΣ ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ», Επιμέλεια έκδοσης Γεώργιος Οικονόμου, Ισαάκ Σαμπεθά, Γεώργιος Συμιγιάννης, Αθήνα, Ιούλιος 2010

Νίκος Δριτσάκης, Κατερίνα Γιαλιτάκη, Αντώνης Αδαμόπουλος: «ΕΞΑΓΩΓΕΣ, ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ: ΜΙΑ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΑΙΤΙΟΤΗΤΑΣ»,

http://users.uom.gr/~drits/publications/Exports_Investments_and_Economic_Growth.pdf

Μαρία Αθανασιάδου, Θεοφάνης Μαμουνέας, Χρήστος Σ. Σάββα: «ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ», Δοκίμια Οικονομικής Πολιτικής, Πανεπιστήμιο Κύπρου, Κέντρο Οικονομικών Ερευνών, Οκτώβριος 2007, <http://www.ucy.ac.cy/data/ecorece/DOP07-07.pdf>

Γιάννης Δαφέρμος & Μαρία Νικολαΐδη: «Πώς μπορεί να βελτιωθεί το εμπορικό ισοζύγιο της Ελλάδας;», Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ, Κείμενα Πολιτικής (Policy Briefs) / 5, ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2012,

<http://www.ineobservatory.gr/sitefiles/files/policy-brief-5.pdf>

Αναστάσιος Αναστασάτος, «Η εξωτερική ανισορροπία της ελληνικής οικονομίας. Αίτια, χαρακτηριστικά και σενάρια προσαρμογής», Διευθυνση Οικονομικών Μελετών και Προβλεψεων, Eurobank EFG,

<http://62.1.43.74/5Ekdosis/UpPDFs/sylogikostomos/21-e%20Anastasatos%20377-398.pdf>

http://www.hazliseconomist.com/uploads/speeches/RT2012_B/Xenokostas_GR_ppt.pdf

Κεφάλαιο 1: Η Ελληνική Οικονομία

Ο στόχος του παρόντος κεφαλαίου δεν είναι η πλήρης περιγραφή και ανάλυση των εξελίξεων της ελληνικής οικονομίας, θέμα για το οποίο υπάρχει εκτεταμένη συζήτηση. Αντίθετα επιδιώκουμε την ανάδειξη των στοιχείων εκείνων που σηματοδοτούν την σημαντικότητα του ρόλου του εμπορικού ισοζυγίου και των επιπτώσεών του για την ελληνική οικονομία.

Συνοπτική αναδρομή των εξελίξεων της ελληνικής οικονομίας

Η σημαντικότερη ίσως μεταβολή στη διάρθρωση της οικονομίας του νέου ελληνικού κράτους συντελέστηκε κατά τις δύο πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες. Από το τέλος του εμφυλίου, έως και τις αρχές περίπου της δεκαετίας του 1970, η Ελλάδα, από μία σχεδόν αμιγώς αγροτική οικονομία είχε μετατραπεί σε μία από τις πιο γρήγορα αναπτυσσόμενες βιομηχανικές οικονομίες του κόσμου, με ρυθμούς ανάπτυξης που έως το 1973 ήταν χαμηλότεροι μόνο από αυτούς της Ιαπωνίας.

Πιο συγκεκριμένα οι ρυθμοί ανάπτυξης του ΑΕΠ της χώρας, με την εξαίρεση του έτους 1962 ήταν σταθερά υψηλότεροι του 5%, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις ήταν ίσοι ή μεγαλύτεροι του 10%. Σύμφωνα με τον Χριστοδουλάκη (2000), καθώς κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1960 η Ελλάδα αναπτύσσονταν με ρυθμούς που κυμαίνονταν στο 7%, όταν το αντίστοιχο μέγεθος για το μέσο όρο των ευρωπαϊκών χωρών ήταν 4%, αν οι ρυθμοί αυτοί διατηρούνταν, γύρω στα τέλη του προηγούμενου αιώνα η σύγκλιση της Ελλάδας με τις οικονομίες των υπολοίπων Ευρωπαϊκών χωρών θα είχε πραγματοποιηθεί⁵.

Παρά τη σημαντική μείωση του ρυθμού ανάπτυξης το 1974, η Ελλάδα συνέχισε να αναπτύσσεται αρκετά γρήγορα, και πάντως ταχύτερα από τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές οικονομίες, και κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970. Ωστόσο, η διαφορά του ρυθμού σήμαινε ότι πλέον η σύγκλιση θα χρειαζόνταν περίπου διπλάσιο χρόνο (81 έτη - Cristodoulakis 2000). Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 παρουσιάστηκε περαιτέρω μείωση του ρυθμού μεταβολής του ΑΕΠ της Ελλάδας, ο οποίος, επιπλέον, ήταν μικρότερος

⁵ Αυτές οι διαπιστώσεις ίσως παρέχουν μια επεξήγηση για τις αδυναμίες εφαρμογής αποτελεσματικού στρατηγικού σχεδιασμού: η ευφορία της μεταπολεμικής ανάπτυξης χωρίς ουσιαστικές θετικές κρατικές παρεμβάσεις, εμπόδιζε τη θέσπιση ενός πλαισίου οικονομικού προγραμματισμού, (άκριτη εμπιστοσύνη στις αγορές).

από τον ευρωπαϊκό, με αποτέλεσμα η ελληνική οικονομία να αποκλίνει από τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές οικονομίες.

Όπως είναι αναμενόμενο, αυτή η σχετική στασιμότητα της χώρας (πολύ συχνά σε συνδυασμό με τα πολύ υψηλά, έως τα μέσα περίπου της προηγούμενης δεκαετίας, επίπεδα πληθωρισμού) έχει προκαλέσει το ενδιαφέρον και έχει γίνει αντικείμενο ανάλυσης από έναν μεγάλο αριθμό ερευνητών σε μία προσπάθεια ανακάλυψης των αιτιών, αλλά και προτάσεων πολιτικής για την αντιμετώπιση, αλλά και την αποφυγή επανάληψης μίας παρόμοιας κρίσης.

Ανάμεσα στις αιτίες που έχουν κατά καιρούς προταθεί για τη σημαντική αυτή κάμψη, η σημαντικότερη είναι μία συνολική αλλαγή πολιτικής η οποία εντοπίζεται στο 1974. Συγκεκριμένα, ο Αλογοσκούφης (1995), ο οποίος με χαρακτηριστικό τρόπο αποκαλεί τις προ και μετά 1974 περιόδους «τα δύο πρόσωπα του Ιανού», θεωρεί ότι το πρώτο (το προ του 1974) «καθεστώς» χαρακτηρίζονταν από την ύπαρξη και αποτελεσματική λειτουργία μηχανισμών συντονισμού και δέσμευσης, οι οποίοι οδήγησαν σε υψηλά μεγέθη επενδύσεων και ανάπτυξης, καθώς και σε χαμηλά επίπεδα πληθωρισμού.

Πιο συγκεκριμένα, οι μηχανισμοί αυτοί παρείχαν στους ιδιώτες επενδυτές εγγυήσεις σχετικά με τα δικαιώματα ιδιοκτησίας, τη φορολογική νομοθεσία, ενώ επέτρεπαν και τον άμεσο έλεγχο των εργατικών ενώσεων από το κράτος. Οι τρεις παραπάνω παράγοντες εξασφάλιζαν υψηλές αποδόσεις επενδυμένων κεφαλαίων. Πέραν αυτών, η συμμετοχή της δραχμής στο σύστημα σταθερών ισοτιμιών του «Bretton Woods» αποτελούσε εγγύηση ενός σταθερού και προβλέψιμου νομίσματος, ενώ ταυτόχρονα επέβαλε μία δημοσιονομική πειθαρχία. Τέλος, η απελευθέρωση των αγορών που πραγματοποιήθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1950, αλλά και η ισχυρή νομισματική επιτροπή αποτέλεσαν δύο μηχανισμούς συντονισμού που κατένειμαν πόρους και αποταμιεύσεις ιδιαίτερα αποτελεσματικά.

Από το 1974 άρχισε η σταδιακή κατάρρευση των περισσότερων από τους παραπάνω μηχανισμούς. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την αδυναμία του δημοσίου να εγγυηθεί την απόδοση των επενδύσεων. Επιπλέον, η κατάρρευση του συστήματος των σταθερών ισοτιμιών και η αδυναμία αντικατάστασης του από ένα εξίσου αποτελεσματικό σύστημα οδήγησαν σε ένα ιδιαίτερα ασταθές διεθνές νομισματικό περιβάλλον. Από την άλλη πλευρά, όλη η προηγούμενη περίοδος, με αποκορύφωμα την περίοδο της δικτατορίας, είχαν δημιουργήσει πολύ έντονα αιτήματα αυτονομίας και δικαιώματος λόγου του εργατικού κινήματος, αναδιανομής του εισοδήματος και ενίσχυσης του ρόλου του κράτους. Κατά τα φαινόμενα, η αντίδραση σε αυτά τα αιτήματα ήταν σπασμωδική χωρίς τη δημιουργία των απαραίτητων ρυθμιστικών μηχανισμών, κάτι που οδήγησε σε περαιτέρω

αύξηση της αβεβαιότητας, καθώς η έλλειψη θεσμικών μηχανισμών που να ρυθμίζουν το ρόλο του εργατικού κινήματος, έκανε τις συγκρούσεις σχεδόν αναπόφευκτες, ενώ η χρηματοδότηση της αναδιανομής και της ενίσχυσης του ρόλου του κράτους προήλθαν σχεδόν αποκλειστικά από αύξηση του εξωτερικού χρέους και των φόρων.

Η μεγάλη σημασία της μεταβολής των πολιτικών αναγνωρίζεται και από τον Χριστοδουλάκη (2000), με μόνη ουσιαστική διαφορά το έτος καμπής, το οποίο δεν θεωρεί ότι είναι το 1974, αλλά το 1980, όταν η τότε κυβέρνηση για πρώτη φορά αύξησε απότομα τις δημόσιες δαπάνες, μείωσε τους φόρους και προχώρησε σε σημαντική πιστωτική επέκταση. Ανάλογη τακτική ακολουθήθηκε και από την επόμενη κυβέρνηση με αύξηση μισθών, μεγέθυνση του δημοσίου τομέα και της απασχόλησης σε αυτόν, αλλά και των παροχών και του αριθμού των δικαιούχων του ασφαλιστικού συστήματος. Οι παραπάνω κινήσεις είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση του ελλείμματος του δημοσίου κατά 7% του ΑΕΠ κατά τη διάρκεια της περιόδου 1981-1985.

Η δραματική μεταβολή στη δομή της ελληνικής οικονομίας αντανακλάται κυρίως στις εξαγωγές των ελληνικών προϊόντων⁶. Πιο συγκεκριμένα, οι κατηγορίες προϊόντων: Τρόφιμα και ζώα ζωντανά, Ποτά και καπνός και Πρώτες ύλες μη εδώδιμες, εκτός από καύσιμα, αφορούσαν στο 1953 (περίοδο κατά την οποία άρχιζε η ανωτέρω μεταβολή της ελληνικής οικονομίας) το 87% των ελληνικών εξαγωγών. Σχεδόν 50 χρόνια αργότερα (το 1999) το αντίστοιχο ποσοστό είχε διαμορφωθεί στο 28%. Θα πρέπει, ωστόσο να σημειωθεί ότι η μεταβολή αυτή δεν ήταν μία σταδιακή διαδικασία, καθώς ήδη στα τέλη της δεκαετίας του 1960 είχε διαμορφωθεί μία κατάσταση η οποία παραμένει με μικρές διαφοροποιήσεις έως σήμερα. Οι πληροφορίες που αποκρύπτονται από την εξέταση μόνο των εξαγωγών για τη δομή, αλλά και τις επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας (ιδιαίτερα της μεταποίησης) φαίνονται στο αποκαλυμμένο συγκριτικό πλεονέκτημα⁷ κατά κλάδο. Πιο συγκεκριμένα, στον παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζονται τα ΑΣΠ για την Ελλάδα για το έτος 2009 σύμφωνα με τους υπολογισμούς του ΟΟΣΑ.

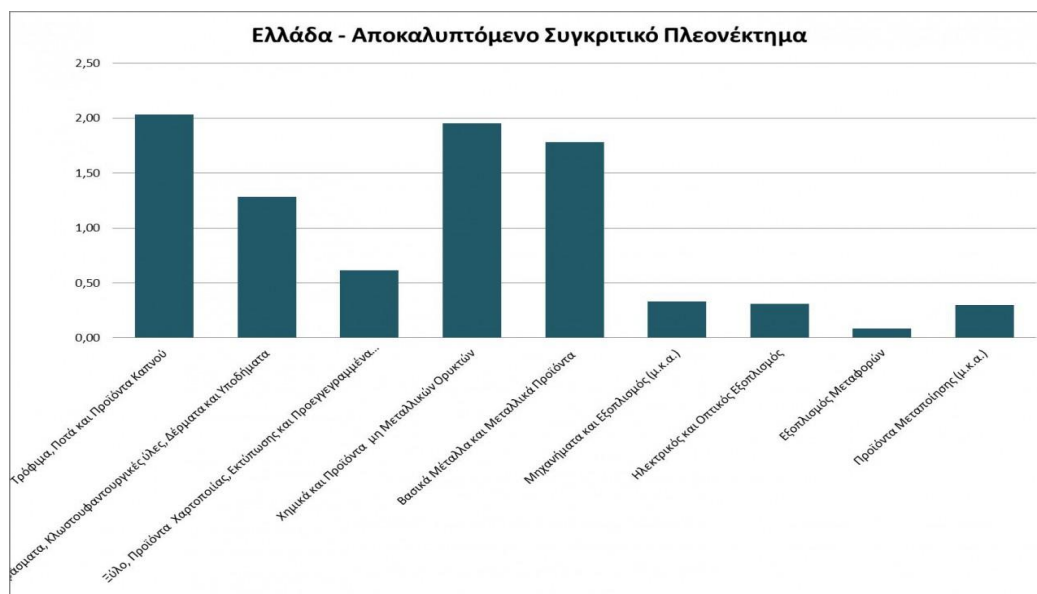
⁶ Αθανάσιος Φ. Καλογερέσης: «Ξένες Άμεσες Επενδύσεις, Διεθνοποίηση, Οικονομική Ανάπτυξη και Ανταγωνιστικότητα: Η Περίπτωση της Ελλάδας», Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών, Τμήμα Οικονομικών Επιστημών, Θεσσαλονίκη, Δεκέμβριος 2003, σελ. 119

⁷ Το Αποκαλυμμένο Συγκριτικό Πλεονέκτημα (ΑΣΠ) δείχνει τι ποσοστό των εξαγωγών μίας χώρας αντιστοιχεί στα προϊόντα ενός κλάδου σε σύγκριση με το αντίστοιχο ποσοστό για της χώρες του ΟΟΣΑ. Εάν η τιμή του λόγου αυτού είναι μεγαλύτερη της μονάδας τότε θεωρείται πως η χώρα διαθέτει ΑΣΠ στην εξαγωγή προϊόντων του συγκεκριμένου κλάδου:

$$\text{ΑΣΠ}_{ik} = \frac{X_{ik} / \sum_k X_{ik}}{X_{wk} / \sum_k X_{wk}}$$

Όπου X_{ik} είναι οι εξαγωγές του προϊόντος k της χώρας i και X_{wk} οι εξαγωγές του προϊόντος k των χωρών του ΟΟΣΑ.

Διάγραμμα 1: Αποκαλυπμένο συγκριτικό πλεονέκτημα για την Ελλάδα

Πηγή ΟΟΣΑ

Όπως φαίνεται από το διάγραμμα 1 το σημαντικότερο ΑΣΠ παρουσιάζει ο κλάδος τρόφιμα-ποτά και προϊόντα καπνού, ακολουθεί ο κλάδος χημικά προϊόντα μη μεταλλικών ορυκτών. Ενώ τρίτος βρίσκεται ο κλάδος βασικά μέταλλα και μεταλλικά προϊόντα. Οι τρεις αυτοί κλάδοι βρίσκονται σε πολύ υψηλότερα επίπεδα από όλους τους υπόλοιπους, ενώ αρκετά υψηλό ΑΣΠ παρουσιάζει και ο κλάδος υφάσματα- κλωστοϋφαντουργικές ύλες- δέρματα και υποδήματα.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι η μεταβολή της δομής της ελληνικής οικονομίας προς προϊόντα και υπηρεσίες υψηλότερης προστιθέμενης αξίας είναι μάλλον φαινομενική, καθώς οι κλάδοι στους οποίους η ελληνική οικονομία απολαμβάνει υψηλό συγκριτικό πλεονέκτημα εξακολουθούν να συνδέονται άμεσα με την πρωτογενή παραγωγή.

Για περισσότερο από τέσσερις δεκαετίες, η Ελλάδα αποτελούσε μία εξαίρεση οικονομίας ανοικτής αγοράς στην Ανατολική Ευρώπη, ενώ το γεγονός ότι συνόρευε με τρεις κομμουνιστικές χώρες (Αλβανία, Γιουγκοσλαβία και Βουλγαρία) σήμαινε ότι ήταν γεωγραφικά απομονωμένη από τους γειτονικούς της εμπορικούς εταίρους. Η κατάσταση αυτή μεταβλήθηκε απότομα το 1990, καθώς μετά από ένα μεγάλο διάστημα, δόθηκε στην ελληνική οικονομία η δυνατότητα επανασύνδεσης με την πραγματική της ενδοχώρα, δηλαδή τις χώρες των Βαλκανίων και τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης.

Η κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων σήμανε έναν σταδιακό επαναπροσδιορισμό της ελληνικής οικονομίας, η οποία άρχισε να προσανατολίζεται προς

τις χώρες στα βόρεια σύνορα της. Οι δύο βασικότερες ενδείξεις της σημαντικής αυτής μεταβολής είναι αφενός το εξωτερικό εμπόριο και αφετέρου οι ελληνικές ξένες άμεσες επενδύσεις.

Τρεις παράγοντες επηρέασαν σημαντικά την ελληνική οικονομία, αποτελώντας τις σημαντικότερες εξωγενείς μεταβλητές στη διαμόρφωση του ελληνικού εξωτερικού εμπορίου. Η πρώτη ήταν η εισδοχή της χώρας στην ΕΟΚ το 1981, η δεύτερη η κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων και η τρίτη η είσοδος της χώρας στην ευρωζώνη το 2000. Αυτοί οι παράγοντες οδήγησαν σε μία αυξανόμενη εξάρτηση της χώρας, τόσο όσον αφορά στις εισαγωγές, όσο και στις εξαγωγές της, από τις Δυτικοευρωπαϊκές χώρες.

Πιο συγκεκριμένα, ο ρόλος της ΕΕ ως του πλέον σημαντικού εξαγωγέα στη χώρα, άρχισε να γίνεται πιο εμφανής σε βάρος της Ασίας και της Αφρικής⁸ και σε μικρότερο βαθμό των Χωρών Κεντρικής & Ανατολικής Ευρώπης (ΧΚΑΕ). Η συμμετοχή της Αφρικής και της Ασίας δείχνει να σταθεροποιείται, ακόμη και να αυξάνεται οριακά στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Ταυτόχρονα, οι ελληνικές εξαγωγές που κατευθύνονταν προς την ΕΕ άρχισαν να αυξάνουν και πάλι σε βάρος της Αφρικής, της Ασίας και των ΧΚΑΕ. Ωστόσο, μετά το 1992, το ποσοστό της ΕΕ στις ελληνικές εξαγωγές (παρά την αύξησή του σε απόλυτα μεγέθη) μειώνεται σημαντικά, από περίπου 70% σε λιγότερο από 60%, λόγω της ανοδικής συμμετοχής των ΧΚΑΕ και σε μικρότερο βαθμό των χωρών της Ασίας. Έτσι, παρότι άλλαξαν τα ποσοστά στο εσωτερικό της ευρύτερης αυτής κατηγορίας, η ευρωπαϊκή ήπειρος εξακολούθησε να απορροφά περίπου τα τρία τέταρτα των ελληνικών εξαγωγών. Από την άλλη πλευρά, η συμμετοχή της Αμερικής στο ελληνικό εμπόριο, παρέμεινε σταθερή ολόκληρη την περίοδο.

⁸ Το εμπόριο με τις περιοχές αυτές περιορίζεται σε έναν σχετικά μικρό αριθμό χωρών. Όσον αφορά στην Ασία, περίπου το 50% των εισαγωγών της Ελλάδας από αυτήν την ήπειρο, προέρχεται από τρεις χώρες (Ιαπωνία, Ν. Κορέα και Κίνα), ενώ ένα επιπρόσθετο 25% προέρχεται από δύο πετρελαιοπαραγωγές χώρες (Ιράν και Σ. Αραβία). Οι ελληνικές εξαγωγές από την άλλη πλευρά, κατευθύνονται κυρίως προς τις χώρες της Μέσης Ανατολής, οι οποίες απορροφούν περίπου τα 2/3 των ελληνικών εξαγωγών στην Ασία. Περίπου οι μισές από τις παραπάνω εξαγωγές κατευθύνονται προς την Κύπρο. Στην περίπτωση της Αφρικής, οι σημαντικότεροι εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας είναι οι μεσογειακές χώρες της Β. Αφρικής (Μαρόκο, Αλγερία, Τυνησία, Λιβύη και Αίγυπτος), ενώ η διαφορά με την Ασία είναι ότι στην περίπτωση της Αφρικής, οι ίδιες πέντε χώρες παίζουν σημαντικό ρόλο, τόσο στις εισαγωγές, όσο και στις εξαγωγές.

Κεφάλαιο 2: Το Ισοζύγιο Πληρωμών

Το Ισοζύγιο Εξωτερικών Πληρωμών ή απλούστερα Ισοζύγιο Πληρωμών αφορά στον ειδικό λογαριασμό, στον οποίο καταγράφονται το ύψος και η εξελικτική πορεία όλων των οικονομικών συναλλαγών που διατηρεί μια χώρα με άλλα κράτη του κόσμου⁹. Σύμφωνα με τους κατά σύμβαση κανόνες που διέπουν την κατάρτιση του ισοζυγίου πληρωμών, οι συναλλαγές που αντιπροσωπεύουν εισροή πραγματικών πόρων, αύξηση των περιουσιακών στοιχείων ή μείωση των υποχρεώσεων (όπως οι εξαγωγές εμπορευμάτων) καταγράφονται ως πιστώσεις, ενώ οι συναλλαγές που αντιπροσωπεύουν εκροή πραγματικών πόρων, μείωση των περιουσιακών στοιχείων ή αύξηση των υποχρεώσεων (όπως οι εισαγωγές εμπορευμάτων) καταγράφονται ως χρεώσεις. Το καθαρό αποτέλεσμα είναι το υπόλοιπο (πιστώσεις μείον χρεώσεις) όλων των συναλλαγών με κάθε εταίρο. Σε αυτό το ισοζύγιο καταγράφεται η εισροή και εκροή κεφαλαίων (εισπράξεων και πληρωμών σε συνάλλαγμα) από και προς την εν λόγω χώρα κατά τη διάρκεια μιας ορισμένης χρονικής περιόδου (συνήθως ενός έτους). Για αυτό το λόγο χρησιμοποιείται και ως δείκτης της ζήτησης και προσφοράς του νομίσματος της εν λόγω χώρας. Το ισοζύγιο πληρωμών έχει ιδιαίτερη σημασία για την οικονομία μιας χώρας καθώς κάθε μια συναλλαγή που αυτό περιλαμβάνει επηρεάζει τη διαμόρφωση μεγεθών όπως του εθνικού εισοδήματος και της εθνικής δαπάνης ενώ παράλληλα απεικονίζει τη διεθνή οικονομική θέση της συγκεκριμένης χώρας. Σύμφωνα με την ταυτότητα των εθνικών λογαριασμών για την ανοικτή οικονομία ισχύει [Mankiw (2008), Krugman and Obstfeld (2009)]

$$\begin{aligned} Y &= C + I + G + X - M \Rightarrow \\ : Y &= C + I + G + X - M + T - T \Rightarrow \\ Y - C - T - I &= (X - M) + (G - T) \end{aligned}$$

Όπου $X - M$ είναι το εμπορικό ισοζύγιο και $T - G$ είναι το πλεόνασμα του κρατικού προϋπολογισμού. Επειδή: $Y - C - T - I = S - I$ θα έχουμε ότι:

$$(S - I) + (T - G) = (X - M)$$

⁹ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Balance_of_payment_statistics/el
<http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Statistics/externalsector/balance/default.aspx>
www.des.panteion.gr/docs/dpo_1_slides_balance_pmt_17_1_12.ppt

Αυτή είναι η σχέση μεταξύ των τριών πλεονασμάτων (ελλειμμάτων) της οικονομίας, δηλαδή του πλεονάσματος (ελλείμματος) του ιδιωτικού τομέα, του πλεονάσματος (ελλείμματος) του δημόσιου τομέα και του εμπορικού πλεονάσματος (ελλείμματος).

Ένας παρόμοιος τρόπος προκειμένου να γραφεί η παραπάνω εξίσωση είναι ο ακόλουθος:

$$M - X = NI - NS = NCI$$

Όπου NI είναι η εθνική επένδυση, NS η εθνική αποταμίευση και NCI είναι η καθαρή εισροή κεφαλαίου. Με βάση τα παραπάνω ορίζουμε ως ισοζύγιο πληρωμών (Balance of Payments-BoP) το άθροισμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών (Current Account-CA) και του ισοζυγίου κεφαλαίου του ιδιωτικού τομέα (Capital Account-KA). Συνεπώς για το ισοζύγιο πληρωμών ισχύει η σχέση:

$$BoP = CA + KApr. \text{sector}$$

Αναλυτικότερα, στο ισοζύγιο πληρωμών περιλαμβάνονται οι εξής κατηγορίες:

1. Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών

- α.** Εμπορικό Ισοζύγιο (εξαγωγές καυσίμων, πλοίων, εισπράξεις από πώληση λοιπών εμπορευμάτων/παγίων - εισαγωγές καυσίμων, πλοίων, εισπράξεις από πώληση λοιπών εμπορευμάτων/παγίων).
- β.** Ισοζύγιο Υπηρεσιών (Εισπράξεις από ταξιδιωτικό, μεταφορές και λοιπές υπηρεσίες - Πληρωμές από ταξιδιωτικό, μεταφορές και λοιπές υπηρεσίες).
- γ.** Ισοζύγιο Εισοδημάτων (Εισπράξεις από αμοιβές, μισθοί, τόκους, μερίσματα, κέρδη - Πληρωμές αμοιβών, μισθών, τόκους μερίσματα, κέρδη).
- δ.** Ισοζύγιο Τρεχουσών Μεταβιβάσεων (Εισπράξεις Γενικής Κυβέρνησης (π.χ. μεταβιβάσεις Ε.Ε.) και Λοιπών Τομέων (π.χ. μεταναστευτικά εμβάσματα) - Πληρωμές Γενικής Κυβέρνησης).

2. Ισοζύγιο Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων

Περιλαμβάνει κεφαλαιακές μεταβιβάσεις (εισπράξεις - πληρωμές) Γενικής Κυβέρνησης και Λοιπών Τομέων.

3. Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών

- α. Άμεσες Επενδύσεις (Κατοίκων στο εξωτερικό (π.χ. ίδρυση επιχείρησης από Έλληνα υπήκοο στην Αίγυπτο)- Μη κατοίκων στην Ελλάδα (π.χ. ίδρυση νέας επιχείρησης από αλλοδαπό υπήκοο).
- β. Επενδύσεις Χαρτοφυλακίου (Απαιτήσεις - Υποχρεώσεις π.χ. αγορά ομολόγων Ελληνικού Δημοσίου από αλλοδαπό υπήκοο).
- γ. Λοιπές Επενδύσεις (Απαιτήσεις - Υποχρεώσεις, όπου εντάσσονται και τα δάνεια της Γενικής Κυβέρνησης).
- δ. Μεταβολή Συναλλαγματικών Διαθεσίμων (Μείωση - Αύξηση).

4. Τακτοποιητέα Στοιχεία (των προηγούμενων κατηγοριών - το άθροισμά τους πρέπει να είναι μηδενικό)

Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών του ισοζυγίου πληρωμών παρέχει πληροφορίες όχι μόνο για το διεθνές εμπόριο αγαθών (που είναι κατά κανόνα η μεγαλύτερη κατηγορία), αλλά και για το διεθνές εμπόριο υπηρεσιών, το εισόδημα και τις τρέχουσες μεταβιβάσεις. Για όλες αυτές τις συναλλαγές, το ισοζύγιο πληρωμών καταγράφει την αξία των πιστώσεων (εξαγωγών) και των χρεώσεων (εισαγωγών)¹⁰. Όταν το ισοζύγιο είναι αρνητικό — υπάρχει έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών — αυτό σημαίνει ότι η χώρα δαπανά στο εξωτερικό περισσότερα από όσα κερδίζει από τις συναλλαγές της με τις άλλες οικονομίες και, συνεπώς, είναι καθαρός οφειλέτης έναντι της αλλοδαπής.

Η συμπεριφορά του ισοζυγίου πληρωμών διαφοροποιείται ανάλογα με το καθεστώς των συναλλαγματικών ισοτιμιών. Για την συναλλαγματική ισοτιμία ισχύει:

$$i = i^* + \frac{\Delta e}{e}, \text{ όπου } \frac{\Delta e}{e} \text{ είναι η προσδοκώμενη υποτίμηση του εγχώριου νομίσματος.}$$

Συνεπώς, στην περίπτωση που $i - i^* - \frac{\Delta e}{e} > 0$ αναμένεται εισροή κεφαλαίων από τον

ιδιωτικό τομέα, ενώ αν $i - i^* - \frac{\Delta e}{e} < 0$ αναμένεται εκροή κεφαλαίων από τον ιδιωτικό

τομέα. Όπως είδαμε νωρίτερα, ισχύει για το ισοζύγιο πληρωμών ότι $BoP = CA + KApr.\text{sector}$. Θα πρέπει τώρα να εξετάσουμε ποια είναι η εξέλιξη του ισοζυγίου πληρωμών σε καθεστώς σταθερής και κυμαινόμενης συναλλαγματικής ισοτιμίας. Αυτή η εξέταση είναι απαραίτητη καθώς το ισοζύγιο πληρωμών καταγράφει τις

¹⁰ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Glossary:Export

συναλλαγές με την αλλοδαπή και επομένως η συναλλαγματική ισοτιμία κατέχει πρωτεύοντα ρόλο στην ανάλυση μας.

Στην περίπτωση της σταθερής συναλλαγματικής ισοτιμίας ισχύει ότι $BoP = \Delta M$, δηλαδή η Κεντρική Τράπεζα είναι υποχρεωμένη να παρεμβαίνει στην αγορά συναλλάγματος προκειμένου να καθαρίσει την αγορά στο επίπεδο της σταθερής συναλλαγματικής ισοτιμίας. Επομένως, η εγχώρια προσφορά χρήματος είναι ενδογενής και προσαρμόζεται κάθε φορά ανάλογα ώστε να ικανοποιεί το κριτήριο που αναφέρθηκε πιο πάνω.

Στην περίπτωση της κυμαινόμενης συναλλαγματικής ισοτιμίας, η Κεντρική Τράπεζα δεν παρεμβαίνει και η αγορά εκκαθαρίζει μέσω του μηχανισμού των τιμών, συνεπώς $BoP = 0$.

Στην περίπτωση της σταθερής συναλλαγματικής ισοτιμίας αν $BoP > 0$, τότε έχουμε πλεόνασμα στο ισοζύγιο πληρωμών και καθαρή εισροή ξένου συναλλάγματος. Αυτό σημαίνει ότι η Κεντρική Τράπεζα αυξάνει την προσφορά χρήματος ώστε να απορροφήσει την προσφορά ξένου συναλλάγματος, παρέχοντας ρευστότητα σε εγχώριο νόμισμα. Στην περίπτωση κατά την οποία $BoP < 0$, τότε έχουμε έλλειμμα στο ισοζύγιο πληρωμών και καθαρή εκροή συναλλάγματος. Αυτό μεταφράζεται στο ότι η Κεντρική Τράπεζα μειώνει την προσφορά χρήματος, απορροφώντας ρευστότητα.

Τι μετρά όμως το ισοζύγιο πληρωμών; Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών μετρά την οικονομική θέση μιας χώρας στον κόσμο, καλύπτοντας όλες τις συναλλαγές που πραγματοποιούνται μεταξύ μονάδων κατοίκων και μονάδων μη κατοίκων. Ειδικότερα, τα τέσσερα κύρια συστατικά στοιχεία του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ορίζονται ως εξής:

- Το εμπόριο αγαθών καλύπτει τα γενικά εμπορεύματα, τα αγαθά προς επεξεργασία, τις επισκευές αγαθών, τα αγαθά που παρέχονται στους λιμένες από τους μεταφορείς και τον μη νομισματικό χρυσό. Οι εξαγωγές και οι εισαγωγές εμπορευμάτων καταγράφονται στην αποκαλούμενη βάση fob/fob —με άλλα λόγια, στην αγοραία τους αξία στα τελωνειακά σύνορα των οικονομιών εξαγωγής, συμπεριλαμβανομένων των τελών για τις υπηρεσίες ασφάλισης και μεταφοράς έως τα σύνορα της χώρας εξαγωγής.
- Το εμπόριο υπηρεσιών αποτελείται από τα ακόλουθα στοιχεία: υπηρεσίες μεταφορών που παρασχέθηκαν από κατοίκους της ΕΕ σε κατοίκους χωρών εκτός της ΕΕ ή αντίστροφα, οι οποίες περιλαμβάνουν τη μεταφορά επιβατών, τη μεταφορά εμπορευμάτων, την ενοικίαση μεταφορικών μέσων με πλήρωμα και τις

σχετικές υποστηρικτικές και βοηθητικές υπηρεσίες, ταξιδιωτικές υπηρεσίες, που περιλαμβάνουν πρωτίστως τα αγαθά και τις υπηρεσίες που αποκτούν ταξιδιώτες της ΕΕ από κατοίκους χωρών εκτός της ΕΕ ή αντίστροφα - και λοιπές υπηρεσίες, που περιλαμβάνουν τις υπηρεσίες επικοινωνίας, τις υπηρεσίες κατασκευής, τις ασφαλιστικές υπηρεσίες, τις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού υπολογιστή και τις υπηρεσίες πληροφόρησης, τα τέλη δικαιωμάτων εκμετάλλευσης και αδειών χρήσης, τις λοιπές επιχειρηματικές υπηρεσίες (που περιλαμβάνουν τις υπηρεσίες διεθνούς τριγωνικού εμπορίου και τις λοιπές συναφείς με το εμπόριο υπηρεσίες, τις υπηρεσίες λειτουργικής μίσθωσης και διάφορες επιχειρηματικές, επαγγελματικές και τεχνικές υπηρεσίες), τις προσωπικές, πολιτιστικές και ψυχαγωγικές υπηρεσίες και τις υπηρεσίες της γενικής κυβέρνησης που δεν περιλαμβάνονται αλλού.

- Το εισόδημα καλύπτει δύο είδη συναλλαγών: το εισόδημα εξαρτημένης εργασίας που καταβάλλεται σε εργαζομένους μη κατοίκους ή που λαμβάνεται από εργοδότες μη κατοίκους και το εισόδημα από επενδύσεις το οποίο προκύπτει από εξωτερικά χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία και υποχρεώσεις.
- Οι τρέχουσες μεταβιβάσεις περιλαμβάνουν τις τρέχουσες μεταβιβάσεις της γενικής κυβέρνησης, π.χ. τις μεταβιβάσεις που σχετίζονται με τη διεθνή συνεργασία μεταξύ κυβερνήσεων, τις πληρωμές τρεχόντων φόρων εισοδήματος και περιουσίας και άλλες τρέχουσες μεταβιβάσεις, όπως τα εμβάσματα των εργαζομένων, τα ασφάλιστρα (εξαιρουμένων των χρεώσεων παροχής υπηρεσιών) και οι απαιτήσεις επί ασφαλιστικών εταιρειών του κλάδου ζημιών.

Όσον αφορά στην εξέλιξη του ελληνικού Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών (ΙΤΣ), χαρακτηρίζεται από συνεχή και έντονα ελλείμματα σε όλη τη διάρκεια της περιόδου 2000-2011. Αναλυτικότερα, το μέσο ετήσιο επίπεδο ελλείμματος του ΙΤΣ ως ποσοστό του ΑΕΠ για την εν λόγω περίοδο ήταν 9,5%. Το 2000, έτος κατά το οποίο εισήλθε η χώρα στην Ευρωζώνη, το έλλειμμα του ΙΤΣ ως ποσοστό του ΑΕΠ ήταν 7,8%. Το μέγεθος αυτό αυξήθηκε σημαντικά από το 2006 λαμβάνοντας την υψηλότερη τιμή του το 2008, όπου ουσιαστικά το ποσοστό του διπλασιάστηκε σε σχέση με το 2000, φτάνοντας το 14,94% του ΑΕΠ, (χωρίς τις κεφαλαιακές μεταβιβάσεις). Σημειώνουμε ότι ο ρυθμός αύξησης του ελλείμματος μεταξύ των ετών 2000 και 2011 ήταν 25,6%. Το 2011 το έλλειμμα

του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ως ποσοστό του ΑΕΠ ανήλθε στο 9,8%, παρουσιάζοντας μια μείωση της τάξεως του 3,2% σε σχέση με το 2010.

Σε απόλυτα μεγέθη, το μέσο ετήσιο επίπεδο ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ήταν 19,1 δις ευρώ, τη χρονική περίοδο 2000-2011. Από τον Πίνακα που ακολουθεί διαπιστώνουμε ότι τη χρονική περίοδο πριν το 2006 το μέσο επίπεδο του ελλείμματος του ΙΤΣ ήταν 11,4 δις ευρώ, ενώ μεταξύ 2006-2011 το αντίστοιχο μέγεθος υπερδιπλασιάστηκε και διαμορφώθηκε στα 26,8 δις ευρώ. Επιπλέον, σημειώνεται ότι το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών παρουσίασε την υψηλότερη τιμή το 2008, φτάνοντας τα 34,8 δις ευρώ, ενώ τη χαμηλότερη το 2002, προσεγγίζοντας τα 10,2 δις ευρώ. Το 2011 το έλλειμμα διαμορφώθηκε στα 21,07 δις ευρώ, παρουσιάζοντας μια μείωση της τάξεως του 9% ως προς το 2010.

Από την εξέταση των επιμέρους συνιστωσών του ΙΤΣ συνάγεται ότι η σταδιακή επιδείνωση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών στην Ελλάδα σε εθνικολογιστική βάση οφείλεται αρχικά στην επιδείνωση του εμπορικού ισοζυγίου στην προενταξιακή περίοδο 1996-2000 και ακολούθως στη διατήρηση του εμπορικού ελλείμματος σε υψηλά επίπεδα, της τάξεως του 17-18 εκατοστιαίων μονάδων του ονομαστικού ΑΕΠ, σε όλη την περίοδο 2000-2010, κύρια συνιστώσα η οποία αποτελεί και την πηγή του προβλήματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Ωστόσο, σημαντική αρνητική επίδραση στη διαμόρφωση της τρέχουσας εξαιρετικά δυσμενούς κατάστασης του ΙΤΣ άσκησε και η μεταστροφή του παραδοσιακά πλεονασματικού ισοζυγίου εισοδημάτων και τρεχουσών μεταβιβάσεων σε ελλειμματικό από το 2004 και μετά. Στη βελτίωση της εικόνας του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών συμβάλλει το ισοζύγιο υπηρεσιών και σε μικρότερο βαθμό, λόγω και του μεγέθους του, το ισοζύγιο τρεχουσών μεταβιβάσεων. Σημειώνεται ότι το έλλειμμα του ισοζυγίου εισοδημάτων και τρεχουσών μεταβιβάσεων το 2008 ήταν περίπου το 1/3 του ελλείμματος του ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών.

Το ύψος του ελλείμματος, αλλά και η εμμονή του σε υψηλά επίπεδα για μεγάλο χρονικό διάστημα (πάνω από δεκαετία), αποτελούν μια από τις βασικές ανισορροπίες της ελληνικής οικονομίας, που έχει ως αποτέλεσμα τη συσσώρευση χρέους και την επιδείνωση της διεθνούς επενδυτικής θέσης της χώρας. Πόροι που θα έπρεπε να κατευθύνονται στη χρηματοδότηση της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας χρησιμοποιούνται για την εξυπηρέτηση του διογκούμενου εξωτερικού χρέους. Είναι φυσικό οι εξελίξεις αυτές να αποτελούν αντικείμενο προβληματισμού των ασκούντων την οικονομική πολιτική.

Πίνακας 1: Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (ως % του ΑΕΠ και σε δις. ευρώ).

ΕΤΟΣ	ΙΤΣ		ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ		ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ		ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ		ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ	
	% του ΑΕΠ	σε δις ευρώ	% του ΑΕΠ	σε δις ευρώ	% του ΑΕΠ	σε δις ευρώ	% του ΑΕΠ	σε δις ευρώ	% του ΑΕΠ	σε δις ευρώ
2000	-7,8	-10,62	-16,1	-21,93	6,4	8,71	-0,7	-0,96	2,6	3,55
2001	-7,2	-10,59	-14,8	-21,61	6,2	9,15	-1,4	-1,98	2,6	3,86
2002	-6,5	-10,20	-14,5	-22,71	6,9	10,76	-1,3	-2,07	2,4	3,82
2003	-6,5	-11,26	-13,1	-22,64	6,7	11,51	-2,3	-3,98	2,2	3,85
2004	-5,8	-10,72	-13,7	-25,44	8,3	15,47	-2,4	-4,38	2,0	3,63
2005	-7,6	-14,74	-14,3	-27,56	8,0	15,39	-2,9	-5,68	1,6	3,10
2006	-11,4	-23,76	-16,9	-35,29	7,3	15,34	-3,5	-7,21	1,6	3,40
2007	-14,6	-32,60	-18,6	-41,50	7,4	16,59	-4,2	-9,29	0,7	1,59
2008	-14,9	-34,80	-18,9	-44,05	7,4	17,14	-4,6	-10,64	1,2	2,76
2009	-11,1	-25,82	-13,3	-30,77	5,5	12,64	-3,9	-8,98	0,6	1,29
2010	-10,1	-22,98	-12,4	-28,28	5,8	13,25	-3,6	-8,14	0,1	0,20
2011	-9,8	-21,07	-12,6	-27,22	6,8	14,64	-4,2	-9,07	0,3	0,58

ΕΤΟΣ	ΙΤΣ		ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ		ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ		ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ		ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ	
Μέσο Ετήσιο	-9,5	-19,1	-14,9	-29,1	6,9	13,4	-2,9	-6,0	1,5	2,6

Πηγή: ΚΕΠΕ, Οικονομικές Εξελίξεις, τ. 18, Ιούνιος 2012.

Κεφάλαιο 3: Το Εμπορικό Ισοζύγιο

Το Εμπορικό Ισοζύγιο είναι η σχέση μεταξύ εισαγωγών και εξαγωγών μιας χώρας. Στο εμπορικό ισοζύγιο καταγράφονται οι χρηματικές ροές που αφορούν σε συναλλαγές σε αγαθά (πληρωμές/ εισαγωγές και εισπράξεις/εξαγωγές), των οποίων η κυριότητα αλλάζει μεταξύ ενός κατοίκου και μη κατοίκου¹¹. Επιπλέον, στο εμπορικό ισοζύγιο καταχωρίζονται οι τριγωνικές συναλλαγές, η αξία της επεξεργασίας αγαθών, η αξία επισκευής αγαθών και η αξία των αγαθών για τον εφοδιασμό πλοίων και αεροπλάνων. Το εμπορικό ισοζύγιο, με όλες τις παραπάνω κατηγορίες συναλλαγών που καταρτίζει η Τράπεζα της Ελλάδος, καταρτίζεται με βάση τις στατιστικές πληροφορίες (στοιχεία συναλλασσόμενου, αξία αγαθών, χώρα προέλευσης και προορισμού, είδος εμπορεύματος και νόμισμα συναλλαγής) που αναγγέλλονται από τα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα. Επιπλέον, η Τράπεζα της Ελλάδος, για λόγους διασταύρωσης των στοιχείων, αντλεί απευθείας πληροφόρηση από τα διυλιστήρια για τις πληρωμές και εισπράξεις που αφορούν σε εισαγωγές και εξαγωγές καυσίμων, αντιστοίχως. Σημειώνεται ότι τα στοιχεία εξωτερικού εμπορίου που δημοσιεύονται από την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) βασίζονται στην τελωνιακή στατιστική και, επομένως, διαφοροποιούνται από αυτά του ισοζυγίου πληρωμών.

Η αξία των εξαγωγών αναγγέλλεται σε όρους FOB (Free on Board), ενώ αυτή των εισαγωγών συνήθως σε όρους CIF, (Cost, Insurance, Freight). Η Τράπεζα της Ελλάδος, με βάση είτε τις πληροφορίες που αναγγέλλουν οι τράπεζες είτε, όπου αυτές δεν είναι διαθέσιμες, εφαρμόζοντας ένα σταθερό συντελεστή 5% μετατροπής cif/fob, δηλαδή $FOB = CIF \cdot (1 - 0.05)$, επανεκτιμά τις εισαγωγές σε αξία FOB, ενώ το 5% κατανέμεται αναλόγως στις μεταφορικές και ασφαλιστικές υπηρεσίες.

¹¹ Κάββου, 2009, σελ. 46,47.

<http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Statistics/externalsector/balance/commercial.aspx>

<http://www.euretirio.com/2010/06/emporiko-isozygio.html>

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Balance_of_payment_statistics/el

Το εμπορικό ισοζύγιο μέσα από την ταυτότητα των εθνικών λογαριασμών

Το εμπορικό ισοζύγιο μπορεί να εκφραστεί με μαθηματικούς όρους και σύμφωνα με την ταυτότητα των εθνικών λογαριασμών ως ακολούθως:

$$(S - I) + (T - G) = (X - M) \quad (1)$$

$$NS - NI = (X - M) \quad (2)$$

Οι δύο εξισώσεις εκφράζουν εναλλακτικά το ίδιο ακριβώς γεγονός. Η εξίσωση (1) σημαίνει ότι το εμπορικό ισοζύγιο (πλεόνασμα ή έλλειμμα) εξαρτάται από το πλεόνασμα (ή έλλειμμα) του ιδιωτικού τομέα (S-I) και το πλεόνασμα (ή έλλειμμα) του δημόσιου τομέα (G-T). Η εξίσωση (2) σημαίνει ότι το εμπορικό πλεόνασμα (ή έλλειμμα) εξαρτάται από την διαφορά ανάμεσα στην εθνική αποταμίευση και την εθνική επένδυση.

Προσδιοριστικοί παράγοντες του εμπορικού ισοζυγίου

Οι παράγοντες που καθορίζουν σε σημαντικό βαθμό το εμπορικό ισοζύγιο [εξαγωγές (X) μείον εισαγωγές (M) ή καθαρές εξαγωγές (X-M)], είναι η συναλλαγματική ισοτιμία και ιδιαιτέρως η πραγματική συναλλαγματική ισοτιμία (real exchange rate, rer), το εισόδημα της αλλοδαπής (y^*) και το εγχώριο εισόδημα (y)¹².

$$X - M = f(\text{rer}, y^*, y)$$

Πώς όμως προσδιορίζεται το εμπορικό ισοζύγιο σε μακροοικονομικούς όρους; Αρχικά πρέπει να προσδιοριστεί το επιτόκιο της αγοράς. Όταν το επιτόκιο καθοριστεί από την αλληλεπίδραση των δυνάμεων της αγοράς αγαθών και αγοράς χρήματος, προσδιορίζεται αν θα υπάρξει εκροή ή εισροή κεφαλαίων. Αν το εγχώριο επιτόκιο είναι υψηλότερο από το διεθνές, τότε θα υπάρξει εισροή κεφαλαίων και το αντίθετο στην περίπτωση που το εγχώριο επιτόκιο είναι χαμηλότερο από το διεθνές. Στην περίπτωση της εισροής ξένων κεφαλαίων αυξάνει η ζήτηση για εγχώριο νόμισμα και συνεπώς υπάρχει ανατίμηση. Η ανατίμηση του εγχωρίου νομίσματος μειώνει τις καθαρές εξαγωγές. Σε κάθε περίπτωση η τιμή συναλλάγματος θα προσαρμοστεί προκειμένου οι καθαρές εξαγωγές (X-M) να ισούνται με την καθαρή εκροή κεφαλαίου ή αλλιώς με τις καθαρές ξένες επενδύσεις.

¹² Obstfeld και Rogoff (2000).

Οι Obstfeld και Rogoff (2000) εξέτασαν την βιωσιμότητα του ελλείμματος στο εμπορικό ισοζύγιο καταλήγοντας σε συμπεράσματα σχετικά με την συνθήκες που πρέπει να ικανοποιείται προκειμένου το έλλειμμα να είναι βιώσιμο. Έτσι λοιπόν:

$$Y = yP \Rightarrow \frac{\dot{Y}}{Y} = \frac{\dot{y}}{y} + \frac{\dot{P}}{P}$$

Όπου Y είναι το πραγματικό εισόδημα, y είναι το ονομαστικό εισόδημα και P είναι το επίπεδο τιμών. Το σύμβολο $\frac{\dot{Y}}{Y} = \frac{\Delta P}{\Delta T}$ εκφράζει την μεταβολή του μεγέθους του αριθμητή, στον χρόνο. Επίσης, ορίζουν ως B την καθαρή περιουσιακή θέση της χώρας (Net asset position) και ως $b = \frac{B}{Y}$ την καθαρή περιουσιακή θέση ως ποσοστό του πραγματικού

εισοδήματος. Ο πληθωρισμός ορίζεται ως $\pi = \frac{\dot{P}}{P}$ και ο πραγματικός ρυθμός ανάπτυξης της

οικονομίας ως $g = \frac{\dot{y}}{y} = \frac{\Delta y}{y}$. Το εμπορικό ισοζύγιο της οικονομίας είναι η μεταβολή της

καθαρής περιουσιακής θέσης στον χρόνο. Δηλαδή, $CA = \dot{B} = \frac{\Delta B}{\Delta t}$. Συνεπώς,

$\dot{b} = \frac{\dot{B}}{Y} - \frac{\dot{Y}}{Y} b = \frac{CA}{Y} - (g + \pi)b$. Προκειμένου τώρα η οικονομία να βρίσκεται σε σταθερή

κατάσταση θα πρέπει η μεταβολή του ποσοστού της καθαρής θέσης ως προς το πραγματικό εισόδημα να είναι μηδενική. Δηλαδή θα πρέπει να μην μεταβάλλεται το ποσοστό της

καθαρής θέσης ως προς το εισόδημα. Επιλύοντας λοιπόν την τελευταία εξίσωση για $\dot{b} = 0$,

λαμβάνουμε ότι στην ισορροπία: $b = \frac{CA}{g + \pi}$. Γυρίζοντας πίσω τον χρόνο στο 1999 και

εφαρμόζοντας τον τύπο για την οικονομία των Ηνωμένων Πολιτειών βλέπουμε ότι $b = 120\%$, δηλαδή το εμπορικό έλλειμμα ως ποσοστό του ΑΕΠ φτάνει στην ισορροπία στο 120% του ΑΕΠ, γεγονός που το καθιστά ασφαλώς μη βιώσιμο. Απόδειξη αποτελεί το γεγονός ότι σήμερα, 15 χρόνια μετά, το εμπορικό έλλειμμα των ΗΠΑ και η συνεπαγόμενη

συσσώρευση χρέους είναι ένα από τα κυριότερα προς αντιμετώπιση ζητήματα.

Ας επιστρέψουμε τώρα στο βασικό αρχικό ερώτημα, σχετικά με τους παράγοντες που επηρεάζουν το εμπορικό ισοζύγιο. Αυτοί, όπως είδαμε είναι η πραγματική συναλλαγματική

ισοτιμία, το εθνικό εισόδημα και το εισόδημα της αλλοδαπής.

$$X - M = f(\text{rer}, y^*, y)$$

Είναι προφανές ότι όσο υψηλότερο είναι το εγχώριο εισόδημα τόσο υψηλότερες θα είναι οι εισαγωγές και άρα τόσο θα χειροτερεύει το εμπορικό ισοζύγιο. Επίσης, όσο υψηλότερο είναι το εισόδημα της αλλοδαπής, τόσο πιθανότερο είναι να βελτιώνεται το εμπορικό ισοζύγιο καθώς αυξάνει η πιθανότητα για αύξηση εξαγωγών. Όσον αφορά στο ρόλο της πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας στην διαμόρφωση του εμπορικού ισοζυγίου, θα πρέπει να εξετάσουμε το θεώρημα των Balassa-Samuelson. Σύμφωνα με την προσέγγισή τους στην περίπτωση κατά την οποία ο λόγος της παραγωγικότητας των εμπορεύσιμων προϊόντων προς των μη εμπορεύσιμων που παράγονται εγχωρίως, είναι υψηλότερος από τον λόγο της παραγωγικότητας των εμπορεύσιμων προς τα μη εμπορεύσιμα προϊόντα που παράγονται στην αλλοδαπή, τότε αυτό οδηγεί σε ανατίμηση της πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας και άρα σε χειροτέρευση του εμπορικού ισοζυγίου. Απλούστερα το θεώρημα αυτό σημαίνει ότι η χώρα με υψηλότερο κατά κεφαλή ΑΕΠ σε σχέση με το κατά κεφαλή ΑΕΠ της αλλοδαπής, θα έχει υψηλότερη πραγματική συναλλαγματική ισοτιμία και συνεπώς χειρότερο εμπορικό ισοζύγιο. Ανεξάρτητα από την εμπειρική επαληθευσιμότητα του παραπάνω θεωρήματος, αυτό που πρέπει να συγκρατήσει κάποιος είναι ότι η υψηλή πραγματική συναλλαγματική ισοτιμία μπορεί να χειροτερεύσει το εμπορικό ισοζύγιο καθώς κάνει τα εγχώρια προϊόντα ακριβά για την αλλοδαπή και τα αλλοδαπά προϊόντα φθηνότερα για την εγχώρια αγορά.

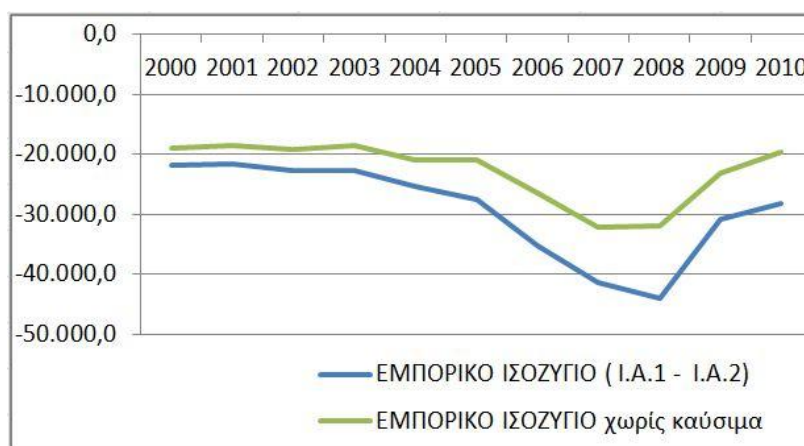
Το εμπορικό ισοζύγιο στην ελληνική οικονομία

Το εμπορικό ισοζύγιο είναι ένα από τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Ελλάδα¹³. Όμως, ας δούμε λίγο πιο αναλυτικά πού βρίσκεται το ισοζύγιο και πώς έχει εξελιχθεί τα τελευταία χρόνια. Η αλήθεια είναι ότι το Εμπορικό Ισοζύγιο της Ελλάδας είναι παραδοσιακά αρνητικό. Όμως, τα τελευταία χρόνια είχε φτάσει σε επίπεδα αρνητικού ρεκόρ. Από το 2009 η κατάσταση έχει βελτιωθεί κάπως, επανερχόμενο στα επίπεδα του 2005:

¹³ Κάββου, 2009, σελ. 64-69 & 71,72.

Αναστάσιος Αναστασάτος, «Η εξωτερική ανισορροπία της ελληνικής οικονομίας. Αίτια, χαρακτηριστικά και σενάρια προσαρμογής», Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών και Προβλέψεων, Eurobank EFG, <http://62.1.43.74/5Ekdosis/UplPDFs/sylogikostomos/21-e%20Anastasatos%20377-398.pdf>
Δαφέρμος Γ, Νικολαΐδη Μ. (2012). "Πώς μπορεί να βελτιωθεί το εμπορικό ισοζύγιο της Ελλάδας;" *Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων INE, Αθήνα.*
www.bankofgreece.gr

Διάγραμμα 2: Εξέλιξη Εμπορικού Ισοζυγίου Ελλάδας (2000-2010).

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

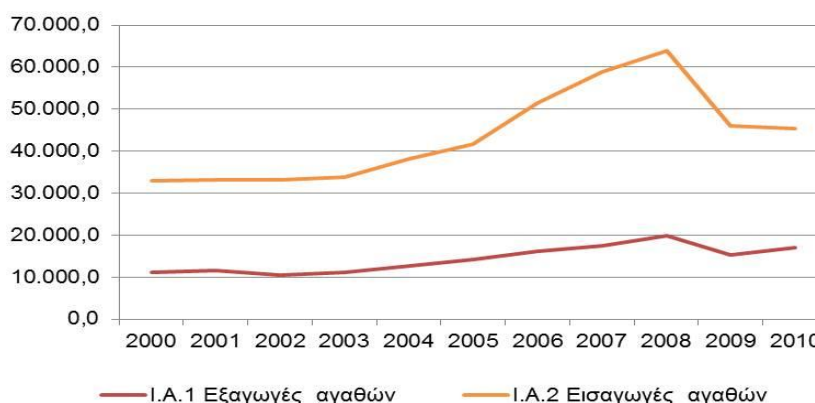
Στο παραπάνω διάγραμμα της Τράπεζας της Ελλάδος, στον οριζόντιο άξονα είναι τα έτη (2000 - 2010) και στον κατακόρυφο άξονα αριστερά τα μεγέθη - ποσά σε εκατ. ευρώ (π.χ. το -40.000,0 είναι ετήσιο έλλειμα 40 δις ευρώ). Η μπλέ γραμμή αφορά το συνολικό εμπορικό ισοζύγιο ενώ η πράσινη το ισοζύγιο αφού αφαιρεθούν τα καύσιμα.

Πίνακας 2: Εξέλιξη Εμπορικού Ισοζυγίου Ελλάδας (2000-2010).

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
I.A ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ (I.A.1 - I.A.2)	-21.927,5	-21.610,9	-22.708,7	-22.643,5	-25.435,8	-27.558,9	-35.286,3	-41.499,2	-44.048,8	-30.767,3	-28.279,6
ΙΣΟΖΥΓΙΟ καυσίμων	-2.986,7	-2.996,6	-3.505,0	-4.035,8	-4.511,1	-6.629,2	-8.761,3	-9.219,6	-12.154,6	-7.596,5	-8.627,2
ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ χωρίς καύσιμα	-18.940,8	-18.614,3	-19.203,7	-18.607,7	-20.924,7	-20.929,7	-26.525,0	-32.279,6	-31.894,3	-23.170,8	-19.652,4
ΙΣΟΖΥΓΙΟ πλοίων	0,0	0,0	434,5	136,3	135,6	-723,0	-3.390,5	-5.520,3	-4.705,0	-3.356,9	-3.621,3
ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ χωρίς καύσιμα και πλοία	-18.940,8	-18.614,3	-19.638,2	-18.744,0	-21.060,3	-20.206,7	-23.134,5	-26.759,3	-27.189,3	-19.813,9	-16.031,1
I.A.1 Εξαγωγές αγαθών	11.098,6	11.545,4	10.433,6	11.113,6	12.653,3	14.200,9	16.154,3	17.445,5	19.812,9	15.318,0	17.081,5
<i>εκ των οποίων:</i>											
Καύσιμα	2.421,9	1.650,0	1.121,7	1.280,7	1.544,7	2.257,7	2.939,8	3.037,3	4.254,5	3.063,2	4.950,0
Πλοία (πωλήσεις)	0,0	0,0	531,0	260,5	1.291,4	1.602,2	1.631,8	2.275,4	1.582,0	771,7	798,6
Λοιπά αγαθά	8.676,8	9.895,4	8.780,9	9.572,4	9.817,2	10.341,0	11.582,7	12.132,8	13.976,5	11.483,1	11.332,9
Εμπορεύματα	10.039,9	10.109,3	9.412,1	10.352,6	11.677,8	12.941,6	14.822,6	16.143,5	16.936,1	13.304,7	15.352,6
Τριγωνικές συναλλαγές	245,5	291,2	279,3	201,8	301,2	505,1	465,8	442,4	313,7	117,7	119,6
Επεξεργασία αγαθών	40,4	85,6	42,8	25,5	18,2	34,4	35,0	40,5	23,3	16,5	9,5
Επισκευές αγαθών	60,4	60,9	88,4	62,6	73,4	85,1	81,1	124,0	159,1	182,4	153,7
Προμήθειες εφοδίων	712,4	998,3	610,9	471,1	582,7	634,7	749,9	695,1	2.380,8	1.696,7	1.446,1
I.A.2 Εισαγωγές αγαθών	33.026,1	33.156,3	33.142,3	33.757,1	38.089,0	41.759,8	51.440,6	58.944,8	63.861,7	46.085,3	45.361,0
<i>εκ των οποίων:</i>											
Καύσιμα	5.408,6	4.646,6	4.626,7	5.316,5	6.055,8	8.886,9	11.701,1	12.256,9	16.409,0	10.659,8	13.577,1
Πλοία (αγορές)	0,0	0,0	96,5	124,2	1.155,8	2.325,2	5.022,3	7.795,7	6.286,9	4.128,6	4.419,9
Λοιπά αγαθά	27.617,5	28.509,7	28.419,1	28.316,4	30.877,4	30.547,7	34.717,2	38.892,2	41.165,8	31.296,9	27.364,0
Εμπορεύματα	32.032,5	32.362,3	32.618,4	33.286,0	37.434,1	40.738,7	49.921,0	57.602,7	62.130,2	44.934,4	43.930,7
Τριγωνικές συναλλαγές	204,5	254,7	230,3	186,1	292,8	578,8	526,5	342,5	193,6	61,9	123,0
Επεξεργασία αγαθών	24,9	28,1	23,8	30,2	42,3	39,0	44,7	47,0	39,9	33,8	28,4
Επισκευές αγαθών	103,9	71,9	72,1	85,1	84,1	117,7	291,0	218,8	265,5	165,6	125,0
Προμήθειες εφοδίων	660,3	439,3	197,5	169,7	235,8	285,6	657,4	733,8	1.232,6	889,5	1.154,0
<i>Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος</i>											
<i>Ποσά σε εκατ. ευρώ</i>											

Για να βελτιώσουμε γρηγορότερα το ισοζύγιο, χρειαζόμαστε περισσότερες εξαγωγές (δηλαδή υγιείς, δυνατές ελληνικές επιχειρήσεις) και λιγότερες εισαγωγές (προτίμηση προϊόντων ελληνικής παραγωγής αντί για εισαγόμενα). Ενδεικτικά, η πορεία των εισαγωγών και εξαγωγών αγαθών (από το Προσωρινό Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών της Τράπεζας της Ελλάδος), από το 2000 ως το 2010 (σε εκατ. ευρώ) απεικονίζεται στο ακόλουθο διάγραμμα:

Διάγραμμα 3: Εξέλιξη Εισαγωγών – Εξαγωγών Ελλάδας (2000-2010).

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, www.bankofgreece.gr ¹⁴

Το έλλειμμα του ΙΤΣ προέρχεται κυρίως από το αποτέλεσμα της συνιστώσας του εμπορικού ισοζυγίου χωρίς καύσιμα και πλοία. Το τελευταίο επιβαρύνεται από τις εισαγωγές χωρίς καύσιμα και πλοία. Το μέγεθος αυτό δεν μπορεί να αντισταθμιστεί, μιας και είναι τριπλάσιο των εξαγωγών χωρίς καύσιμα και πλοία. Ουσιαστικά, αναδεικνύεται όχι μόνο το πρόβλημα ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων αλλά και της διάρθρωσης της ελληνικής παραγωγικής διαδικασίας, μιας και η τελευταία εξαρτάται από εισαγόμενα ενδιάμεσα προϊόντα. Επίσης, ένα δεύτερο επιβαρυντικό στοιχείο είναι η πλήρης εξάρτηση της χώρας από καύσιμα και, με δεδομένη την αστάθεια και την αύξηση των τιμών των τελευταίων την τελευταία πενταετία, δημιουργεί περισσότερες δυσκολίες. Ειδικότερα σημειώνεται από τα στοιχεία του πίνακα 3.1 ότι ενώ το 2000 το (αρνητικό) ισοζύγιο καυσίμων συνέβαλε κατά 13,5% στη διαμόρφωση του συνολικού εμπορικού ισοζυγίου της χώρας, το 2010 αποτέλεσε το 30,7% αντίστοιχα.

¹⁴ <http://www.ellinikoproion.gr/index.php/2012-02-28-11-09-43/96-2012-02-23-21-50-01>

Εξάρτηση από το πετρέλαιο¹⁵

Η εξάρτηση της ελληνικής οικονομίας από το πετρέλαιο είναι υψηλή και αυξάνεται με τον ταχύτερο ρυθμό μεταξύ των χωρών της ζώνης του ευρώ. Παράλληλα, επειδή η κατανάλωση και οι εισαγωγές πετρελαίου είναι ανελαστικές σε σχέση με την τιμή του, η άνοδος της τιμής του πετρελαίου αυξάνει το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Ακόμη, η αύξηση της τιμής του πετρελαίου μειώνει το πραγματικό εισόδημα της χώρας, ενώ απαιτούνται πλέον περισσότερες εξαγωγές για την κάλυψη του κόστους του εισαγόμενου πετρελαίου¹⁶.

Το ισχυρό νόμισμα που έχει αποκτήσει η χώρα, ως επακόλουθο της ένταξης της στη ζώνη του ευρώ, διαφοροποιεί τη σημασία της επίδρασης της τιμής του πετρελαίου στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Και τούτο διότι η τιμή του πετρελαίου εκφράζεται διεθνώς σε δολάρια ΗΠΑ. Παράλληλα, δεδομένης της αρνητικής συσχέτισης μεταξύ της τιμής του πετρελαίου και της συναλλαγματικής ισοτιμίας του δολαρίου, η υποτίμηση του δολαρίου συνεπάγεται την άνοδο της τιμής του πετρελαίου σε δολάρια. Έτσι, κατά την τρέχουσα δεκαετία, η αποδυνάμωση του δολαρίου προκάλεσε σημαντική αύξηση της τιμής του πετρελαίου. Όμως, η συνακόλουθη υπερτίμηση του ευρώ έναντι του δολαρίου απορρόφησε σημαντικό μέρος της αύξησης της τιμής του πετρελαίου¹⁷, γι' αυτό η επιδείνωση των όρων εμπορίου στην Ελλάδα εξαιτίας των μεταβολών της τιμής του πετρελαίου και η επίδρασή της στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών περιορίστηκαν.

Εμπειρικές αναλύσεις έχουν δείξει ότι οι διακυμάνσεις των όρων εμπορίου συνδέονται στενά με τις απότομες μεταβολές της τιμής του πετρελαίου. Η προσωρινή άνοδος της τιμής του πετρελαίου χειροτερεύει τους όρους εμπορίου της χώρας και αυτό σημαίνει ότι το τρέχον εισόδημα παροδικά μειώνεται σε επίπεδο χαμηλότερο του “μόνιμου” εισοδήματος.¹⁸ Η μείωση του τρέχοντος εισοδήματος

¹⁵ Κρίθηκε σκόπιμη μια εκτενή αναφορά στο πετρέλαιο διότι αποτελεί σημαντικό τελικό και ενδιάμεσο είδος, διαδραματίζοντας κύριο ρόλο στις τιμές των αγαθών, (κόστος ενέργειας και μεταφορικό κόστος). Άλλωστε από μια λογιστική έποψη, η επιδείνωση στα μεγέθη του εμπορικού ισοζυγίου της χώρας μεταξύ 2000 και 2010 οφείλεται στην άνοδο του ελλείμματος του ισοζυγίου καυσίμων.

¹⁶ Αποτελεί «μη ανταγωνιστική εισαγωγή», σύμφωνα με τον Οικονομίδα, (2007, σελ. 70).

¹⁷ Από το Νοέμβριο του 2003, οπότε εκδηλώθηκε η πρόσφατη πετρελαϊκή κρίση, μέχρι το Νοέμβριο του 2009, όπου φαίνεται ότι ολοκληρώθηκε ο κύκλος της, η μέση τιμή του πετρελαίου Brent Ηνωμένου Βασιλείου σε δολάρια αυξήθηκε κατά 166,7% και σε ευρώ κατά 109,2%.

¹⁸ Η ανάλυση των επιπτώσεων της αύξησης της τιμής του πετρελαίου μπορεί να γίνει στο πλαίσιο της ανάλυσης των επιδράσεων των όρων εμπορίου στα μακροοικονομικά μεγέθη.

“απορροφάται” κυρίως από την αποταμίευση, η οποία ελαττώνεται προκειμένου η κατανάλωση να ακολουθεί πρότυπο ομαλής εξέλιξης διαχρονικά. Η μείωση της αποταμίευσης συνεπάγεται την αύξηση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών.

Το πρόβλημα που προκύπτει από μια αιφνίδια και προσωρινή άνοδο της τιμής του πετρελαίου είναι η ανεύρεση πόρων για τη χρηματοδότηση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Αντίθετα, αν η χειροτέρευση των όρων εμπορίου εξαιτίας της αύξησης της τιμής του πετρελαίου θεωρηθεί μόνιμη, τα νοικοκυριά — καθώς μειώνεται το “μόνιμο” εισόδημά τους — ελαττώνουν την κατανάλωσή τους κατά το ποσό της μείωσης του εισοδήματος που προκαλείται από τη χειροτέρευση των όρων εμπορίου. Η αποταμίευση δεν μεταβάλλεται και το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών μένει αμετάβλητο¹⁹.

Όμως, η χειροτέρευση των όρων εμπορίου εξαιτίας της μόνιμης άνοδου της τιμής του πετρελαίου επηρεάζει αρνητικά τις επενδύσεις που συνδέονται άμεσα με το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Όσο μονιμότερες είναι οι μεταβολές των όρων εμπορίου, τόσο υψηλότερες είναι οι επιπτώσεις τους στις επενδύσεις και τόσο μεγαλύτερες είναι οι επιδράσεις των επενδύσεων στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Γι’ αυτό, σε περιόδους που ακολουθούν μόνιμες μεταβολές των όρων εμπορίου το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών κινείται προς την αντίθετη κατεύθυνση των μεταβολών των όρων εμπορίου.

Εν συνόψει, αν η χειροτέρευση των όρων εμπορίου οφείλεται σε προσωρινή άνοδο της τιμής του πετρελαίου, η απώλεια εισοδήματος απορροφάται κυρίως από την αποταμίευση και αυτό επιδρά στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, ενώ, αν η χειροτέρευση των όρων εμπορίου είναι μόνιμη, η απώλεια εισοδήματος απορροφάται από την κατανάλωση χωρίς να επηρεάζονται σημαντικά η αποταμίευση και το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Όμως, πρέπει να επισημανθεί ότι, αν, παράλληλα με τη μείωση της κατανάλωσης, η ζήτηση για επενδύσεις μειώνεται εξαιτίας των μεταβολών των όρων εμπορίου περισσότερο από όσο μειώνεται η κατανάλωση ή αν η ζήτηση για επενδύσεις μειώνεται εξαιτίας

19 Η βασική επιχειρηματολογία για το χειρισμό αυτού του προβλήματος υπαγορεύει: “Finance a temporary shock, adjust to a permanent shock.” Αυτή η αντιμετώπιση των συνεπειών των αιφνιδίων αρνητικών γεγονότων (shocks) είναι ταυτόχρονα “a normative theory (what should happen) and a positive theory (what will happen) of current account.”, Sachs, J. D. and F. B. Larrain, “Macroeconomics in the Global Economy”, Harvester-Wheatsheaf, 1993, 166.

ενός γεγονότος με μακροχρόνιες αρνητικές επιδράσεις, τότε το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών ενδέχεται να βελτιωθεί. Πετρελαϊκές κρίσεις συμβαίνουν συχνά προκαλώντας σημαντική διεύρυνση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Η χρηματοδότηση του εν λόγω ελλείμματος δεν υπήρξε πάντοτε εύκολη, και αυτό, σε συνδυασμό με την ιδιαίτερα υψηλή εξάρτηση της ελληνικής οικονομίας από το πετρέλαιο, υποδηλώνει ότι οι οικονομικοί φορείς – κράτος, επιχειρήσεις και νοικοκυριά – θα πρέπει να αναζητήσουν τρόπους μείωσης της πετρελαϊκής εξάρτησης.

Κεφάλαιο 4: Θεωρητικό πλαίσιο του συστήματος εισροών-εκροών

Ο πίνακας εισροών-εκροών ως εργαλείο της μακροοικονομικής λογιστικής

Ο πίνακας εισροών-εκροών (input-output table) αποτελεί χρήσιμο εργαλείο για την υποβοήθηση της ασκούμενης οικονομικής πολιτικής²⁰. Σύμφωνα με τον Οικονομίδη, (2007, σελ. 30), αποτελεί μέρος ενός ολοκληρωμένου συστήματος λογαριασμών εισοδήματος και προϊόντων για μια οικονομία. Αναλυτικότερα αποσκοπεί στην περιγραφή της διαρθρώσεως των κλάδων παραγωγής και της σχέσης τους με την τελική ζήτηση και την πρωτογενή προσφορά²¹. Εντάσσεται στην μακροοικονομική λογιστική ως επιμέρους κλάδος της, μαζί με τους παρακάτω κλάδους:

- α)** Λογιστική του εθνικού προϊόντος (national product accounting), που ασχολείται με τις μακροοικονομικές ροές που αφορούν το προϊόν της παραγωγικής διαδικασίας.
- β)** Λογαριασμοί εξωτερικών συναλλαγών (ισοζύγιο πληρωμών-balance of payments), που καταγράφονται οι οικονομικές συναλλαγές των ημεδαπών οικονομικών μονάδων τις αλλοδαπές οικονομικές μονάδες.
- γ)** Ανάλυση ροών των χρηματοοικονομικών μεγεθών (flow of funds analysis), που ασχολείται με την καταγραφή των χρεοπιστώσεων εντός της οικονομίας αλλά και σε σχέση με τις οικονομίες της αλλοδαπής.
- δ)** Εθνικοί λογαριασμοί (national balance sheets) με τους οποίους επιδιώκεται η περιγραφή της περιουσιακής διαρθρώσεως της οικονομίας σε δεδομένες χρονικές στιγμές.
- ε)** Ανάλυση πληθυσμού και εργασιακού δυναμικού (population and labor analysis) η οποία εστιάζει με τις δομές και αναδιαρθρώσεις του πληθυσμού της οικονομίας και ειδικότερα του εργασιακού δυναμικού του πληθυσμού.
- στ)** Ανάλυση τύπου δορυφόρων (satellite analysis) που περιλαμβάνει λογαριασμούς οι οποίοι αποβλέπουν σε ειδικούς σκοπούς όπως για παράδειγμα η περιγραφή

²⁰ Κάββου, 2009, σελ. 13.

«Η ανάλυση εισροών – εκροών» αποτελεί μια γενική θεωρία της παραγωγής που βασίζεται στην έννοια της οικονομικής αλληλεξάρτησης», Οικονομίδης, 2007, σελ. 13.

Μεταξύ άλλων είναι ένα κύριο εργαλείο για τον οικονομικό προγραμματισμό, Σκούντζος, 1975, σελ. 130, Οικονομίδης, 2007, σελ. 117 και 168, Κάββου, 2009, σελ. 25 -27.

²¹ Ράφτης (2005, σελ. 44-45).

των κλάδων παραγωγής ή των τομέων καταναλωτικών μονάδων, την λογιστική ανάλυση περιστατικών που αναφέρονται σε θέματα περιβάλλοντος κλπ.

Το εν λόγω υπόδειγμα βασίζεται στην υπόθεση των σταθερών αναλογιών σε όλες τις παραγωγικές διεργασίες, (Οικονομίδης, 2007, σελ. 36, 37 και 39). Ωστόσο το μεγάλο πλεονέκτημα του πίνακα εισροών-εκροών έγκειται στο γεγονός ότι επιτρέπει τον εντοπισμό των οικονομικών δυσλειτουργιών στο επίπεδο του παραγωγικού κλάδου. Επομένως, επιτρέπει την λήψη μέτρων εξειδικευμένων για την αντιμετώπιση των δυσλειτουργιών του συγκεκριμένου τομέα. Ένα από τα εργαλεία για την αξιοποίηση του πίνακα εισροών-εκροών είναι οι άμεσοι και έμμεσοι συντελεστές των κλάδων²². Ο άμεσος συντελεστής του κλάδου για μία συγκεκριμένη μεταβλητή αντιπροσωπεύει την ποσότητα της μεταβλητής που απαιτείται για την παραγωγή μίας μονάδας προϊόντος του κλάδου (Πετράκης, 1984). Επομένως, ο συντελεστής δείχνει την αύξηση (ή μείωση) της κατανάλωσης της συγκεκριμένης μεταβλητής του κλάδου, όταν η ζήτηση για το προϊόν αυξηθεί κατά μία μονάδα. Βέβαια, όπως σημειώνει και πάλι ο Πετράκης (1984), η εκτίμηση αυτή δεν θα αντικατοπτρίζει πλήρως την πραγματικότητα καθώς ο υπολογισμός των άμεσων συντελεστών στηρίζεται στην υπόθεση των σταθερών αναλογιών και άρα οι άμεσοι συντελεστές καταλήγουν σε υπερεκτιμήσεις. Παρά τις περιοριστικές υποθέσεις, οι συντελεστές αποτελούν πολύτιμο εργαλείο στην άσκηση οικονομικής πολιτικής για την βελτίωση κρίσιμων δεικτών της οικονομίας όπως η παραγωγικότητα της εργασίας, η μείωση των ελλειμμάτων, επανεκκίνηση της οικονομίας σε περιόδους ύφεσης καθώς και σχεδόν σε κάθε προβληματικό τομέα της οικονομίας.

Βασικές υποθέσεις

Οι βασικές υποθέσεις πάνω στις οποίες στηρίζεται ο πίνακας εισροών εκροών είναι τέσσερις (C.F.Christ, 1955 και Οικονομίδης, 2007 σελ. 44-46). Η πρώτη είναι η υπόθεση των σταθερών αποδόσεων κλίμακας. Ωστόσο η υπόθεση αυτή είναι αρκετά περιοριστική καθώς η παραγωγική διαδικασία είναι πολύ περισσότερο πολύπλοκη από αυτή που περιγράφει μία συνάρτηση παραγωγής σταθερών αποδόσεων κλίμακας.

²² Οικονομίδης, 2007, σελ. 44.

Πάνω σε αυτή την κριτική υπάρχουν δύο γραμμές άμυνας. Η πρώτη είναι ότι οι συναρτήσεις παραγωγής σταθερών αποδόσεων κλίμακας είναι απαραίτητες για λόγους απλότητας και η δεύτερη ότι δεν είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε αρκετά ώστε να υποθέσουμε κάποια άλλη συνάρτηση παραγωγής, μη σταθερών αποδόσεων κλίμακας.

Η δεύτερη υπόθεση στην οποία στηρίζονται οι πίνακες εισροών εκροών είναι ότι δεν μπορεί να υπάρξει υποκατάσταση μεταξύ εισροών στην παραγωγική διαδικασία κανενός αγαθού ή υπηρεσίας. Συνεπώς, υπάρχει κάθε φορά μία και μοναδική διαδικασία παραγωγής κάθε αγαθού ή εναλλακτικά η παραγόμενη ποσότητα καθορίζει στενά τις εισροές που απαιτούνται. Η υπόθεση αυτή είναι ικανή να αποκλείσει την εφαρμογή της λογικής της μεγιστοποίησης στην πλευρά της προσφοράς καθώς αποκλείει κάθε δυνατότητα επιλογής σχετικά με τις αναλογίες στις οποίες θα έπρεπε να συνδυαστούν οι εισροές για την παραγωγή ενός προϊόντος. Με την χρήση συνάρτησης παραγωγής που θα διαθέτει τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά όλες οι εισροές θα είναι συμπληρωματικές μεταξύ τους και το οριακό τους προϊόν θα είναι μηδενικό. Η υπόθεση για την μη ύπαρξη υποκατάστασης μεταξύ των εισροών στην παραγωγική διαδικασία αντικρούεται συχνά από εμπειρικά δεδομένα τα οποία αποδεικνύουν την ύπαρξη σχέσεων υποκατάστασης μεταξύ των εισροών. Η απλότητα είναι και εδώ ένας από τους λόγους για τους οποίους χρησιμοποιείται η συγκεκριμένη υπόθεση, όπως είδαμε και πριν.

Η τρίτη υπόθεση αποτελεί ουσιαστικά μία αντιστροφή της πρώτης καθώς σύμφωνα με αυτή καμία παραγωγική διαδικασία δεν μπορεί να οδηγήσει στην παραγωγή περισσότερων των ενός αγαθών. Στην περίπτωση κατά την οποία αυτό συμβεί, τότε ορίζεται ένα νέο αγαθό που αποτελείται από το σύνολο των παραγόμενων αγαθών και συνεπώς η υπόθεση μπορεί να ικανοποιηθεί.

Η τέταρτη υπόθεση σύμφωνα με τον C.F.Christ (1955) είναι ότι τα προβλήματα που αφορούν το κεφάλαιο μπορούν να αγνοηθούν. Η μετάφραση αυτής της υπόθεσης συνεπάγεται ότι μόνο τρέχουσες ροές εισροών και εκροών είναι σημαντικές.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η υιοθέτηση των ανωτέρω υποθέσεων αποκλείει την χρήση του νεοκλασικού εργαλείου της μεγιστοποίησης, τόσο στην πλευρά της προσφοράς όσο και στην πλευρά της ζήτησης. Η πρώτη διότι αποκλείεται από την υπόθεση ότι οι ποσότητες των εισροών που χρησιμοποιούνται είναι αναλογικές ως προς την παραγόμενη ποσότητα, γεγονός που συνεπάγεται ότι για την παραγωγή κάθε αγαθού υπάρχει μόνο μία παραγωγική διαδικασία. Η δεύτερη διότι αποκλείεται στην περίπτωση των κλειστών μοντέλων, όπου ο λόγος εισροών-εκροών είναι σταθερός,

ενώ στην περίπτωση των ανοικτών μοντέλων αποκλείεται και πάλι η δυνατότητα μεγιστοποίησης καθώς η τελική ζήτηση προκύπτει ουσιαστικά κατά τρόπο τυχαίο (arbitrarily).

Εξαγωγή του πίνακα εισροών-εκροών

Όπως είδαμε νωρίτερα οι πίνακες εισροών-εκροών αφορούν την παραγωγή και την ροή αγαθών και υπηρεσιών στην οικονομία. Συνεπώς, ας υποθέσουμε μία οικονομία με n αγαθά, όπου για την παραγωγή κάθε αγαθού απαιτούνται να χρησιμοποιηθούν ως εισροές κάποια ή ακόμη και όλα τα αγαθά της οικονομίας. Οι ποσότητες του κάθε αγαθού που απαιτούνται να χρησιμοποιηθούν ως εισροές για την παραγωγή μίας μονάδας ενός άλλου αγαθού μπορούν να αποτυπωθούν σε ένα $n \times n$ πίνακα A , ο οποίος ονομάζεται πίνακας εισροών-εκροών. Υποθέτουμε λοιπόν για απλούστευση ότι η οικονομία διαθέτει τρεις παραγωγικούς κλάδους ή αλλιώς παράγει τρεις κατηγορίες αγαθών, αγροτικά, βιομηχανικά και υπηρεσίες. Για την παραγωγή 1 μονάδας αγροτικών προϊόντων απαιτούνται $\frac{1}{2}$ μονάδες βιομηχανικών προϊόντων και $\frac{1}{4}$ μονάδες υπηρεσιών. Αντίστοιχα, για την παραγωγή 1 μονάδας βιομηχανικού προϊόντος απαιτούνται $\frac{1}{4}$ μονάδες αγροτικών και $\frac{1}{4}$ μονάδες υπηρεσιών, ενώ για την παραγωγή 1 μονάδας υπηρεσιών απαιτούνται $\frac{1}{3}$ μονάδες αγροτικών προϊόντων και $\frac{1}{4}$ μονάδες βιομηχανικού προϊόντος. Ο πίνακας εισροών-εκροών που αντιστοιχεί σε αυτή την υποθετική οικονομία δίνεται παρακάτω:

$$A = \begin{bmatrix} 0 & 1/4 & 1/3 \\ 1/2 & 0 & 1/4 \\ 1/4 & 1/4 & 0 \end{bmatrix}$$

Η πρώτη στήλη του πίνακα δείχνει την ποσότητα από κάθε ένα από τα τρία αγαθά που απαιτούνται για την παραγωγή 1 μονάδας αγροτικού προϊόντος. Η δεύτερη στήλη αντιπροσωπεύει τις ποσότητες που απαιτούνται για την παραγωγή μίας μονάδας βιομηχανικού προϊόντος και η τελευταία στήλη αντιπροσωπεύει τις ποσότητες που απαιτούνται για την παραγωγή 1 μονάδας υπηρεσιών.

Ο πίνακας παραγωγής

Ο πίνακας που δίνει την ποσότητα του κάθε παραγόμενου αγαθού ονομάζεται πίνακας παραγωγής. Αν υποθέσουμε ότι έχουμε μία οικονομία που παράγει n αγαθά, ο πίνακας παραγωγής της θα είναι ένας πίνακας $n \times 1$.

$$X = \begin{bmatrix} 60 \\ 52 \\ 48 \end{bmatrix}$$

Για παράδειγμα ας υποθέσουμε ότι στην προηγούμενη οικονομία παράγονται 60 μονάδες αγροτικών προϊόντων, 52 μονάδες βιομηχανικών προϊόντων και 48 μονάδες υπηρεσιών, όπως απεικονίζονται στον πίνακα X . Επειδή για την παραγωγή μίας μονάδας βιομηχανικού προϊόντος απαιτείται $\frac{1}{4}$ αγροτικής μονάδας, έχω $\frac{1}{4} \times 52 = 13$ μονάδες αγροτικού προϊόντος απαιτούνται για την βιομηχανική παραγωγή. Ομοίως για την παραγωγή των 48 μονάδων υπηρεσιών απαιτούνται $\frac{1}{3} \times 48 = 16$ μονάδες αγροτικών προϊόντων. Συνεπώς απαιτούνται 29 μονάδες αγροτικών προϊόντων για την παραγωγική διαδικασία αυτής της οικονομίας. Συνεπώς, εφόσον ο πίνακας X δίνει την τις συνολικά παραγόμενες μονάδες προϊόντος για κάθε κλάδο και ο πίνακας A δίνει τις ποσότητες κάθε αγαθού που απαιτούνται ως εισροές για την παραγωγή μίας μονάδας του άλλου αγαθού, ο πίνακας AX δίνει την ποσότητα από κάθε αγαθό που απαιτείται στην παραγωγική διαδικασία.

$$AX = \begin{bmatrix} 0 & 1/4 & 1/3 \\ 1/2 & 0 & 1/4 \\ 1/4 & 1/4 & 0 \end{bmatrix} \cdot \begin{bmatrix} 60 \\ 52 \\ 48 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 29 \\ 42 \\ 28 \end{bmatrix}$$

Επομένως, 29 μονάδες αγροτικών προϊόντων, 42 μονάδες βιομηχανικών και 28 μονάδες υπηρεσιών αρκούν για την παραγωγή 60 μονάδων αγροτικών προϊόντων 52 μονάδων βιομηχανικών και 48 μονάδων υπηρεσιών. Ο ανωτέρω πίνακας AX αντιπροσωπεύει όπως είπαμε την ποσότητα κάθε αγαθού που είναι απαραίτητη στην παραγωγική διαδικασία. Η υπολειπόμενη ποσότητα, αν και εφόσον υφίσταται,

χρησιμοποιείται για την ικανοποίηση της ζήτησης για αγαθά εκτός της παραγωγικής διαδικασίας.

Ο πίνακας ζήτησης

Στην ανωτέρω οικονομία των n -αγαθών, η υπολειπόμενη ποσότητα (δηλαδή η ζήτηση), μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την ικανοποίηση των αναγκών εκτός της παραγωγικής διαδικασίας. Η παρουσίαση της ζήτησης μπορεί να γίνει με την χρήση του πίνακα ζήτησης (demand matrix). Αν ονομάσουμε τον πίνακα ζήτησης D , τότε αυτός προκύπτει από την αφαίρεση του πίνακα AX από τον πίνακα X . Δηλαδή,

$$D = X - AX$$

Εφαρμόζοντας στο παραπάνω παράδειγμα τον τύπο αυτό έχουμε:

$$D = \begin{bmatrix} 60 \\ 52 \\ 48 \end{bmatrix} - \begin{bmatrix} 29 \\ 42 \\ 28 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 31 \\ 10 \\ 20 \end{bmatrix}$$

Συνεπώς, η παραγωγή 60 μονάδων αγροτικών προϊόντων, 52 μονάδων βιομηχανικών και 48 υπηρεσιών θα μπορούσε να ικανοποιήσει ζήτηση για 31 μονάδες αγροτικών, 10 βιομηχανικών και 20 μονάδων υπηρεσιών. Στην καθημερινή πρακτική οι πίνακες A και D είναι γνωστοί και πρέπει να βρίσκεται ο πίνακας X , δηλαδή ο πίνακας παραγωγής. Επομένως λύνοντας ως προς X έχουμε:

$$X = (I - A)^{-1} D$$

Ο όρος $(I - A)^{-1}$ καλείται πολλαπλασιαστής και έχει σημαντική οικονομική ερμηνεία. Τα μοντέλα εισόδου-εξόδου που αναλύθηκαν παραπάνω ονομάζονται ανοιχτά μοντέλα, καθώς επιτρέπουν την ύπαρξη ενός πλεονάσματος που καλύπτει την ζήτηση εκτός παραγωγικής διαδικασίας. Σε ένα κλειστό μοντέλο όλη η παραγωγή καταναλώνεται εντός της παραγωγικής διαδικασίας και συνεπώς $X = AX$. Για να λύσουμε ένα τέτοιο κλειστό μοντέλο απαιτείται να λύσουμε την εξίσωση:

$$(I - A)X = 0$$

Ο πίνακας εισροών-εκροών σύμφωνα με ESA 95

Σύμφωνα με το ευρωπαϊκό σύστημα εθνικών λογαριασμών (ESA 95-European System of Accounts)²³ υπάρχουν τριών ειδών πίνακες που θα μπορούσε κανείς να εντάξει σε αυτό που ονομάζουμε πίνακες εισροών-εκροών. Είναι οι πίνακες προσφοράς (supply tables), οι πίνακες χρήσης (use tables) και οι συμμετρικοί πίνακες εισροών-εκροών (symmetric input-output tables). Η σημαντική διαφοροποίηση του συστήματος ESA 95 σε σχέση με το παλαιότερο ESA 79, αναφορικά πάντα με το ζήτημα των πινάκων εισόδου-εξόδου, είναι ότι στο ESA-95 περιλαμβάνονται και πίνακες προσφοράς και χρήσης, σε αντίθεση με παλαιότερα όπου περιλαμβάνονταν μόνο οι συμμετρικοί πίνακες.

Γιατί όμως είναι σημαντική παραπάνω προσθήκη; Η απάντηση είναι ότι οι πίνακες προσφοράς (supply tables) παρέχουν μία ικανοποιητική εικόνα για την προσφορά αγαθών και υπηρεσιών από τον εγχώριο παραγωγικό ιστό και τις εισαγωγές, ενώ οι πίνακες χρήσης (use tables) παρέχουν λεπτομερή εικόνα αναφορικά με την ενδιάμεση κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών καθώς και την τελική κατανάλωση. Επίσης, οι πίνακες χρήσης δείχνουν και την προστιθέμενη αξία που δημιουργείται στην οικονομία. Επομένως οι πίνακες χρήσης και προσφοράς δίνουν μία ολοκληρωμένη εικόνα για την δομή της οικονομικής δραστηριότητας και την διατομεακή αλληλεξάρτηση. Επιπροσθέτως, βοηθούν στην αποκάλυψη της δομής του κόστους παραγωγής, του νέου εισοδήματος που δημιουργείται στην παραγωγική διαδικασία, την ροή των αγαθών και υπηρεσιών εντός της οικονομίας και την ροή των αγαθών και υπηρεσιών με τις αλλοδαπές οικονομίες.

Είναι συνεπώς εμφανές ότι η ενσωμάτωση των πινάκων χρήσης (use tables) και των πινάκων προσφοράς (supply tables) είναι απαραίτητη και χρήσιμη. Τίθεται όμως το ερώτημα αν είναι και συμβατή με το υφιστάμενο πλαίσιο που όριζαν οι συμμετρικοί πίνακες εισροών εκροών (symmetric input-output matrix). Η απάντηση είναι ότι είναι απόλυτα συμβατοί καθώς οι συμμετρικοί πίνακες εισροών-εκροών είναι ουσιαστικά μετασχηματισμός των πινάκων προσφοράς και των πινάκων χρήσης.

²³ Κάββου, 2009, σελ. 13-14.

Πίνακας προσφοράς (supply table)

Στον παρακάτω πίνακα μπορούμε να δούμε την γενική μορφή ενός πίνακα προσφοράς κατά ESA 95.

Πίνακας 3: Πίνακας προσφοράς (supply table).

Βιομηχανίες Προϊόντα	Βιομηχανίες			Εισαγωγές	Σύνολο
	Αγροτικός τομέας	Βιομηχανικός τομέας	Υπηρεσίες		
Αγροτικά Βιομηχανικά Υπηρεσίες	Παραγόμενο προϊόν ανά βιομηχανία και ανά προϊόν			Εισαγωγές ανά προϊόν	Συνολική προσφορά ανά προϊόν
Σύνολο	Συνολικό προϊόν ανά βιομηχανία			Συνολικές εισαγωγές	Συνολική προσφορά

Πηγή: European Manual of Supply, Use and Input-Output tables, 2008 edition

Ο παραπάνω πίνακας προσφοράς αποτελεί μία γενική μορφή αυτής της κατηγορίας πινάκων. Κοιτώντας ανά στήλη μπορούμε να διακρίνουμε το προϊόν ανά βιομηχανία ενώ κοιτώντας ανά γραμμή έχουμε την δυνατότητα να παρατηρήσουμε την κατηγορία του παραγόμενου προϊόντος. Έτσι μπορούμε να διακρίνουμε τα παραγόμενα προϊόντα ανά βιομηχανία και ανά κατηγορία προϊόντος. Επιπλέον διάκριση γίνεται για τα προϊόντα που είναι εισαγόμενα, καθώς να μην προσφέρονται στην εγχώρια αγορά αλλά δεν παράγονται εγχωρίως και συνεπώς θα πρέπει να διακριθούν από τα ημεδαπά παραγόμενα προϊόντα. Πράγματι, στην τελευταία στήλη δίνεται η δυνατότητα να δούμε τα εισαγόμενα αυτά προϊόντα. Έτσι στην τελευταία στήλη έχει κανείς την δυνατότητα να διακρίνει την συνολική προσφορά ανά προϊόν περιλαμβανομένων και των εισαχθέντων από την αλλοδαπή.

Όπως ήδη τονίστηκε, ο παραπάνω πίνακας προσφοράς είναι μία απλοποιημένη παρουσίαση αυτής της κατηγορίας πινάκων που έγινε για λόγους ανάλυσης. Στην πράξη και για ακόμα μεγαλύτερη ανάλυση είναι δυνατόν να περιληφθούν σε αυτούς τους πίνακες αναλυτικότερες πληροφορίες σχετικά με την κατάταξη των τομέων της οικονομίας και των αντίστοιχα παραγόμενων προϊόντων, σχετικά με το αν τα παραγόμενα αγαθά είναι για τελική ή ενδιάμεση χρήση, σχετικά με την γεωγραφική

κατανομή των προϊόντων και των παραγωγών αλλά και σχετικά με την φορολογία και τις επιδοτήσεις.

Πίνακας χρήσης (use table)

Στην συνέχεια θα εστιάσουμε το ενδιαφέρον μας στην συνοπτική παρουσίαση του πίνακα χρήσης. Ο πίνακας χρήσης είναι ένας πίνακας που παρουσιάζει την χρήση των προϊόντων ανά βιομηχανία και ανά κατηγορία προϊόντων. Επιπλέον δείχνει την προστιθέμενη αξία ανά βιομηχανία, φόρους και επιδοτήσεις. Μπορεί αν αναλυθεί σε τρεις επιμέρους πίνακες, δηλαδή στον πίνακα ενδιάμεσης χρήσης (table of intermediate use), στον πίνακα τελικής χρήσης (table of final uses) και στον πίνακα προστιθέμενης αξίας (table of value added).

Ο πίνακας ενδιάμεσης χρήσης δείχνει την ενδιάμεση κατανάλωση ανά επιχείρηση και ανά βιομηχανία, ο πίνακας τελικής χρήσης δείχνει την χρήση προϊόντων για τελική κατανάλωση και εξαγωγές και ο πίνακας προστιθέμενης αξίας δείχνει την προστιθέμενη αξία ανά βιομηχανία. Τα αθροίσματα των στηλών που αφορούν ενδιάμεση και τελική χρήση δείχνουν την αντίστοιχη χρήση των προϊόντων για ενδιάμεση και τελική κατανάλωση, ενώ τα αθροίσματα ανά στήλη του ενδιάμεσου πίνακα και του πίνακα προστιθέμενης αξίας δείχνουν τις συνολικές εισροές των επιχειρήσεων. Οι στήλες των βιομηχανιών στον πίνακα χρήσης δείχνουν τη δομή του κόστους για κάθε μία συγκεκριμένη επιχείρηση και συνεπώς ο πίνακας ενδιάμεσης κατανάλωσης δείχνει τα προϊόντα που είναι απαραίτητα να χρησιμοποιηθούν ως εισροές στην παραγωγική διαδικασία των επιχειρήσεων.

Πίνακας 4: Πίνακας χρήσης (use table).

Βιομηχανίες Προϊόντα	Βιομηχανίες			Τελική χρήση			Σύνολο
	Αγροτικός τομέας	Βιομηχανικός τομέας	Υπηρεσίες	Τελική κατανάλωση	Σχηματισμός κεφαλαίου (gross capital formation)	Εξαγωγές	
Αγροτικά Βιομηχανικά Υπηρεσίες	Παραγόμενο προϊόν ανά βιομηχανία και ανά προϊόν			Τελική χρήση ανά προϊόν και ανά κατηγορία			Συνολική χρήση ανά προϊόν
Προστιθέμενη Αξία	Προστιθέμενη αξία ανά προϊόν και ανά βιομηχανία						Συνολική προστιθέμενη αξία
Σύνολο	Συνολικό προϊόν ανά βιομηχανία			Συνολική τελική χρήση ανά κατηγορία			Συνολική προσφορά

Πηγή: European Manual of Supply, Use and Input-Output tables, 2008 edition

Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειώσουμε ορισμένες ενδιαφέρουσες σχέσεις. Στους δύο πίνακες που παρουσιάστηκαν το συνολικό προϊόν των επιχειρήσεων ισούται με τις συνολικές εισροές των επιχειρήσεων και η συνολική προσφορά προϊόντων είναι ίση με την συνολική χρήση τους. Παρατηρούμε λοιπόν ότι τα δύο είδη πινάκων δεν είναι ανεξάρτητα μεταξύ τους αλλά αντιθέτως είναι ενταγμένα σε ένα πλαίσιο όπου ο κάθε πίνακας ουσιαστικά επικοινωνεί με τον άλλον και τον επαληθεύει. Συνεπώς θα μπορούσε κανείς να αναρωτηθεί αν είναι δυνατόν να ενοποιηθούν τα δύο είδη πινάκων. Η απάντηση είναι καταφατική και παρουσιάζεται παρακάτω.

Στον ενοποιημένο πίνακα 4.3 μπορούμε να δούμε και την επαλήθευση των δύο βασικών ταυτοτήτων που σημειώσαμε προηγουμένως, δηλαδή ότι το προϊόν ανά επιχείρηση ισούται με την εισροή ανά επιχείρηση και ότι η συνολική προσφορά προϊόντος ισούται με την συνολική χρήση του. Σημειώνεται επίσης ότι όπως είναι λογικό το προϊόν κάθε επιχείρησης ισούται με την ενδιάμεση κατανάλωση και την προστιθέμενη αξία που δίνει η επιχείρηση στην ενδιάμεση κατανάλωση αλλά και ότι για κάθε προϊόν η προσφορά του ισούται με την ενδιάμεση κατανάλωση την τελική κατανάλωση, τις εξαγωγές και τον σχηματισμό καθαρού κεφαλαίου (gross capital formation).

Πίνακας 5: Πίνακας χρήσης (use table).

		Προϊόντα			Βιομηχανίες			Τελική χρήση			Σύνολο
		Αγροτικά προϊόντα	Βιομηχανικά προϊόντα	Υπηρεσίες	Αγροτικός τομέας	Βιομηχανικός τομέας	Υπηρεσίες	Τελική κατανάλωση	Σχηματισμός κεφαλαίου (gross capital formation)	Εξαγωγές	
Προϊόντα	Αγροτικά Βιομηχανικά Υπηρεσίες				Ενδιάμεση κατανάλωση ανά προϊόν και ανά βιομηχανία			Τελική χρήση ανά προϊόν και ανά κατηγορία			Συνολική χρήση ανά προϊόν
Βιομηχανίες	Αγροτικές Βιομηχανικές Υπηρεσίες	Εκροή ανά κατηγορία προϊόντος									Συνολική εκροή ανά βιομηχανία
Προστιθέμενη Αξία					Προστιθέμενη αξία ανά βιομηχανία						Συνολική προστιθέμενη αξία
Εισαγωγές		Συνολικές εισαγωγές ανά προϊόν									Συνολικές εισαγωγές
Σύνολο		Συνολική προσφορά ανά προϊόν			Συνολική εκροή ανά βιομηχανία			Συνολική τελική χρήση ανά κατηγορία			

Πηγή: European Manual of Supply, Use and Input-Output tables, 2008 edition

Συμμετρικός πίνακας εισροών-εκροών (symmetric input-output matrix)

Οι πίνακες προσφοράς και χρήσης που αναλύσαμε παραπάνω είναι δυνατόν να μετασχηματιστούν σε συμμετρικό πίνακα εισροών εκροών²⁴. Ο μετασχηματισμός αυτός δύναται να πραγματοποιηθεί είτε λαμβάνοντας ως βάση το παραγόμενο προϊόν (product by product), είτε τις βιομηχανίες (industry by industry). Επιγραμματικά αναφέρουμε ότι στην πρώτη περίπτωση βασιζόμαστε στην υπόθεση ότι το κάθε προϊόν μπορεί να παραχθεί με την δική του ξεχωριστή μέθοδο και ανεξάρτητα από την βιομηχανία που το παράγει και ότι η κάθε βιομηχανία έχει την δική της μέθοδο παραγωγής ανεξάρτητα από το μείγμα του παραγόμενου προϊόντος από αυτή. Στην δεύτερη περίπτωση η κάθε επιχείρηση έχει την δική της δομή πωλήσεων ανεξάρτητα από το μείγμα του παραγόμενου προϊόντος και κάθε προϊόν έχει το δική του δομή πωλήσεων, ανεξάρτητα από την βιομηχανία που το παρήγαγε. Συνεπώς το πρώτο μοντέλο μετασχηματισμού στηρίζεται σε υποθέσεις που αφορούν τον τρόπο παραγωγής του προϊόντος (δηλαδή την τεχνολογία παραγωγής), ενώ το δεύτερο μοντέλο παραγωγής στηρίζεται σε υποθέσεις αναφορικά με την δομή των πωλήσεων. Η επιλογή του κατάλληλου μοντέλου μετασχηματισμού εξαρτάται κάθε φορά από τον λόγο για τον οποίο θα πρέπει να γίνει ο μετασχηματισμός. Στο συμμετρικό πίνακα εισροών-εκροών που προκύπτει μπορούμε να βγάλουμε συμπεράσματα σχετικά την συνολική παραγωγή για κάθε είδος προϊόντος καθώς και την τελική χρήση τους.

Ο πίνακας 4.4 παρουσιάζει την γενικευμένη μορφή ενός συμμετρικού πίνακα εισροών-εκροών που βασίζεται στην μέθοδο μετασχηματισμού product by product. Όπως παρατηρούμε στις στήλες μπορεί κανείς να διακρίνει αφενός τις μονάδες παραγωγής ανά κατηγορία (homogeneous units of production), αφετέρου τις τελικές τους χρήσεις διαχωρισμένες σε τελική κατανάλωση, καθαρό σχηματισμό κεφαλαίου και σε εξαγωγές.

²⁴ Σκούντζος & Λίβας, 2000, σελ. 278-284, Οικονομίδης, 2007, σελ. 98-100 και 106-109, Κάββου, 2009, σελ. 42-45.

Πίνακας 6: Συμμετρικός πίνακας εισροών-εκροών (symmetric input-output matrix) χρησιμοποιώντας την μέθοδο product by product.

Προϊόντα Προϊόντα	Μονάδες παραγωγής			Τελική χρήση			Συνολική χρήση
	Αγροτικά προϊόντα	Βιομηχανικά προϊόντα	Υπηρεσίες	Τελική κατανάλωση	Σχηματισμός καθαρού κεφαλαίου	Εξαγωγές	
Αγροτικά Βιομηχανικά Υπηρεσίες	Ενδιάμεση κατανάλωση ανά προϊόν			Τελική χρήση ανά προϊόν και ανά κατηγορία			Συνολική χρήση ανά προϊόν
Προστιθέμενη Αξία	Προστιθέμενη αξία ανά προϊόν						
Εισαγωγές ομοιογενών αγαθών	Συνολικές εισαγωγές ομοιογενών αγαθών						
Σύνολο	Συνολική προσφορά ανά προϊόν			Συνολική τελική χρήση ανά κατηγορία			

Πηγή: European Manual of Supply, Use and Input-Output tables, 2008 edition.

Κεφάλαιο 5: Οι δρόμοι για την βελτίωση του ελληνικού εξωτερικού εμπορίου.

Από την θεωρητική προσέγγιση του θέματος του εξωτερικού εμπορίου της Ελλάδας, έγινε σαφές ότι η χώρα αντιμετωπίζει σοβαρό πρόβλημα. Τα συνεχιζόμενα αρνητικά εμπορικά ισοζύγια έχουν οδηγήσει σε διόγκωση των ελλειμμάτων του κρατικού προϋπολογισμού με συνέπεια την αδυναμία εξόφλησης του υπέρογκου χρέους και την είσοδο σε πολυετή οικονομική ύφεση. Προφανώς, το εμπορικό έλλειμμα της χώρας δεν είναι η μοναδική αιτία της οικονομικής ύφεσης. Θα λέγαμε ότι περισσότερο από όλα η ύφεση είναι αποτέλεσμα χρόνιων διαρθρωτικών προβλημάτων της ελληνικής οικονομίας. Επειδή ο σκοπός της εργασίας είναι να εξετάσει τα ζητήματα που αφορούν το εξωτερικό εμπόριο της χώρας, θα περιοριστούμε σε αυτό και θα εξετάσουμε στο πώς το εμπορικό ισοζύγιο δύναται να επηρεάσει την δημοσιονομική πορεία της χώρας.

Ένα σημαντικό ερώτημα που τίθεται συχνά είναι το πώς θα μπορούσε η ελληνική οικονομία να ξεπεράσει τον φαύλο κύκλο των ελλειμματικών εμπορικών ισοζυγίων, ενισχύοντας το εξωτερικό της εμπόριο. Ποια είναι τα εργαλεία που η οικονομική επιστήμη έχει να προτείνει προκειμένου να επιλυθεί αυτό το σοβαρό ζήτημα; Αν και οι προσεγγίσεις είναι πολλές, θα ακολουθήσουμε την τακτική της παράθεσης των δύο κύριων αντιμαχόμενων προσεγγίσεων. Η πρώτη προσέγγιση σχετίζεται με την βελτίωση τη ανταγωνιστικότητας της οικονομίας μέσω της εσωτερικής υποτίμησης και η δεύτερη αφορά την επενδυτική διάσταση του ζητήματος²⁵.

Ο δρόμος της εσωτερικής υποτίμησης

Οι παράγοντας που καθορίζουν σε σημαντικό βαθμό το εμπορικό ισοζύγιο είναι όπως είδαμε η συναλλαγματική ισοτιμία και ιδιαιτέρως η πραγματική συναλλαγματική ισοτιμία (real exchange rate, rer), το εισόδημα της αλλοδαπής (y^*) και το εγχώριο εισόδημα (y).

²⁵ Βλ. και Γεώργιος Προβόπουλος, Διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος «Πρόλογος», στο «ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ: ΑΙΤΙΕΣ ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ», Επιμέλεια έκδοσης Γεώργιος Οικονόμου, Ισαάκ Σαμπεθά, Γεώργιος Συμγιάννης, Αθήνα, Ιούλιος 2010.

$$X - M = f(\text{rer}, y^*, y)$$

Η πραγματική συναλλαγματική ισοτιμία συνδέεται με την ανταγωνιστικότητα. Όσο υψηλότερη είναι η πραγματική συναλλαγματική ισοτιμία τόσο χαμηλότερη θα είναι η ανταγωνιστικότητα της χώρας και τόσο θα χειροτερεύσει το εμπορικό ισοζύγιο.. Ένα μέτρο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί προκειμένου να μειωθούν τα ελλείμματα στο εμπορικό ισοζύγιο είναι αυτό της υποτίμησης του εθνικού νομίσματος. Με την υποτίμηση μειώνονται οι τιμές των εξαγόμενων προϊόντων, άρα αυξάνεται η ζήτηση γι' αυτά και έτσι επιτυγχάνεται αύξηση της ανταγωνιστικότητας των εγχωρίων παραγόμενων προϊόντων και άρα βελτίωση του εμπορικού ισοζυγίου ενώ κατ' επέκταση επιτυγχάνεται μείωση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Οι κυριότερες αρνητικές συνέπειες του συγκεκριμένου μέτρου είναι ότι οι εισαγωγές των προϊόντων γίνονται ακριβότερες και προκαλείται αύξηση του πληθωρισμού γεγονός που σημαίνει ότι θα πρέπει να ληφθούν παράλληλα επιπρόσθετα μέτρα οικονομικής πολιτικής. Εντούτοις σε ότι αφορά στην Ελληνική οικονομία, σε μελέτη που πραγματοποιήθηκε με βάση στοιχεία από τον συμμετρικό πίνακα εισροών - εκροών της Ελληνικής οικονομίας για το έτος 2005, σχετικά με την επιστροφή σε εθνικό νόμισμα βρέθηκε ότι μια υποτίμηση του εθνικού νομίσματος κατά 50% θα είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων κατά περίπου 37%, θα μείωνε το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών κατά περίπου 89%, ενώ οι πληθωριστικές πιέσεις που θα δημιουργούνταν θα ήταν μικρότερες από τις αναμενόμενες²⁶.

Ωστόσο στα πλαίσια της Νομισματικής Ένωσης το παραπάνω μέτρο δεν είναι διαθέσιμο για να εφαρμοστεί. Αντίθετα, στα πλαίσια συμμετοχής σε μία Νομισματική Ένωση ένα από τα μέτρα που είναι δυνατό να εφαρμοστεί είναι αυτό εσωτερικής υποτίμησης.

Ο όρος εσωτερική υποτίμηση υποδηλώνει την διαδικασία της μείωσης των ονομαστικών τιμών των υπηρεσιών και των προϊόντων που παράγονται εγχώρια, με στόχο να γίνουν πιο ανταγωνιστικά τόσο για τους ξένους αγοραστές όσο και για τους Έλληνες σε σύγκριση με τα ξένα προϊόντα και έτσι να αντισταθμιστεί η μείωση της παραγωγικότητας και η χειροτέρευση του εμπορικού ισοζυγίου.

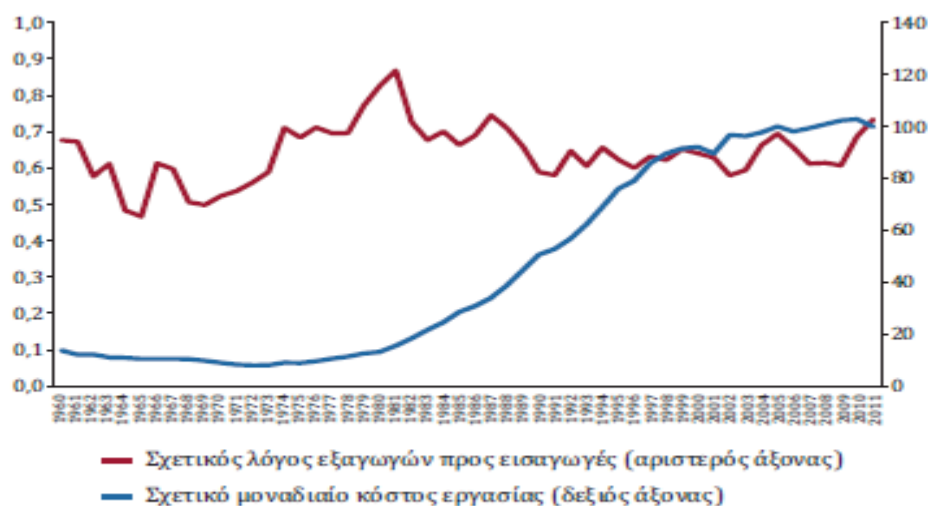
²⁶ Apostolis Katsinos, Theodore Mariolis "Switch to devalued drachma and cost-push inflation: A simple Input-Output approach to the Greek case" *Modern Economy*, Vol.3, No. 2, 2012.
<http://www.scirp.org/journal/me/>

Προκειμένου να επιτευχθεί η εσωτερική υποτίμηση και στο πλαίσιο πάντα της συμμετοχής σε μια Νομισματική Ένωση όπως αυτή που συμμετέχει η Ελλάδα,, όπου χαρακτηρίζεται από αυστηρά μέτρα σε ότι αφορά στην άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής και από ελευθερία στην κίνηση των κεφαλαίων, άρα δεν μπορούν να επηρεαστούν τα κέρδη, το μόνο διαθέσιμο μέτρο που έχουν οι ασκούντες την οικονομική πολιτική είναι αυτό της μείωσης των μισθών. Μέσω της μείωσης των μισθών ενδέχεται να επιτευχθεί αύξηση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας, η οποία θα οδηγήσει σε αύξηση του προϊόντος, σε βελτίωση του εμπορικού ισοζυγίου και άρα και του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών.

Ο δρόμος των επενδύσεων και της έρευνας και ανάπτυξης.

Ο δρόμος της εσωτερικής υποτίμησης δεν είναι ο μοναδικός. Στο παρακάτω διάγραμμα βλέπουμε ότι η εσωτερική υποτίμηση με την μορφή της μείωσης των μισθών δεν συνεπάγεται αναγκαστικά βελτίωση του εμπορικού ισοζυγίου.

Διάγραμμα 4: Εμπορικό ισοζύγιο και κόστος εργασίας.

Πηγή: AMECO

Από το παραπάνω διάγραμμα (Δαφέρμος, Νικολαΐδη, 2012), γίνεται σαφές ότι η σχέση ανάμεσα στο κόστος εργασίας και το εμπορικό ισοζύγιο δεν είναι αρνητική, όπως ισχυρίζεται η λογική της εσωτερικής υποτίμησης. Δηλαδή, η αύξηση του

κόστους εργασίας δεν φαίνεται να χειροτερεύει το εμπορικό ισοζύγιο της οικονομίας. Σύμφωνα με τους Δαφέρμο και Νικολαΐδη (2012), υπάρχουν δύο βασικοί λόγοι για τους οποίους το μοναδιαίο κόστος εργασίας δεν αποτελεί προσδιοριστικό παράγοντα του εμπορικού ισοζυγίου. Ο πρώτος είναι ότι οι μεταβολές στο κόστος εργασίας δεν είναι σίγουρο ότι αντανακλώνται στις τιμές των εμπορεύσιμων προϊόντων. Ο δεύτερος είναι ότι ακόμα και αν δεχτούμε ότι οι μεταβολές στο μοναδιαίο κόστος εργασίας αντικατοπτρίζονται στο εμπορικό ισοζύγιο της χώρας, τότε είναι πιθανό οι μεταβολές αυτές να ερμηνεύουν μόνο ένα μέρος των μεταβολών του εμπορικού ισοζυγίου. Για παράδειγμα, η τεχνολογία και οι επενδύσεις είναι δύο σημαντικότεροι παράγοντες που θα μπορούσαν να ερμηνεύσουν καλύτερα τις μεταβολές του εμπορικού ισοζυγίου της οικονομίας. Με βάση λοιπόν αυτή την προσέγγιση, το εμπορικό ισοζύγιο μπορεί να βελτιωθεί όχι λόγω της μείωσης των μισθών, αλλά λόγω επενδύσεων σε παραγωγικούς τομείς της οικονομίας και λόγω της μείωσης του κόστους παραγωγής μέσω έρευνας και ανάπτυξης νέων τεχνολογιών και μεθόδων παραγωγής.

Ανεξάρτητα από την αποτελεσματικότητα κάθε μεθόδου, η ουσία είναι ότι προκειμένου μία χώρα που αντιμετωπίζει ελλείμματα στο εμπορικό της ισοζύγιο και στον κρατικό προϋπολογισμό της να καταφέρει να τα εξαλείψει, θα πρέπει να καταβάλει προσπάθειες προς όλες τις κατευθύνσεις. Αφενός δηλαδή θα πρέπει να χρηματοδοτήσει επενδύσεις σε παραγωγικούς τομείς, και να αναπτύξει την έρευνα, αφετέρου θα πρέπει να προσαρμόσει την κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών σε βιώσιμα επίπεδα. Οι πολιτικές αυτές έχουν ήδη αναφερθεί με το χαρακτηριστικό της επικαιρότητας στον πρόλογο της εργασίας, από τον Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας, στην ειδική έκδοσή της για το ζήτημα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της χώρας.

Κεφάλαιο 6: Εισαγωγές-Εξαγωγές κατά προϊόν – Εμπειρική προσέγγιση

Στον παρακάτω πίνακα παρατίθενται, σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα εισροών-εκροών της Eurostat για το έτος 2010, η συνολική αξία των εισαγωγών και εξαγωγών της Ελληνικής οικονομίας, κατά κατηγορία προϊόντων. Σημειώνεται ότι οι εισαγωγές δίνονται σε τιμές Cif δηλαδή περιλαμβάνεται σε αυτές η αξία των προϊόντων, η ασφάλεια και ο ναύλος επίσης οι εξαγωγές δίνονται σε αξία Fob, δηλαδή πρόκειται για την αξία των προϊόντων όπως αυτά παραδίδονται για τη μεταφορά τους. Στην τελευταία στήλη του πίνακα παρουσιάζεται η διαφορά των δύο αυτών μεγεθών. Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα εισροών- εκροών έτους 2010 για την Ελληνική οικονομία η συνολική αξία των εισαγωγών ήταν 67.864 εκατ. ευρώ ενώ η συνολική αξία των εξαγωγών ήταν 39.803 εκατ. ευρώ. Επομένως η αξία των εισαγωγών υπερέβαινε τις εξαγωγές κατά 28.061 εκατ. ευρώ.

Πίνακας 7: Εισαγωγές και Εξαγωγές ανά κατηγορία προϊόντος για το έτος 2010.

Εισαγωγές και Εξαγωγές ανά κατηγορία προϊόντος για το έτος 2010				
α/α	Προϊόντα	Αξία Εξαγωγών CIF	Αξία Εισαγωγών FOB	Εξαγωγές-εισαγωγές
1	αγροτικά προϊόντα, κυνήγι και άλλα σχετικά προϊόντα	1.242	1.432	- 191
2	προϊόντα δασοκομίας, ξυλεία και άλλα σχετικά προϊόντα	6	26	- 20
3	αλιεία και άλλα αλιευτικά προϊόντα	347	94	253
4	ορυχεία και λατομεία	157	7.900	- 7 743
5	προϊόντα καπνού -φαγητό- ποτό	1.987	5.153	- 3 167
6	Κλωστοϋφαντουργία	1.101	3.904	- 2 803
7	ξύλο και προϊόντα ξύλου και φελλού εκτός από έπιπλα: καλαθοποιία, σπαρτοπλεκτική	45	309	- 264
8	χαρτί και προϊόντα χαρτιού	125	1.076	- 950
9	εκτύπωση και υπηρεσίες καταγραφής	3	8	- 6
10	οπτάνθρακα και προϊόντα διύλισης πετρελαίου	4.188	5.140	- 952
11	χημικά προϊόντα	854	4.076	- 3 222
12	βασικά φαρμακευτικά προϊόντα και άλλα φαρμακευτικά παρασκευάσματα	750	3.722	- 2 972
13	καουτσούκ και πλαστικά προϊόντα	383	1.003	- 620
14	άλλα μη μεταλλικά ορυκτά προϊόντα	313	604	- 291
15	βασικά μέταλλα	2.043	1.881	161
16	κατασκευή μεταλλικών προϊόντων εκτός μηχανημάτων και εξοπλισμού	259	1.779	- 1 520

Εισαγωγές και Εξαγωγές ανά κατηγορία προϊόντος για το έτος 2010				
a/a	Προϊόντα	Αξία Εξαγωγών CIF	Αξία Εισαγωγών FOB	Εξαγωγές-εισαγωγές
17	υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών προϊόντων	0	3.000	- 3 000
18	ηλεκτρικός εξοπλισμός	807	1.482	- 675
19	μηχανήματα και εξοπλισμός π.δ.κ.α.	503	2.304	- 1 801
20	μηχανοκίνητα οχήματα- ρυμουλκούμενα και ημιρυμουλκούμενα	54	1.976	- 1 922
21	άλλος εξοπλισμός μεταφορών	860	5.311	- 4 451
22	έπιπλα, άλλα μεταποιημένα προϊόντα	186	2.015	- 1 829
23	επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού	0	0	0
24	ηλεκτρικό ρεύμα - φυσικό αέριο - κλιματισμός – ατμός	185	1.269	- 1 084
25	φυσικό νερό, επεξεργασία και παροχή νερού	0	0	
26	αποχετεύσεις- συλλογή αποβλήτων, επεξεργασία και διάθεση αποβλήτων, ανάκτηση υλικών – αποκαταστάσεις	231	518	- 287
27	κατασκευές και κατασκευαστικές εργασίες	563	251	312
28	Χονδρικό και λιανικό εμπόριο και υπηρεσίες επισκευής μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	449	0	449
29	Υπηρεσίες χονδρικού εμπορίου, εκτός μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	2.404	0	2 404
30	Υπηρεσίες λιανικού εμπορίου, εκτός μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	1.243	0	1 243
31	Υπηρεσίες χερσαίων μεταφορών και υπηρεσίες μεταφορών μέσω αγωγών	204	149	55
32	υπηρεσίες υδάτινων μεταφορών	14.581	64	14 516
33	αεροπορικές μεταφορές	402	284	118
34	Αποθήκευση και υποστηρικτικές υπηρεσίες για τη μεταφορά	737	5.934	- 5 197
35	Ταχυδρομικές και ταχυμεταφορικές υπηρεσίες	16	28	- 11
36	Διαμονή και υπηρεσίες τροφίμων	0	0	0
37	υπηρεσίες εκδόσεων	170	579	- 409
38	Παραγωγή κινηματογραφικών ταινιών, βίντεο και τηλεοπτικών προγραμμάτων, ηχογραφήσεις και μουσικές εκδόσεις, Προγραμματισμού και ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών	111	306	- 194
39	Τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες	287	347	- 60
40	Υπηρεσίες προγραμματισμού, παροχής συμβουλών και συναφείς. Υπηρεσίες πληροφοριών	325	370	- 44
41	Χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, εκτός από την ασφάλιση και τα συνταξιοδοτικά ταμεία	323	1.387	- 1 064
42	Ασφαλιστικά, ανασφαλιστικά και συνταξιοδοτικών ταμείων, εκτός από την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	321	747	- 426
43	Υπηρεσίες συναφείς προς τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες και τις ασφαλιστικές υπηρεσίες	0	0	0
44	Κτηματομεσιτικές υπηρεσίες (μη λαμβανομένης	0	0	0

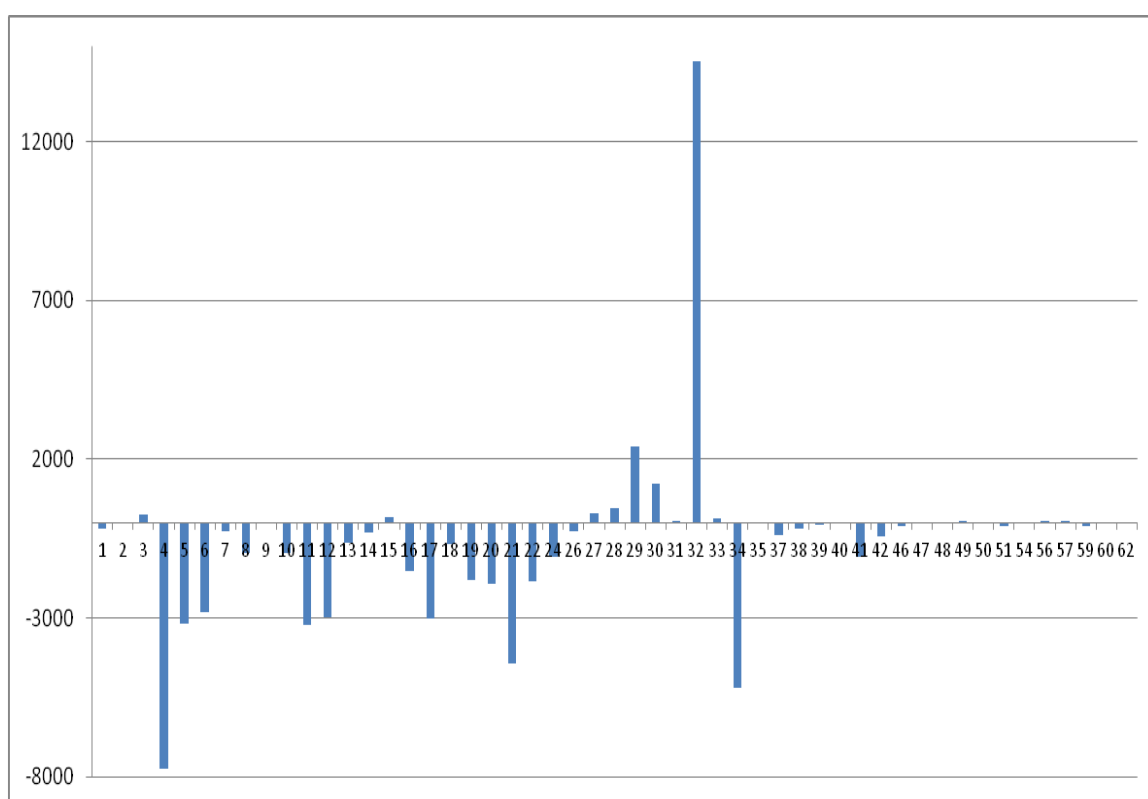
Εισαγωγές και Εξαγωγές ανά κατηγορία προϊόντος για το έτος 2010				
a/a	Προϊόντα	Αξία Εξαγωγών CIF	Αξία Εισαγωγών FOB	Εξαγωγές-εισαγωγές
	υπόψη το τεκμαρτό ενοίκιο)			
45	Τεκμαρτά μισθώματα από ιδιοκατοίκηση	0	0	0
46	Νομικές και λογιστικές υπηρεσίες. Υπηρεσίες των κεντρικών γραφείων Διαχείριση συμβουλευτικές υπηρεσίες	298	400	- 101
47	Αρχιτεκτόνων και μηχανικών υπηρεσίες τεχνικών δοκιμών και αναλύσεων	114	143	- 30
48	Επιστημονική έρευνα και την ανάπτυξη των υπηρεσιών	90	132	- 42
49	Διαφήμιση και έρευνα αγοράς υπηρεσιών	136	117	20
50	Άλλες επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές υπηρεσίες κτηνιατρικών υπηρεσιών	136	171	- 35
51	Ενοικίασης και χρηματοδοτικής μίσθωσης	45	165	- 120
52	Οι υπηρεσίες απασχόλησης	0	0	0
53	Δραστηριότητες ταξιδιωτικών πρακτορείων, γραφείων οργανωμένων ταξιδιών και υπηρεσιών κρατήσεων και συναφείς υπηρεσίες	0	0	0
54	Ασφάλεια και τη διερεύνηση των υπηρεσιών των υπηρεσιών σε κτίρια και το γραφείο του τοπίου διοικητική, γραμματειακή υποστήριξη και άλλες υπηρεσίες υποστήριξης των επιχειρήσεων	76	93	- 17
55	Δημόσια διοίκηση και άμυνα υπηρεσίες υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης	0	0	
56	Εκπαιδευτικές υπηρεσίες	24	14	10
57	Υπηρεσίες υγείας	40	23	17
58	Υπηρεσίες κοινωνικής μέριμνας	0	0	0
59	Δημιουργικές δραστηριότητες, τέχνες και διασκέδαση υπηρεσιών της βιβλιοθήκης, αρχείων, μουσείων και άλλες πολιτιστικές υπηρεσίες τυχερών παιχνιδιών και στοιχημάτων	26	118	- 91
60	Αθλητικές υπηρεσίες και υπηρεσίες διασκέδασης και ψυχαγωγίας	2	4	- 2
61	Υπηρεσίες που παρέχονται από οργανώσεις	0	0	0
62	Υπηρεσίες επισκευής ηλεκτρονικών υπολογιστών και ειδών ατομικής ή οικιακής χρήσης	50	57	- 7
63	Άλλες προσωπικές υπηρεσίες	0	0	0
64	Υπηρεσίες νοικοκυριών ως εργοδοτών αδιαφοροποίητα αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται από τα νοικοκυριά για ίδια χρήση	0	0	0
65	Υπηρεσίες που παρέχονται από ετερόδικων οργανισμών και φορέων	0	0	0
	Σύνολο	39.803	67.864	-28.061

Ποσά σε εκατομμύρια ευρώ.

Όπως προκύπτει από τα στοιχεία του πίνακα, σε σύνολο 65 κατηγοριών προϊόντων, σε 39 πραγματοποιούνται εισαγωγές αξίας μεγαλύτερης των εξαγωγών τους, σε 14 κατηγορίες προϊόντων δεν υπάρχουν εμπορικές συναλλαγές με την αλλοδαπή, ενώ μόνο σε 12 κατηγορίες προϊόντων η αξία των εξαγωγών υπερτερεί της αξίας των εισαγωγών.

Στο παρακάτω διάγραμμα εμφανίζονται τα αποτελέσματα του πίνακα 7. Έχουν παραληφθεί τα προϊόντα που δεν έχουν συναλλαγές με το εξωτερικό καθώς δεν θα μας απασχολήσουν στη μελέτη μας. Στον οριζόντιο άξονα εμφανίζονται τα προϊόντα σύμφωνα με την α/α που έλαβαν στον αντίστοιχο πίνακα.

Διάγραμμα 5: Διαφορά εξαγωγών-εισαγωγών έτους 2010.

Αναλυτικά οι κατηγορίες των προϊόντων με μεγαλύτερη αξία εξαγωγών είναι²⁷:

- Αλιεία με αξία εξαγωγών μεγαλύτερη κατά 253 εκ. ευρώ.
- Βασικά μέταλλα με θετική διαφορά 161 εκ. ευρώ.
- Κατασκευαστικές εργασίες και κατασκευές όπου η αξία των εισαγωγών ήταν μεγαλύτερη κατά 312 εκ. ευρώ.

²⁷ Σύμφωνα με τον Οικονομίδη, (2007, σελ. 70-72), στο υπόδειγμα εισροών – εκροών πρέπει να γίνεται διάκριση μεταξύ «ανταγωνιστικών» και «μη ανταγωνιστικών» εισαγωγών. Βλ. και Κάββου, 2009, σελ. 51 - 57.

- Εμπόριο και υπηρεσίες επισκευής οχημάτων και μοτοσικλετών με θετική διαφορά 449 εκ. ευρώ.
- Υπηρεσίες χονδρικού εμπορίου με αξία εξαγωγών μεγαλύτερη κατά 2.404 εκ. ευρώ.
- Υπηρεσίες λιανικού εμπορίου με θετική διαφορά 1.243 εκ. ευρώ.
- Υπηρεσίες χειρσαίων μεταφορών και μεταφορών μέσω αγωγών όπου η αξία των εξαγωγών ήταν μεγαλύτερη των εισαγωγών κατά 55 εκ. ευρώ.
- Υπηρεσίες υδάτινων μεταφορών όπου και παρουσιάζεται η μεγαλύτερη θετική διαφορά ύψους 14.516 εκ. ευρώ.
- Αεροπορικές μεταφορές με θετική διαφορά 118 εκ. ευρώ.
- Διαφήμιση και υπηρεσίες έρευνας αγοράς με θετική διαφορά 20 εκ. ευρώ.
- Εκπαιδευτικές υπηρεσίες όπου η διαφορά της αξία εξαγωγών- εισαγωγών ήταν 10 εκ. ευρώ.
- Υπηρεσίες υγείας με θετική διαφορά 17 εκ. ευρώ.

Ειδικότερα οι Υπηρεσίες υδάτινων μεταφορών αποτελούν το 37% της συνολικής αξίας των ελληνικών εξαγωγών το 2010 ενώ με την πρόσθεση της αξίας των εξαγωγών των κλάδων με α/α 10 (οπτάνθρακα και προϊόντα διύλισης πετρελαίου) και 29 (υπηρεσίες χονδρικού εμπορίου, εκτός μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών), καλύπτουν το 53% του συνόλου.

Όπως γίνεται φανερό με εξαίρεση τον κλάδο της αλιείας και των βασικών μετάλλων όλοι οι υπόλοιποι κλάδοι στους οποίους η αξία των εξαγωγών είναι μεγαλύτερη από την αξία των εισαγωγών αφορούν κυρίως σε κλάδους παροχής υπηρεσιών. Ακόμα από τα στοιχεία που παρατίθενται στον παραπάνω πίνακα μπορεί κανείς να παρατηρήσει ότι οι κλάδοι στους οποίους η αξία των εισαγωγών είναι πολύ μεγαλύτερη από την αξία των εξαγωγών (κατά φθίνουσα σειρά) είναι:

- ο κλάδος των ορυχείων- λατομείων, όπου η διαφορά είναι 7.743 εκ. ευρώ.
- ο κλάδος της αποθήκευσης και των υποστηρικτικών υπηρεσιών παρουσιάζει διαφορά 5.197 εκ. ευρώ.
- ο κλάδος του εξοπλισμού μεταφορών, όπου η αξία των εισαγωγών είναι 4.451 εκ. ευρώ περισσότερη από τις εξαγωγές.
- ο κλάδος των χημικών προϊόντων, όπου η διαφορά είναι 3.222 εκ. ευρώ.
- ο κλάδος των προϊόντων καπνού – φαγητού – ποτού με διαφορά 3.166 εκ. ευρώ.

- ο κλάδος Η/Υ, ηλεκτρονικών και οπτικών προϊόντων, όπου οι εξαγωγές υπολείπονται των εισαγωγών κατά 3.000 εκ. ευρώ.
- ο κλάδος των βασικών φαρμακευτικών προϊόντων, όπου εκεί η διαφορά είναι 2.972 εκ. ευρώ.
- ο κλάδος της κλωστοϋφαντουργίας, όπου οι εξαγωγές υπολείπονται των εισαγωγών κατά 2.803 εκ. ευρώ.
- ο κλάδος των μηχανοκίνητων οχημάτων με αξία εισαγωγών 1.922 εκ. ευρώ περισσότερα από την αξία των εξαγωγών.
- ο κλάδος των επίπλων, όπου η διαφορά εισαγωγών-εξαγωγών είναι 1.829 εκ. ευρώ.
- ο κλάδος των μηχανημάτων και εξοπλισμός, όπου η διαφορά εισαγωγών-εξαγωγών είναι 1.801 εκ. ευρώ.

Σε μια απλή εφαρμογή της ABC ανάλυσης²⁸, οι τρεις πρώτοι προαναφερόμενοι κλάδοι καλύπτουν το 62% του συνόλου της διαφοράς εισαγωγών - εξαγωγών της χώρας, για το 2010 και όλοι οι υπόλοιποι το 48%. Πρόσθετα οι έξι πρώτοι κλάδοι προκαλούν το 95% του συνόλου της αξίας της διαφοράς εισαγωγών – εξαγωγών για το 2010 και όλοι οι υπόλοιποι το 5%.

Από τα παραπάνω στοιχεία διαπιστώνεται ότι η ελληνική οικονομία αντιμετωπίζει σοβαρό πρόβλημα ανταγωνιστικότητας καθώς το εμπορικό ισοζύγιο συνολικά σε όλους τους κλάδους της οικονομίας ήταν ελλειμματικό κατά 28.061 εκ. ευρώ για το 2010. Ακόμα και σε κλάδους όπως είναι ο αγροτικός, όπου παραδοσιακά αποτελούσε κλάδο αιχμής της ελληνικής οικονομίας, όπως παρατηρείται από τα στοιχεία του συμμετρικού πίνακα εισροών – εκροών η αξία των εισαγωγών του αγροτικού τομέα είναι 1.430 εκ. ευρώ ενώ οι εξαγωγές του κλάδου αυτού είναι 1.242 εκ. ευρώ .

Παρακάτω παρατίθεται πίνακας με τα αντίστοιχα στοιχεία για το έτος 2000 προκειμένου να διαπιστωθεί εάν επήλθαν μεταβολές στην αναλογία εισαγωγών-εξαγωγών στις διάφορες κατηγορίες προϊόντων της οικονομίας.

²⁸ <http://www.ims-productivity.com/page.cfm/content/ABCPareto-analysis/>

Πίνακας 8: Εισαγωγές και Εξαγωγές ανά κατηγορία προϊόντος για το έτος 2000.

Συνολική αξία εισαγωγών- εξαγωγών κατά κατηγορία προϊόντων έτους 2000				
α/α	Προϊόντα	Αξία εξαγωγών FOB	Αξία εισαγωγών CIF	Διαφορά
1	αγροτικά προϊόντα, κυνήγι και άλλα σχετικά προϊόντα	1 022	1 083	- 60
2	προϊόντα δασοκομίας, ξυλεία και άλλα σχετικά προϊόντα	5	302	- 296
3	Ψάρια και άλλα αλιευτικά προϊόντα υπηρεσίες συναφείς με την αλιεία	193	77	116
4	Άνθρακας και λιγνίτης τύρφη	1	54	- 53
5	Αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου υπηρεσίες συναφείς με την άντληση πετρελαίου και φυσικού αερίου με εξαίρεση τις μελέτες	154	4 386	- 4 233
6	Μεταλλεύματα ουρανίου και θορίου	0	0	0
7	Μεταλλεύματα	39	18	20
8	Άλλα προϊόντα ορυχείων και λατομείων	94	71	23
9	Προϊόντα διατροφής και ποτά	1 293	2 955	- 1 662
10	Τα προϊόντα καπνού	124	262	- 138
11	Κλωστοϋφαντουργία	470	1 684	- 1 214
12	γούνες ένδυσης	1 225	1 502	- 277
13	Δέρμα και δερμάτινα προϊόντα	31	458	- 427
14	Ξυλεία και προϊόντα από ξύλο και φελλό (εκτός από έπιπλα) ειδών καλαθοποιίας και σπαρτοπλεκτικής	81	125	- 45
15	Παραγωγή χαρτοπολτού, χαρτιού και προϊόντων από χαρτί	93	1 022	- 929
16	Έντυπο υλικό και προεγγεγραμμένων μέσων	47	192	- 145
17	Οπάνθρακα, προϊόντων διύλισης πετρελαίου και πυρηνικών καυσίμων	1 458	1 053	405
18	Χημικές ουσίες, χημικά προϊόντα και τεχνητές ίνες	742	4 383	- 3 641
19	Καουτσούκ και πλαστικές ύλες	294	782	- 489
20	Άλλα μη μεταλλικά ορυκτά προϊόντα	346	551	- 204
21	βασικά μέταλλα	1 113	1 781	- 668
22	Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, εκτός μηχανημάτων και εξοπλισμού	180	1 026	- 846
23	Μηχανήματα και εξοπλισμός π.δ.κ.α	375	4 751	- 4 376
24	Κατασκευή μηχανών γραφείου και ηλεκτρονικών υπολογιστών	76	1 165	- 1 089
25	Ηλεκτρικές μηχανές και συσκευές π.δ.κ.α	216	859	- 643
26	Ραδιοφωνίας, τηλεόρασης και επικοινωνιών εξοπλισμός και συσκευές	254	1 942	- 1 688
27	Ιατρική, οργάνων ακριβείας και οπτικών οργάνων, κατασκευή ρολογιών	56	943	- 887
28	Μηχανοκίνητα οχήματα, ρυμουλκούμενα και ημρυμουλκούμενα	88	3 460	- 3 372
29	Άλλος εξοπλισμός μεταφορών	250	2 395	- 2 145
30	Έπιπλα άλλα μεταποιημένα προϊόντα π.δ.κ.α.	269	897	- 628
31	Δευτερογενείς πρώτες ύλες	0	0	0
32	Ηλεκτρική ενέργεια, φυσικό αέριο, ατμός και ζεστό	0	9	- 9

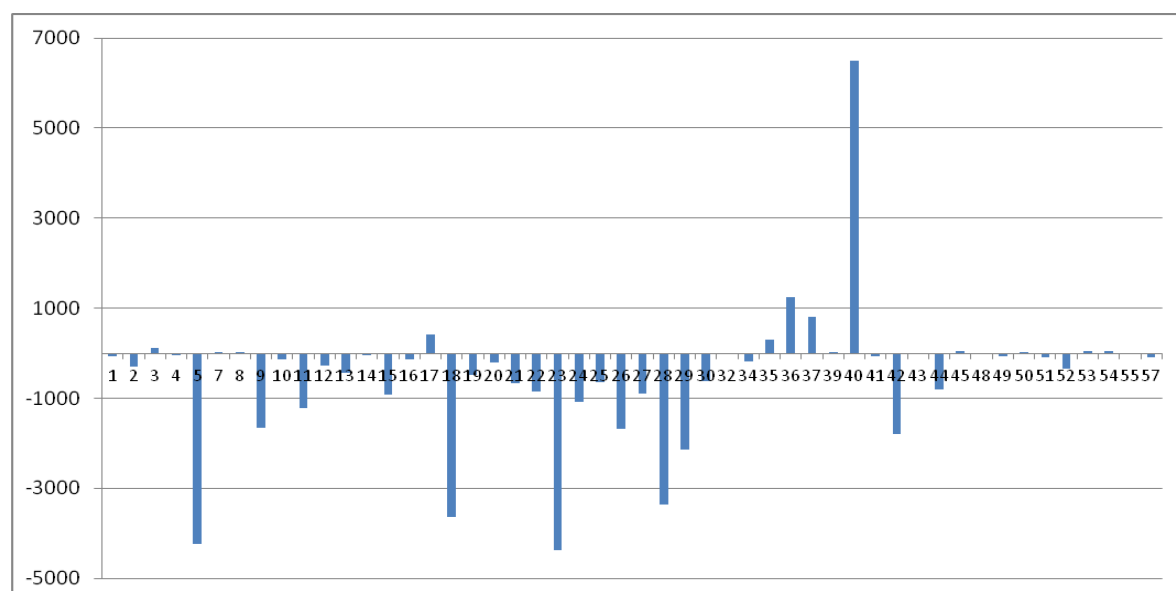
Συνολική αξία εισαγωγών- εξαγωγών κατά κατηγορία προϊόντων έτους 2000				
a/a	Προϊόντα	Αξία εξαγωγών FOB	Αξία εισαγωγών CIF	Διαφορά
	νερό			
33	Συλλογή και καθαρισμός νερού, τις υπηρεσίες διανομής νερού	0	0	0
34	Κατασκευαστικές εργασίες	253	448	- 195
35	Εμπόριο, συντήρηση και επισκευή των υπηρεσιών των μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών λιανική πώληση καυσίμων για οχήματα	300	0	300
36	Χονδρικό εμπόριο και εμπόριο με προμήθεια υπηρεσιών, εκτός μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	1 233	0	1 233
37	Υπηρεσίες λιανικού εμπορίου, εκτός μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών υπηρεσίες επισκευής ειδών ατομικής και οικιακής χρήσης	807	0	807
38	Υπηρεσίες ξενοδοχειακές και εστίασης	0	0	0
39	Χερσαίες μεταφορές μεταφορών μέσω αγωγού	74	49	25
40	Υπηρεσίες υδάτινων μεταφορών	7 144	641	6 502
41	Αεροπορικές μεταφορές	235	313	- 78
42	Βοηθητικές και επικουρικές υπηρεσίες μεταφορών υπηρεσίες ταξιδιωτικών γραφείων	887	2 686	- 1 800
43	Δημοσίευση και υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών	283	312	- 30
44	Υπηρεσίες χρηματοπιστωτικής διαμεσολάβησης, εκτός από τις ασφαλιστικές υπηρεσίες και τα συνταξιοδοτικά ταμεία	120	934	- 814
45	Ασφάλισαν και συνταξιοδοτικών ταμείων, εκτός από τις υπηρεσίες υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης	163	123	41
46	Υπηρεσίες συναφείς με τις δραστηριότητες ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών	0	0	0
47	Κτηματομεσιτικές υπηρεσίες	0	0	0
48	Εκμίσθωση μηχανημάτων και εξοπλισμού χωρίς χειριστή και των προσωπικών και οικιακών αγαθών	10	21	- 12
49	Υπηρεσίες πληροφορικής και συναφείς υπηρεσίες	94	170	- 76
50	Υπηρεσίες έρευνας και ανάπτυξης	44	43	1
51	Άλλες επιχειρηματικές υπηρεσίες	371	454	- 83
52	Δημόσια διοίκηση και άμυνα υπηρεσίες υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης	64	398	- 334
53	Εκπαιδευτικές υπηρεσίες	94	56	38
54	Υγεία και κοινωνικές υπηρεσίες	91	54	37
55	Αποχέτευσης και διάθεσης απορριμμάτων, υπηρεσίες υγιεινής και παρόμοιες υπηρεσίες	10	12	- 2
56	Υπηρεσίες συλλογικών οργανώσεων π.δ.κ.α.	0	0	0
57	Ψυχαγωγικές, πολιτιστικές και αθλητικές υπηρεσίες	136	235	- 99
58	Άλλες υπηρεσίες	0	0	0
59	Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν άτομα	0	0	0
	Σύνολα	22.998	47.140	-24.142

Ποσά σε εκατομμύρια ευρώ.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα εισροών- εκροών έτους 2000 για την Ελληνική οικονομία σε σύνολο 59 κατηγοριών προϊόντων, σε 37 εμφανίζονται αξίες εισαγωγών μεγαλύτερες από τις εξαγωγές τους, σε 9 κατηγορίες δεν υπάρχουν εμπορικές συναλλαγές με την αλλοδαπή ενώ σε 12 κατηγορίες παρατηρείται μεγαλύτερη αξία εξαγωγών.

Στο διάγραμμα που ακολουθεί εμφανίζονται τα αποτελέσματα του πίνακα 8. Έχουν επίσης παραληφθεί τα προϊόντα που δεν έχουν συναλλαγές με το εξωτερικό. Στον οριζόντιο άξονα εμφανίζονται τα προϊόντα σύμφωνα με την α/α που έλαβαν στον αντίστοιχο πίνακα.

Διάγραμμα 6: Διαφορά εξαγωγών-εισαγωγών έτους 2000.

Από τα στοιχεία των πινάκων 7 και 8 διαπιστώνεται ότι το 2000 η συνολική αξία των εισαγωγών ήταν 47.140 εκατ. ευρώ, ενώ η συνολική αξία των εξαγωγών ήταν 22.998 εκατ. ευρώ, (48,8% της αξίας των εισαγωγών), επομένως η αξία των εισαγωγών υπερέβαινε τις εξαγωγές κατά 24.142 εκατ. ευρώ. Το 2010 η συνολική αξία των εισαγωγών προσέγγισε τα 67.864 εκατ. ευρώ, ενώ η συνολική αξία των εξαγωγών αυξήθηκε σε 39.803 εκατ. ευρώ, (αποτελώντας το 58,7% της αξίας των εισαγωγών). Ωστόσο η αξία των εισαγωγών υπερέβαινε τις εξαγωγές κατά 28.061 εκατ. ευρώ, (αύξηση 16% σε σχέση με το 2000). Αρκετά σημαντική διαφορά παρατηρείται στα προϊόντα βασικών μετάλλων στα οποία η αξία των εισαγωγών του έτους 2000 υπερέβαινε την αξία των εξαγωγών κατά 668 εκ. ευρώ, ενώ αντίθετα το έτος 2010 πραγματοποιήθηκε αξία εξαγωγών 161 εκ. ευρώ μεγαλύτερη από τις εισαγωγές. Το ίδιο παρατηρείται στις κατασκευές όπου το έτος 2000

οι εξαγωγές υπολείπονταν των εισαγωγών κατά 195 εκ. ευρώ ενώ το 2010 οι εξαγωγές υπερέβαιναν τις εισαγωγές κατά 312 εκ. ευρώ. Τέλος και στις αεροπορικές μεταφορές κατά το έτος 2000 υπήρχε αρνητική διαφορά ύψους 78 εκ. ευρώ ενώ το 2010 οι εξαγωγές του κλάδου ήταν υψηλότερες των εισαγωγών του κατά 118 εκ. ευρώ. Όμως γενικότερα, από την σύγκριση των στοιχείων προκύπτει ότι δεν έχουν συντελεστεί σημαντικές μεταβολές στην ελληνική οικονομία τέτοιες ώστε να συμβάλουν στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας των εγχωρίων προϊόντων και στην αντιμετώπιση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου.

Ποσοστά εισαγωγών ως προς την συνολική προσφορά

Στο παρακάτω πίνακα υπολογίστηκαν τα ποσοστά των εισαγωγών ως προς την συνολική προσφορά των προϊόντων για το έτος 2010.

Πίνακας 9: Ποσοστά εισαγωγών ως προς τη συνολική προσφορά έτους 2010.

a/a	Προϊόντα	Αξία εισαγωγών	Συνολική προσφορά σε βασικές τιμές	Ποσοστά
1	αγροτικά προϊόντα, κυνήγι και άλλα σχετικά προϊόντα	1 432	11 010	13,009
2	προϊόντα δασοκομίας, ξυλεία και άλλα σχετικά προϊόντα	26	160	16,255
3	αλιεία και άλλα αλιευτικά προϊόντα	94	1 292	7,2752
4	ορυχεία και λατομεία	7900	9 168	86,167
5	προϊόντα καπνού -φαγητό- ποτό	5153	22 157	23,257
6	Κλωστοϋφαντουργία	3 904	6 349	61,486
7	ξύλο και προϊόντα ξύλου και φελού εκτός από έπιπλα: καλαθοποιία, σπαρτοπλεκτική	309	1 789	17,297
8	χαρτί και προϊόντα χαρτιού	1 076	2 216	48,547
9	εκτύπωση και υπηρεσίες καταγραφής	8	1 079	0,7845
10	οπτάνθρακα και προϊόντα διύλισης πετρελαίου	5 140	18 532	27,734
11	χημικά προϊόντα	4 076	5 964	68,341
12	βασικά φαρμακευτικά προϊόντα και άλλα φαρμακευτικά παρασκευάσματα	3 722	5 363	69,394
13	καουτσούκ και πλαστικά προϊόντα	1 003	2 548	39,36
14	άλλα μη μεταλλικά ορυκτά προϊόντα	604	3 430	17,597
15	βασικά μέταλλα	1 881	6 578	28,6
16	κατασκευή μεταλλικών προϊόντων εκτός μηχανημάτων και εξοπλισμού	1 779	5 976	29,777
17	υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών προϊόντων	3 000	3 178	94,378
18	ηλεκτρικός εξοπλισμός	1 482	2 665	55,611

α/α	Προϊόντα	Αξία εισαγωγών	Συνολική προσφορά σε βασικές τιμές	Ποσοστά
19	μηχανήματα και εξοπλισμός π.δ.κ.α.	2 304	3 476	66,29
20	μηχανοκίνητα οχήματα- ρυμουλκούμενα και ημιρυμουλκούμενα	1 976	2 321	85,14
21	άλλος εξοπλισμός μεταφορών	5 311	5 641	94,14
22	έπιπλα, άλλα μεταποιημένα προϊόντα	2 015	3 617	55,72
23	επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού	0	614	0
24	ηλεκτρικό ρεύμα - φυσικό αέριο - κλιματισμός –ατμός	1 269	9 529	13,32
25	φυσικό νερό επεξεργασία και παροχή νερού	0	869	0
26	αποχετεύσεις- συλλογή αποβλήτων, επεξεργασία και διάθεση αποβλήτων, ανάκτηση υλικών- αποκαταστάσεις	518	2 976	17,40
27	κατασκευές και κατασκευαστικές εργασίες	251	22 597	1,11
28	Χονδρικό και λιανικό εμπόριο και υπηρεσίες επισκευής μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	0	6 760	0
29	Υπηρεσίες χονδρικού εμπορίου, εκτός μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	0	25 369	0
30	Υπηρεσίες λιανικού εμπορίου, εκτός μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	0	13 175	0
31	Υπηρεσίες χερσαίων μεταφορών και υπηρεσίες μεταφορών μέσω αγωγών	149	6 925	2,15
32	υπηρεσίες υδάτινων μεταφορών	64	15 247	0,42
33	Αεροπορικές μεταφορές	284	2 490	11,39
34	Αποθήκευση και υποστηρικτικές υπηρεσίες για τη μεταφορά	5 934	8 609	68,92
35	Ταχυδρομικές και ταχυμεταφορικές υπηρεσίες	28	1 542	1,816
36	Διαμονή και υπηρεσίες τροφίμων		20 863	0
37	υπηρεσίες εκδόσεων	579	4 729	12,24
38	Παραγωγή κινηματογραφικών ταινιών, βίντεο και τηλεοπτικών προγραμμάτων, ηχογραφήσεις και μουσικές εκδόσεις, Προγραμματισμού και ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών	306	2 504	12,22
39	Τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες	347	8 513	4,076
40	Υπηρεσίες προγραμματισμού, παροχής συμβουλών και συναφείς. Υπηρεσίες πληροφοριών	370	2 253	16,42
41	Χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, εκτός από την ασφάλιση και τα συνταξιοδοτικά ταμεία	1387	11 640	11,92
42	Ασφαλιστικά, αντιστασφαλιστικά και συνταξιοδοτικών ταμείων, εκτός από την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	747	2 513	29,73
43	Υπηρεσίες συναφείς προς τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες και τις	0	1 640	0

α/α	Προϊόντα	Αξία εισαγωγών	Συνολική προσφορά σε βασικές τιμές	Ποσοστά
	ασφαλιστικές υπηρεσίες			
44	Κτηματομεσιτικές υπηρεσίες (μη λαμβανομένης υπόψη το τεκμαρτό ενοίκιο)	0	31 707	0
45	Τεκμαρτά μισθώματα από ιδιοκατοίκηση	0	0	0
46	Νομικές και λογιστικές υπηρεσίες. Υπηρεσίες των κεντρικών γραφείων Διαχείριση συμβουλευτικές υπηρεσίες	400	7 060	5,67
47	Αρχιτεκτόνων και μηχανικών υπηρεσίες τεχνικών δοκιμών και αναλύσεων	143	5 019	2,85
48	Επιστημονική έρευνα και την ανάπτυξη των υπηρεσιών	132	857	15,41
49	Διαφήμιση και έρευνα αγοράς υπηρεσιών	117	3 148	3,72
50	Άλλες επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές υπηρεσίες κτηνιατρικών υπηρεσιών	171	2 127	8,04
51	Ενοικίασης και χρηματοδοτικής μίσθωσης	165	1 485	11,11
52	Οι υπηρεσίες απασχόλησης	0	170	0
53	Δραστηριότητες ταξιδιωτικών πρακτορείων, γραφείων οργανωμένων ταξιδιών και υπηρεσιών κρατήσεων και συναφείς υπηρεσίες	0	1 692	0
54	Ασφάλεια και τη διερεύνηση των υπηρεσιών των υπηρεσιών σε κτίρια και το γραφείο του τοπίου διοικητική, γραμματειακή υποστήριξη και άλλες υπηρεσίες υποστήριξης των επιχειρήσεων	93	6 271	1,48
55	Δημόσια διοίκηση και άμυνα υπηρεσίες υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης	0	23 704	0
56	Εκπαιδευτικές υπηρεσίες	14	11 775	0,12
57	Υπηρεσίες υγείας	23	13 459	0,17
58	Υπηρεσίες κοινωνικής μέριμνας	0	1 054	0
59	Δημιουργικές δραστηριότητες, τέχνες και διασκέδαση υπηρεσιών της βιβλιοθήκης, αρχείων, μουσείων και άλλες πολιτιστικές υπηρεσίες τυχερών παιχνιδιών και στοιχημάτων	118	4 056	2,91
60	Αθλητικές υπηρεσίες και υπηρεσίες διασκέδασης και ψυχαγωγίας	4	639	0,63
61	Υπηρεσίες που παρέχονται από οργανώσεις	0	3 874	0
62	Υπηρεσίες επισκευής ηλεκτρονικών υπολογιστών και ειδών ατομικής ή οικιακής χρήσης	57	1 091	5,23
63	Άλλες προσωπικές υπηρεσίες	0	2 816	0
64	Υπηρεσίες νοικοκυριών ως εργοδοτών αδιαφοροποίητα αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται από τα νοικοκυριά για ίδια χρήση	0	1 379	0

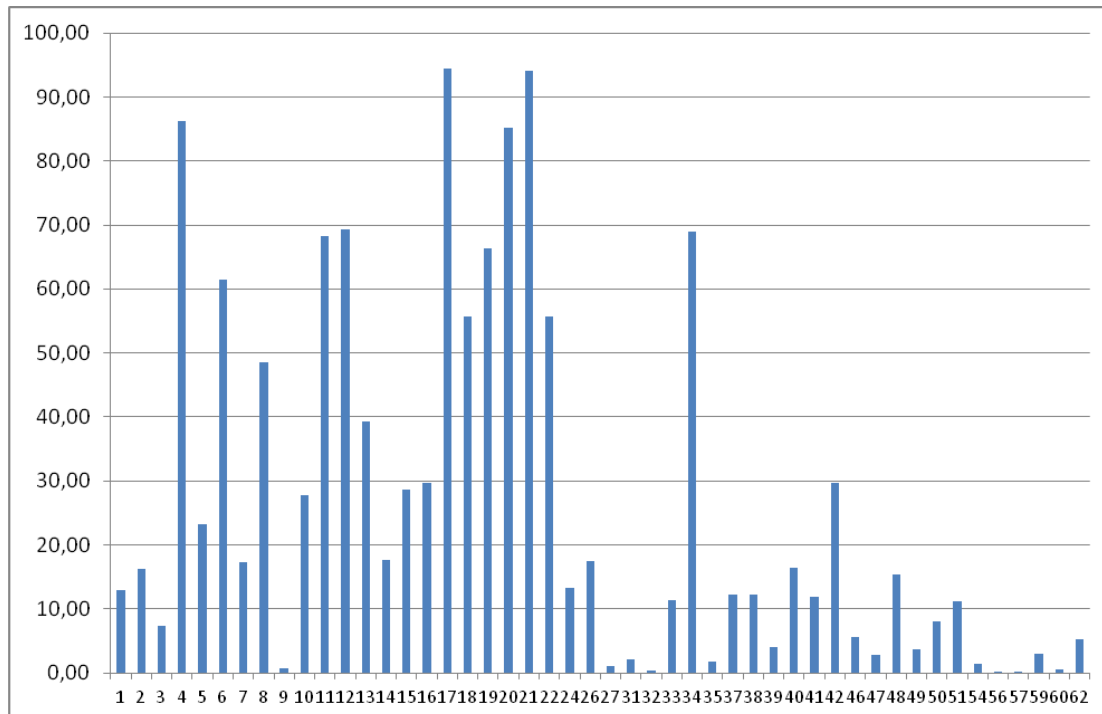
α/α	Προϊόντα	Αξία εισαγωγών	Συνολική προσφορά σε βασικές τιμές	Ποσοστά
65	Υπηρεσίες που παρέχονται από ετερόδικων οργανισμών και φορέων	0	0	0
	Σύνολο	67 864	419 249	16,19

Ποσά σε εκατομμύρια ευρώ.

Από τα στοιχεία του παραπάνω πίνακα γίνεται φανερό ότι υπάρχουν κατηγορίες προϊόντων όπου πάνω από το 50% της συνολικής προσφοράς καλύπτεται από την αλλοδαπή. Στην πλειοψηφία τους πρόκειται για εμπορεύσιμα προϊόντα, αντίθετα πολύ χαμηλά ποσοστά εισαγωγών παρατηρούνται κυρίως στις υπηρεσίες αλλά και στα προϊόντα του πρωτογενή τομέα παραγωγής.

Στο διάγραμμα που ακολουθεί εμφανίζονται τα αποτελέσματα του πίνακα 9. Για λόγους ευκρίνειας του διαγράμματος έχουν παραληφθεί όλα τα προϊόντα που έχουν μηδενικές εισαγωγές επιπλέον στον οριζόντιο άξονα εμφανίζεται ο α/α των προϊόντων σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα.

Διάγραμμα 7: Ποσοστά εισαγωγών ως προς τη συνολική προσφορά έτους 2010.

Όπως προκύπτει από το διάγραμμα ιδιαίτερα υψηλά είναι τα ποσοστά εισαγωγών στα:

- προϊόντα ορυχείων και λατομείων (α/α 4) όπου το 86,17% της συνολικής προσφοράς προερχόταν από εισαγωγές
- επίσης, στους υπολογιστές και στα ηλεκτρονικά και οπτικά προϊόντα (α/α 17) το ποσοστό ήταν 94,38%
- στα μηχανοκίνητα οχήματα το ποσοστό ήταν 85,14%, (α/α 20)
- στα προϊόντα κλωστοϋφαντουργίας (α/α 6) το ποσοστό ήταν 61,49%
- στα χημικά προϊόντα (α/α 11) το ποσοστό των εισαγωγών ήταν 68,3
- τέλος στα προϊόντα εξοπλισμού μεταφορών (α/α 21) το ποσοστά έφτασε στο 94,1%.

Παρακάτω παρατίθεται πίνακας με τα ποσοστά των εισαγωγών για το έτος 2000 προκειμένου να συγκριθούν με τα αντίστοιχα ποσοστά του έτους 2010 και να διαπιστωθεί αν υπάρχουν σημαντικές μεταβολές και σε ποιες κατηγορίες προϊόντων.

Πίνακας 10: Ποσοστά εισαγωγών ως προς τη συνολική προσφορά έτους 2000.

α/α	Προϊόντα	Αξία εισαγωγών	Συνολική προσφορά σε βασικές τιμές	Ποσοστά
1	αγροτικά προϊόντα, κυνήγι και άλλα σχετικά προϊόντα	1 083	12 315	8,79
2	προϊόντα δασοκομίας, ξυλεία και άλλα σχετικά προϊόντα	302	419	72,01
3	Ψάρια και άλλα αλιευτικά προϊόντα υπηρεσίες συναφείς με την αλιεία	77	917	8,44
4	Άνθρακας και λιγνίτης τύρφη	54	557	9,61
5	Αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου υπηρεσίες συναφείς με την άντληση πετρελαίου και φυσικού αερίου με εξαίρεση τις μελέτες	4 386	4 428	99,06
6	Μεταλλεύματα ουρανίου και θορίου	0	0	0
7	Μεταλλεύματα	18	107	17,10
8	Άλλα προϊόντα ορυχείων και λατομείων	71	544	13,07
9	Προϊόντα διατροφής και ποτά	2 955	15 722	18,80
10	Τα προϊόντα καπνού	262	623	42,01
11	Κλωστοϋφαντουργία	1 684	3 530	47,71
12	γούνες ένδυσης	1 502	3 908	38,43
13	Δέρμα και δερμάτινα προϊόντα	458	851	53,85
14	Ξυλεία και προϊόντα από ξύλο και φελλό (εκτός από έπιπλα) ειδών καλαθοποιίας και σπαρτοπλεκτικής	125	1 048	11,97

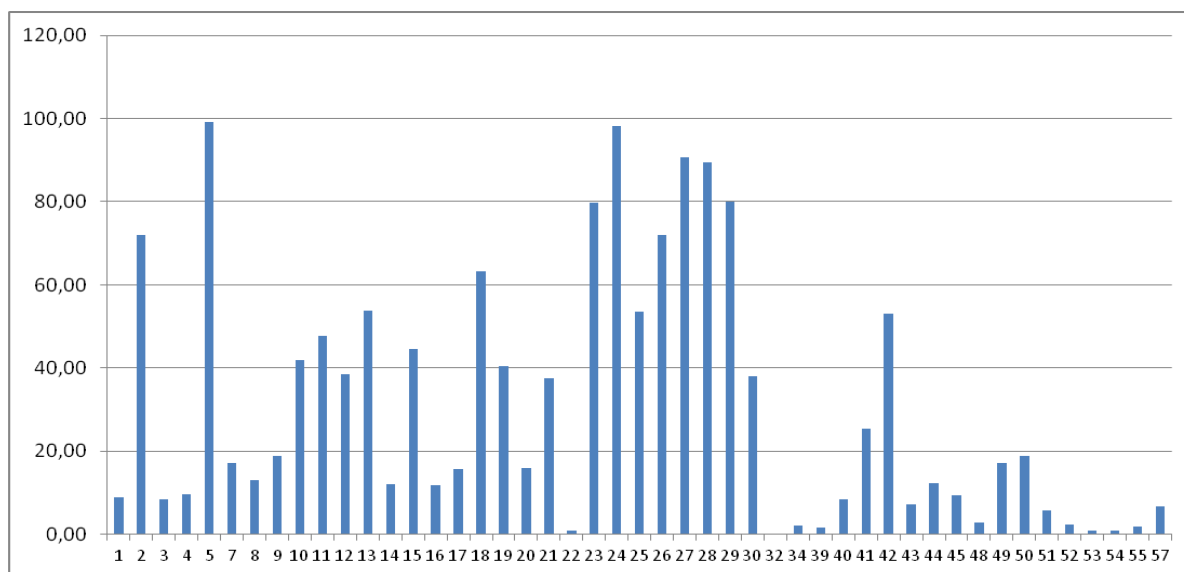
15	Παραγωγή χαρτοπολλτού, χαρτιού και προϊόντων από χαρτί	1 022	2 286	44,69
16	Έντυπο υλικό και προεγγεγραμμένων μέσων	192	1 606	11,94
17	Οπτάνθρακα, προϊόντων διύλισης πετρελαίου και πυρηνικών καυσίμων	1 053	6 659	15,81
18	Χημικές ουσίες, χημικά προϊόντα και τεχνητές ίνες	4 383	6 916	63,38
19	Καουτσούκ και πλαστικές ύλες	782	1 940	40,33
20	Άλλα μη μεταλλικά ορυκτά προϊόντα	551	3 447	15,98
21	βασικά μέταλλα	1 781	4 746	37,53
23	Μηχανήματα και εξοπλισμός π.δ.κ.α	4 751	5 962	79,69
24	Κατασκευή μηχανών γραφείου και ηλεκτρονικών υπολογιστών	1 165	1 185	98,31
25	Ηλεκτρικές μηχανές και συσκευές π.δ.κ.α	859	1 602	53,65
26	Ραδιοφωνίας, τηλεόρασης και επικοινωνιών εξοπλισμός και συσκευές	1 942	2 699	71,98
27	Ιατρική, οργάνων ακριβείας και οπτικών οργάνων, κατασκευή ρολογιών	943	1 039	90,79
28	Μηχανοκίνητα οχήματα, ρυμουλκούμενα και ημιρυμουλκούμενα	3 460	3 866	89,51
29	Άλλος εξοπλισμός μεταφορών	2 395	2 991	80,07
30	Έπιπλα άλλα μεταποιημένα προϊόντα π.δ.κ.α.	897	2 365	37,91
31	Δευτερογενείς πρώτες ύλες	0	19	0
32	Ηλεκτρική ενέργεια, φυσικό αέριο, ατμός και ζεστό νερό	9	3 662	0,26
33	Συλλογή και καθαρισμός νερού, τις υπηρεσίες διανομής νερού	0	551	0
34	Κατασκευαστικές εργασίες	448	21 851	2,05
35	Εμπόριο, συντήρηση και επισκευή των υπηρεσιών των μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών λιανική πώληση καυσίμων για οχήματα	0	4 507	0
36	Χονδρικό εμπόριο και εμπόριο με προμήθεια υπηρεσιών, εκτός μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	0	13 205	0
37	Υπηρεσίες λιανικού εμπορίου, εκτός μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών υπηρεσίες επισκευής ειδών ατομικής και οικιακής χρήσης	0	8 929	0
38	Υπηρεσίες ξενοδοχειακές και εστίασης	0	15 945	0
39	Χερσαίες μεταφορές μεταφορών μέσω αγωγού	49	3 206	1,52
40	Υπηρεσίες υδάτινων μεταφορών	641	7 598	8,44
41	Αεροπορικές μεταφορές	313	1 230	25,41
42	Βοηθητικές και επικουρικές υπηρεσίες μεταφορών υπηρεσίες ταξιδιωτικών γραφείων	2 686	5 068	53,00
43	Δημοσίευση και υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών	312	4 362	7,16
44	Υπηρεσίες χρηματοπιστωτικής διαμεσολάβησης, εκτός από τις ασφαλιστικές υπηρεσίες και τα συνταξιοδοτικά ταμεία	934	7 580	12,32

45	Ασφαλίσεων και συνταξιοδοτικών ταμείων, εκτός από τις υπηρεσίες υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης	123	1 317	9,31
46	Υπηρεσίες συναφείς με τις δραστηριότητες ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών	0	1 570	0
47	Κτηματομεσιτικές υπηρεσίες	0	17 028	0
48	Εκμίσθωση μηχανημάτων και εξοπλισμού χωρίς χειριστή και των προσωπικών και οικιακών αγαθών	21	769	2,79
49	Υπηρεσίες πληροφορικής και συναφείς υπηρεσίες	170	987	17,22
50	Υπηρεσίες έρευνας και ανάπτυξης	43	229	18,85
51	Άλλες επιχειρηματικές υπηρεσίες	454	7 980	5,69
52	Δημόσια διοίκηση και άμυνα υπηρεσίες υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης	398	17 007	2,34
53	Εκπαιδευτικές υπηρεσίες	56	6 750	0,83
54	Υγεία και κοινωνικές υπηρεσίες	54	6 382	0,85
55	Αποχέτευσης και διάθεσης απορριμμάτων, υπηρεσίες υγιεινής και παρόμοιες υπηρεσίες	12	683	1,76
56	Υπηρεσίες συλλογικών οργανώσεων π.δ.κ.α.	0	1 247	0
57	Ψυχαγωγικές, πολιτιστικές και αθλητικές υπηρεσίες	235	3 464	6,78
58	Άλλες υπηρεσίες	0	2 494	0
59	Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν άτομα	0	751	0
60	Σύνολα	47 140	263202	17,91

Ποσά σε εκατομμύρια ευρώ

Στο διάγραμμα που ακολουθεί εμφανίζονται τα αποτελέσματα του πίνακα 10. Για λόγους ευκρίνειας του διαγράμματος έχουν παραληφθεί όλα τα προϊόντα που έχουν μηδενικές εισαγωγές, επιπλέον στον οριζόντιο άξονα εμφανίζεται ο α/α των προϊόντων σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα.

Διάγραμμα 8: Ποσοστά εισαγωγών ως προς τη συνολική προσφορά έτους 2000.

Από την σύγκριση των πινάκων και των διαγραμμάτων των ετών 2000 και 2010 διαπιστώνεται ότι οι κατηγορίες των αγαθών που είχαν υψηλά ποσοστά εισαγωγών είναι ίδιοι και στα δύο έτη. Σημαντικές αυξήσεις των ποσοστών παρατηρούνται για τις παρακάτω κατηγορίες προϊόντων:

- Στα προϊόντα κλωστοϋφαντουργίας το ποσοστό των εισαγωγών ήταν 47,3% για το έτος 2000 ενώ για το 2010 αυξήθηκε σε 61,5%.
- Οπτάνθρακα και προϊόντα διύλισης πετρελαίου όπου το ποσοστό εισαγωγών ήταν 15,81% το 2000 ενώ το 2010 έφτασε στο 27,73%.
- Στα έπιπλα και στα άλλα μεταποιημένα προϊόντα όπου το ποσοστό εισαγωγών ήταν 37,91% το 2000 και έφτασε το 55,72% το 2010.

Η αύξηση αυτή οφείλεται στην αύξηση της συνολικής προσφοράς η οποία καλύφθηκε από εισαγωγές και όχι από εγχώρια παραγωγή. Αντίθετα σημαντική μείωση παρατηρήθηκε στα παρακάτω προϊόντα:

- στα προϊόντα δασοκομίας, ξυλείας και άλλων σχετικών προϊόντων το ποσοστό των εισαγωγών ήταν 16,3% για το έτος 2010 ενώ το 2000 ήταν 7,2%, όμως παράλληλα υπήρχε και αντίστοιχη μείωση της συνολικής προσφοράς των προϊόντων.
- Στα βασικά μέταλλα όπου τα ποσοστά για το 2000 ήταν 37,53% ενώ το 2010 έπεσαν στο 28,6%.
- Μηχανήματα και εξοπλισμός το ποσοστό των εισαγωγών ήταν 79,69% ενώ το 2010 ήταν 66,27%.

Κεφαλαιουχικά-Καταναλωτικά αγαθά

Είναι σημαντικό να προσδιορισθούν ποιες από τις κατηγορίες αγαθών που παρατίθενται στον πίνακα είναι κεφαλαιουχικά και ποιες καταναλωτικά, ώστε στην συνέχεια να εξάγουμε περαιτέρω συμπεράσματα σχετικά με την ποιότητα και την χρήση των εισαγωγών και των εξαγωγών που πραγματοποιούνται στην Ελληνική οικονομία. Κεφαλαιουχικά ονομάζονται τα αγαθά τα οποία χρησιμοποιούνται ως εισροές στην παραγωγική διαδικασία για την παραγωγή άλλων αγαθών, ενώ καταναλωτικά είναι τα αγαθά που προορίζονται για τελική χρήση. Προκειμένου να ελέγξουμε ποια από τα αγαθά των ετών 2000 και 2010 ανήκουν στα καταναλωτικά και ποια στα κεφαλαιουχικά, θα χρησιμοποιήσουμε τους πίνακες εισροών-εκροών. Συγκεκριμένα από τους πίνακες χρήσης (use tables) των αντίστοιχων ετών θα ελέγξουμε το ποσοστό κάθε κατηγορίας αγαθού που χρησιμοποιείται ως εισροή στην παραγωγική διαδικασία για την παραγωγή άλλων αγαθών ως προς την συνολική χρήση του αγαθού. Αν το ποσοστό αυτό ξεπερνά το 50% τότε είναι εμφανές ότι η κύρια χρήση του αγαθού αυτού είναι ως εισροή και όχι για τελική κατανάλωση, άρα θα περιλαμβάνεται στα κεφαλαιουχικά αγαθά. Στους πίνακες που παρατίθενται παρακάτω φαίνονται τα κεφαλαιουχικά αγαθά καθώς και το ποσοστό της χρήσης τους ως εισροή, για τα έτη 2010 και 2000 αντίστοιχα.

Πίνακας 11: Κεφαλαιουχικά αγαθά έτους 2010

Κεφαλαιουχικά αγαθά έτους 2010					
a/a*	Προϊόντα	Αξία εισαγωγών CIF	Αξία εξαγωγών FOB	Διαφορά	Εισροή/Χρήση
4	ορυχεία και λατομεία	7.900	157	- 7 743	98,81%
7	ξύλο και προϊόντα ξύλου και φελλού εκτός από έπιπλα: καλαθοποιία, σπαρτοπλεκτική	309	45	- 264	93,95%
9	εκτύπωση και υπηρεσίες καταγραφής	8	3	- 6	92,28%
13	καουτσούκ και πλαστικά προϊόντα	1.003	383	- 620	71,36%
14	άλλα μη μεταλλικά ορυκτά προϊόντα	604	313	- 291	83,29%
15	βασικά μέταλλα	1.881	2.043	161	70,21%
16	κατασκευή μεταλλικών προϊόντων εκτός μηχανημάτων και εξοπλισμού	1.779	259	- 1 520	71,62%
23	επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού	0	0		93,78%
26	αποχετεύσεις- συλλογή αποβλήτων, επεξεργασία και διάθεση αποβλήτων,	518	231	- 287	62,96%

Κεφαλαιουχικά αγαθά έτους 2010					
a/a*	Προϊόντα	Αξία εισαγωγών CIF	Αξία εξαγωγών FOB	Διαφορά	Εισροή/Χρήση
	ανάκτηση υλικών – αποκαταστάσεις				
29	Υπηρεσίες χονδρικού εμπορίου, εκτός μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	0	2.404	2 404	100,00%
30	Υπηρεσίες λιανικού εμπορίου, εκτός μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	0	1.243	1 243	100,00%
34	Αποθήκευση και υποστηρικτικές υπηρεσίες για τη μεταφορά	5.934	737	- 5 197	87,25%
35	Ταχυδρομικές και ταχυμεταφορικές υπηρεσίες	28	16	- 11	94,74%
40	Υπηρεσίες προγραμματισμού, παροχής συμβουλών και συναφείς. Υπηρεσίες πληροφοριών	370	325	- 44	52,10%
41	Χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, εκτός από την ασφάλιση και τα συνταξιοδοτικά ταμεία	1.387	323	- 1 064	73,27%
43	Υπηρεσίες συναφείς προς τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες και τις ασφαλιστικές υπηρεσίες	0	0		96,34%
46	Νομικές και λογιστικές υπηρεσίες. Υπηρεσίες των κεντρικών γραφείων Διαχείριση συμβουλευτικές υπηρεσίες	400	298	- 101	84,84%
47	Αρχιτεκτόνων και μηχανικών υπηρεσίες τεχνικών δοκιμών και αναλύσεων	143	114	- 30	86,21%
49	Διαφήμιση και έρευνα αγοράς υπηρεσιών	117	136	20	95,86%
50	Άλλες επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές υπηρεσίες κτηνιατρικών υπηρεσιών	171	136	- 35	79,99%
51	Ενοίκιασης και χρηματοδοτικής μίσθωσης	165	45	- 120	77,17%
52	Οι υπηρεσίες απασχόλησης	0	0		99,34%
54	Ασφάλεια και τη διερεύνηση των υπηρεσιών των υπηρεσιών σε κτίρια και το γραφείο του τοπίου διοικητική, γραμματειακή υποστήριξη και άλλες υπηρεσίες υποστήριξης των επιχειρήσεων	93	76	- 17	92,02%
60	Αθλητικές υπηρεσίες και υπηρεσίες διασκέδασης και ψυχαγωγίας	4	2	- 2	58,10%
	Σύνολο				

*αρχικού πίνακα

Στις περιπτώσεις κατά τις οποίες το ποσοστό στην τελευταία στήλη του πίνακα ξεπερνά το 100%, αυτό οφείλεται στο ότι ο καθαρός σχηματισμός κεφαλαίου είναι αρνητικός και συνεπώς η αξία της εισροής ενδέχεται να ξεπερνά την αξία της χρήσης. Για το έτος **2010** τα κεφαλαιουχικά αγαθά με την μεγαλύτερη αξία εισαγωγών (σε ευρώ) είναι:

- Ορυχεία και λατομεία (7.900 εκ).
- Αποθήκευση και υποστηρικτικές διαδικασίες για την μεταφορά (5.934 εκ).
- Βασικά μέταλλα (1.881 εκ).
- Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων εκτός μηχανημάτων και εξοπλισμού (1.779 εκ).

- Χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, εκτός από την ασφάλιση και τα συνταξιοδοτικά ταμεία (1.387 εκ).

Αντίστοιχα για το έτος **2000**, τα **κεφαλαιουχικά** αγαθά με την μεγαλύτερη αξία **εισαγωγών** (σε ευρώ) ήταν:

- Μηχανήματα και εξοπλισμός (4.751 εκ).
- Βοηθητικές και επικουρικές υπηρεσίες μεταφορών υπηρεσίες ταξιδιωτικών γραφείων (2686 εκ).
- Βασικά μέταλλα (1781 εκ).
- Οπτάνθρακας, προϊόντα διύλισης πετρελαίου και πυρηνικών καυσίμων (1.053 εκ)
- Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, εκτός μηχανημάτων και εξοπλισμού (1.026 εκ)

Παρατηρούμε ότι τα κυριότερα κεφαλαιουχικά εισαγόμενα αγαθά παρουσίασαν αύξηση 67,13%, από 11.297 εκ. ευρώ στα 18.881 εκ. ευρώ.

Όσον αφορά στις **εξαγωγές κεφαλαιουχικών αγαθών** το **2010**, την μεγαλύτερη αξία (σε ευρώ) είχαν:

- Υπηρεσίες χονδρικού εμπορίου, εκτός μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών (2.404 εκ).
- Βασικά μέταλλα (2.043 εκ).
- Υπηρεσίες λιανικού εμπορίου, εκτός μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών (1.243 εκ).
- Αποθήκευση και υποστηρικτικές υπηρεσίες για τη μεταφορά (737 εκ).
- Καουτσούκ και πλαστικά προϊόντα (383 εκ).

Πίνακας 12: Κεφαλαιουχικά αγαθά έτους 2000

Κεφαλαιουχικά αγαθά έτους 2000					
a/a*	Προϊόντα	Αξία εισαγωγών CIF	Αξία εξαγωγών FOB	Διαφορά	Εισροή/Χρήση
7	Μεταλλεύματα	18	39	20	110,44%
8	Άλλα προϊόντα ορυχείων και λατομείων	71	94	23	218,28%
14	Ξυλεία και προϊόντα από ξύλο και φελλό (εκτός από έπιπλα) ειδών καλαθοποιίας και σπαρτοπλεκτικής	125	81	- 45	82,08%
15	Παραγωγή χαρτοπολτού, χαρτιού και προϊόντων από χαρτί	1 022	93	- 929	66,33%
17	Οπτάνθρακα, προϊόντων διύλισης πετρελαίου και πυρηνικών καυσίμων	1 053	1 458	405	62,55%

Κεφαλαιουχικά αγαθά έτους 2000					
α/α*	Προϊόντα	Αξία εισαγωγών CIF	Αξία εξαγωγών FOB	Διαφορά	Εισροή/Χρήση
19	Καουτσούκ και πλαστικές ύλες	782	294	- 489	56,96%
20	Άλλα μη μεταλλικά ορυκτά προϊόντα	551	346	- 204	86,49%
21	βασικά μέταλλα	1 781	1 113	- 668	72,08%
22	Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, εκτός μηχανημάτων και εξοπλισμού	1 026	180	- 846	60,77%
23	Μηχανήματα και εξοπλισμός π.δ.κ.α	4751	375	- 4 376	63,99%
25	Ηλεκτρικές μηχανές και συσκευές	859	216	-643	61,71%
32	Ηλεκτρική ενέργεια, φυσικό αέριο, ατμός και ζεστό νερό	9		- 9	60,18%
36	Χονδρικό εμπόριο και εμπόριο με προμήθεια υπηρεσιών, εκτός μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών		1 233	1 233	100,00%
42	Βοηθητικές και επικουρικές υπηρεσίες μεταφορών υπηρεσίες ταξιδιωτικών γραφείων	2 686	887	- 1 800	67,93%
43	Δημοσίευση και υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών	312	283	- 30	57,01%
48	Εκμίσθωση μηχανημάτων και εξοπλισμού χωρίς χειριστή και των προσωπικών και οικιακών αγαθών	21	10	- 12	77,52%
51	Άλλες επιχειρηματικές υπηρεσίες	454	371	- 83	85,02%
	Σύνολο				

*αρχικού πίνακα

Αντίστοιχα, οι **εξαγωγές κεφαλαιουχικών αγαθών** με την μεγαλύτερη αξία (σε ευρώ) για το έτος **2000** σημειώθηκαν στα κάτωθι αγαθά.

- Οπάνθρακα, προϊόντων δύλισης πετρελαίου και πυρηνικών καυσίμων (1.458 εκ).
- Χονδρικό εμπόριο και εμπόριο με προμήθεια υπηρεσιών, εκτός μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών (1.233 εκ).
- Βασικά μέταλλα (1.113 εκ).
- Βοηθητικές και επικουρικές υπηρεσίες μεταφορών υπηρεσίες ταξιδιωτικών γραφείων (887 εκ).

Αύξηση παρουσίασαν και οι εξαγωγές των κυριότερων κεφαλαιουχικών αγαθών από το 2000 στο 2010 που έφτασε στο 45%, δηλαδή από 4.691 εκ. ευρώ στα 6.810 εκ. ευρώ.

Αναφορικά με τα **καταναλωτικά αγαθά**, εκείνα που εμφάνισαν το **2010** την μεγαλύτερη αξία **εισαγωγών** (σε ευρώ) είναι:

- Άλλος εξοπλισμός μεταφορών (5.311 εκ)

- Προϊόντα καπνού, φαγητό, ποτό ((5.153 εκ)
- Οπτόνθρακας και προϊόντα διύλισης πετρελαίου (5.140 εκ)
- Χημικά προϊόντα (4.076 εκ)
- Κλωστοϋφαντουργία (3.904 εκ)

Αντίστοιχα τα **καταναλωτικά αγαθά** με τις μεγαλύτερες **εισαγωγές** (σε ευρώ) το **2000** ήταν:

- Αργό πετρέλαιο και φυσικό αέριο, υπηρεσίες συναφείς με την άντληση πετρελαίου και φυσικού αερίου με εξαίρεση τις μελέτες (4.386 εκ)
- Χημικές ουσίες, χημικά προϊόντα και τεχνητές ίνες (4.383 εκ)
- Μηχανοκίνητα οχήματα, ρυμουλκούμενα και ημιρυμουλκούμενα (3.460 εκ)
- Προϊόντα διατροφής και ποτά (2.955 εκ).
- Άλλος εξοπλισμός μεταφορών (2.395 εκ).

Παρατηρούμε ότι η συνολική αξία των κυριότερων εισαγόμενων καταναλωτικών αγαθών το 2000 έφτασε τα 17.579 εκ. ευρώ, ενώ το 2010 ήταν 23.584 εκ., εμφανίζοντας αύξηση κατά 34,16%.

Αναφορικά με τα **καταναλωτικά αγαθά**, εκείνα που εμφάνισαν το **2010** την μεγαλύτερη αξία **εξαγωγών** (σε ευρώ) είναι:

- Υπηρεσίες υδάτινων μεταφορών (14.581 εκ).
- Οπτόνθρακας και προϊόντα διύλισης πετρελαίου (4.188 εκ)
- Προϊόντα καπνού-φαγητό-ποτό (1.987 εκ).
- Αγροτικά προϊόντα, κυνήγι και άλλα σχετικά προϊόντα (1.242 εκ).
- Κλωστοϋφαντουργία (1.101 εκ).

Αντίστοιχα τα **καταναλωτικά αγαθά** με τις μεγαλύτερες **εξαγωγές** (σε ευρώ) το **2000** ήταν:

- Υπηρεσίες υδάτινων μεταφορών (7.144 εκ)
- Προϊόντα διατροφής και ποτά (1.293 εκ)
- Γούνες ένδυσης (1.225 εκ)
- Αγροτικά προϊόντα, κυνήγι και άλλα σχετικά προϊόντα (1.022 εκ)

- Υπηρεσίες λιανικού εμπορίου, εκτός μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών, υπηρεσίες επισκευής ειδών ατομικής οικιακής χρήσης (807 εκ).

Παρατηρούμε ότι η αύξηση των πέντε σημαντικότερων εξαγωγικών καταναλωτικών αγαθών φτάνει το 101%, δηλαδή από τα 11.491 εκ. ευρώ στα 23.099 εκ. ευρώ.

Στο **σύνολο των προϊόντων**, τα **κυριότερα εξαγωγικά αγαθά** για το έτος **2010** (σε ευρώ) ήταν:

- Υπηρεσίες υδάτινων πόρων (14.581 εκ) – καταναλωτικό.
- Οπτάνθρακες και προϊόντα διύλισης πετρελαίου (4.188 εκ) – καταναλωτικό.
- Υπηρεσίες χονδρικού εμπορίου, εκτός μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών (2.404 εκ) – κεφαλαιουχικό.
- Βασικά μέταλλα (2.043 εκ) – κεφαλαιουχικό.
- Προϊόντα καπνού-φαγητό-ποτό (1987 εκ) – καταναλωτικό.

Αντίστοιχα, για το έτος **2000** τα **κυριότερα εξαγωγικά αγαθά** (αξίες σε ευρώ) ήταν:

- Υπηρεσίες υδάτινων μεταφορών (7.144 εκ) – καταναλωτικό.
- Οπτάνθρακας, προϊόντα διύλισης πετρελαίου και πυρηνικών καυσίμων (1.458 εκ) – κεφαλαιουχικό.
- Προϊόντα διατροφής και ποτά (1.293 εκ) – καταναλωτικό.
- Γούνες ένδυσης (1.225 εκ) – καταναλωτικό.
- Αγροτικά προϊόντα, κυνήγι και άλλα σχετικά προϊόντα (1.022 εκ) – καταναλωτικό.

Από τα κυριότερα εξαγωγικά προϊόντα του 2000 παρατηρούμε ότι η αξία των κεφαλαιουχικών αγαθών είναι μόλις 1.458 εκ. ευρώ σε σύνολο 12.142, δηλαδή από τα πρώτα πέντε κυριότερα εξαγωγικά προϊόντα μόλις το 12% είναι κεφαλαιουχικά. Για το έτος 2010 το ποσοστό των κεφαλαιουχικών στα κυριότερα εξαγωγικά προϊόντα είναι 17,6%. Διαπιστώνεται συνεπώς ότι ενώ τα πέντε κυριότερα εξαγωγικά προϊόντα είναι κυρίως καταναλωτικά, το ποσοστό των κεφαλαιουχικών έχει αυξηθεί από το 12% στο 17,6%.

Στο **σύνολο των προϊόντων**, τα **κυριότερα εισαγωγικά αγαθά** για το έτος **2010** ήταν:

- Αποθήκευση και υποστηρικτικές υπηρεσίες για την μεταφορά (5.934 εκ) – κεφαλαιουχικό.
- Άλλος εξοπλισμός μεταφορών (5.311 εκ) – καταναλωτικό.

- Προϊόντα καπνού-φαγητό-ποτό (5.153 εκ) – καταναλωτικό.
- Οπτάνθρακας και προϊόντα διύλισης πετρελαίου (5.140 εκ) – καταναλωτικό.
- Χημικά προϊόντα (4.076 εκ) – καταναλωτικό.

Στο **σύνολο των προϊόντων**, τα **κυριότερα εισαγωγικά αγαθά** για το έτος **2000** (αξίες σε ευρώ) ήταν:

- Μηχανήματα και εξοπλισμός (4.751 εκ.) – κεφαλαιουχικό.
- Αργό πετρέλαιο και φυσικό αέριο. Υπηρεσίες συναφείς με την άντληση πετρελαίου και φυσικού αερίου με εξαίρεση τις μελέτες (4.386 εκ.) – καταναλωτικό.
- Χημικές ουσίες. Χημικά προϊόντα και τεχνητές ίνες (4.383 εκ.) – καταναλωτικό.
- Μηχανοκίνητα οχήματα, ρυμουλκούμενα και ημιρυμουλκούμενα (3.460 εκ.) – καταναλωτικό.
- Προϊόντα διατροφής και ποτά (2.955 εκ.) – καταναλωτικό.

Από τα κυριότερα εισαγωγικά προϊόντα του 2000 παρατηρούμε ότι η αξία των καταναλωτικών αγαθών είναι 15.184 εκ. ευρώ σε σύνολο 19.935 εκ., δηλαδή από τα πρώτα πέντε κυριότερα εισαγόμενα προϊόντα το 76,16% είναι καταναλωτικά. Για το έτος 2010 το ποσοστό των καταναλωτικών στα κυριότερα εισαγόμενα προϊόντα είναι 76,83%. Διαπιστώνεται συνεπώς ότι τα πέντε κυριότερα εισαγόμενα προϊόντα είναι κυρίως καταναλωτικά και το ποσοστό τους παραμένει σταθερό γύρω στο 76%.

Αντιστοίχιση πινάκων εξαγωγών-εισαγωγών για τα έτη 2010-2000

Προκειμένου να είναι εφικτή η σύγκριση των οικονομικών αποτελεσμάτων ανάμεσα στα δύο οικονομικά έτη, είναι απαραίτητη η «ομογενοποίηση» των δύο ανωτέρω πινάκων. Με μία σύντομη ματιά παρατηρεί κανείς ότι οι πίνακες παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές ως προς την κατηγοριοποίηση της ονοματολογίας των εξεταζόμενων προϊόντων. Ο πίνακας για τις εισαγωγές και εξαγωγές του έτους 2000 περιλαμβάνει συνολικά 59 κατηγορίες αγαθών και υπηρεσιών ενώ ο πίνακας για τις εισαγωγές και εξαγωγές του έτους 2010 περιλαμβάνει 65 κατηγορίες αγαθών και υπηρεσιών. Για να αντιμετωπισθεί το ζήτημα αυτό κατασκευάστηκε ο ενδιάμεσος πίνακας που ακολουθεί, στον οποίο φαίνονται οι αντιστοιχίσεις ανάμεσα στους δύο πίνακες. Αυτό που πρέπει σε κάθε περίπτωση να τονισθεί σχετικά με την αντιστοίχιση των δύο πινάκων είναι ότι αποτελεί δύσκολο έργο

που απαιτεί βαθύτατη γνώση και πείρα σχετικά με τα αναφερόμενα αγαθά. Στην παρούσα εργασία κατεβλήθη κάθε δυνατή προσπάθεια προκειμένου οι πίνακες αυτοί να αντιστοιχισθούν κατά το δυνατόν με αποτελεσματικότερο τρόπο. Έχοντας κατά νου αυτόν τον περιορισμό θα επικεντρωθούμε κυρίως στην ποιοτική ανάλυση των στοιχείων των πινάκων και στη σχετική μεθοδολογία, αποδεχόμενοι την πιθανότητα αποκλίσεων σχετικά με τις αντιστοιχίσεις που έχουν γίνει.

Πίνακας 13: Αντιστοιχίες σύμφωνα με τη NACE 2 της Ε.Ε κατηγοριών αγαθών και υπηρεσιών πινάκων 2010 και 2000²⁹.

α/α πίνακα 2010	Προϊόντα και υπηρεσίες σύμφωνα με ταξινόμηση πίνακα 2010	Αντιστοιχία με α/α πίνακα 2000
1	αγροτικά προϊόντα, κυνήγι και άλλα σχετικά προϊόντα	1
2	προϊόντα δασοκομίας, ξυλεία και άλλα σχετικά προϊόντα	2
3	αλιεία και άλλα αλιευτικά προϊόντα	3
4	ορυχεία και λατομεία	4,5,6,7,8
5	προϊόντα καπνού -φαγητό- ποτό	9, 10
6	Κλωστοϋφαντουργία	11
7	ξύλο και προϊόντα ξύλου και φελλού εκτός από έπιπλα: καλαθοποιία, σπαρτοπλεκτική	14
8	χαρτί και προσόντα χαρτιού	15
9	εκτύπωση και υπηρεσίες καταγραφής	16
10	οπτάνθρακα και προϊόντα διύλισης πετρελαίου	17
11	χημικά προϊόντα	18

²⁹ Η αντιστοίχιση είναι σύμφωνη με την ανάλογη της NACE 2 της ΕΕ. Η NACE (Nomenclature of Economic Activities) είναι η ευρωπαϊκή στατιστική ονοματολογία των οικονομικών δραστηριοτήτων. Το 2002 ξεκίνησε μια σημαντική αναθεώρησή της. Ο κανονισμός για την ίδρυση της NACE αναθ. 2 εκδόθηκε το Δεκέμβριο του 2006. Περιλαμβάνει διατάξεις για την εφαρμογή της NACE αναθ. 2 και συντονισμένη μετάβαση από τη NACE αναθ. 1.1 στη NACE αναθ. 2 σε διάφορους στατιστικούς τομείς. Η NACE αναθ. 2 πρέπει να χρησιμοποιείται, σε γενικές γραμμές, για τις στατιστικές που αναφέρονται στις οικονομικές δραστηριότητες που πραγματοποιούνται από την 1η Ιανουαρίου 2008 και μετά. Ορισμένοι από τους κανόνες για την εφαρμογή της NACE έχουν αλλάξει, τα κριτήρια για την κατασκευή της ταξινόμησης, καθώς και τη διατύπωση των επεξηγηματικών σημειώσεων, έχουν αναθεωρηθεί, ωστόσο, τα γενικά χαρακτηριστικά της NACE παραμένουν αμετάβλητα.

http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/surveys/time_series/index_en.htm

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-RA-07-015/EN/KS-RA-07-015-EN.PDF
σελ. 49.

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/nace_rev2/introduction

α/α πίνακα 2010	Προϊόντα και υπηρεσίες σύμφωνα με ταξινόμηση πίνακα 2010	Αντιστοιχία με α/α πίνακα 2000
12	βασικά φαρμακευτικά προϊόντα και άλλα φαρμακευτικά παρασκευάσματα	-
13	καουτσούκ και πλαστικά προϊόντα	19
14	άλλα μη μεταλλικά ορυκτά προϊόντα	20
15	βασικά μέταλλα	21
16	κατασκευή μεταλλικών προϊόντων εκτός μηχανημάτων και εξοπλισμού	22
17	υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών προϊόντων	24
18	ηλεκτρικός εξοπλισμός	25
19	μηχανήματα και εξοπλισμός π.δ.κ.α.	23
20	μηχανοκίνητα οχήματα- ρυμουλκούμενα και ημιρυμουλκούμενα	28
21	άλλος εξοπλισμός μεταφορών	29
22	έπιπλα, άλλα μεταποιημένα προϊόντα	30
23	επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού	-
24	ηλεκτρικό ρεύμα - φυσικό αέριο - κλιματισμός –ατμός	32
25	φυσικό νερό, επεξεργασία και παροχή νερού	33
26	αποχετεύσεις- συλλογή αποβλήτων, επεξεργασία και διάθεση αποβλήτων, ανάκτηση υλικών – αποκαταστάσεις	55
27	κατασκευές και κατασκευαστικές εργασίες	34
28	Χονδρικό και λιανικό εμπόριο και υπηρεσίες επισκευής μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	35
29	Υπηρεσίες χονδρικού εμπορίου, εκτός μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	36
30	Υπηρεσίες λιανικού εμπορίου, εκτός μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	37
31	Υπηρεσίες χερσαίων μεταφορών και υπηρεσίες μεταφορών μέσω αγωγών	39
32	υπηρεσίες υδάτινων μεταφορών	40
33	αεροπορικές μεταφορές	41
34	Αποθήκευση και υποστηρικτικές υπηρεσίες για τη μεταφορά	42

α/α πίνακα 2010	Προϊόντα και υπηρεσίες σύμφωνα με ταξινόμηση πίνακα 2010	Αντιστοιχία με α/α πίνακα 2000
35	Ταχυδρομικές και ταχυμεταφορικές υπηρεσίες	-
36	Διαμονή και υπηρεσίες τροφίμων	-
37	υπηρεσίες εκδόσεων	-
38	Παραγωγή κινηματογραφικών ταινιών, βίντεο και τηλεοπτικών προγραμμάτων, ηχογραφήσεις και μουσικές εκδόσεις, Προγραμματισμού και ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών	-
39	Τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες	43
40	Υπηρεσίες προγραμματισμού, παροχής συμβουλών και συναφείς. Υπηρεσίες πληροφοριών	49
41	Χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, εκτός από την ασφάλιση και τα συνταξιοδοτικά ταμεία	44
42	Ασφαλιστικά, αντασφαλιστικά και συνταξιοδοτικών ταμείων, εκτός από την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	45
43	Υπηρεσίες συναφείς προς τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες και τις ασφαλιστικές υπηρεσίες	46
44	Κτηματομεσιτικές υπηρεσίες (μη λαμβανομένης υπόψη το τεκμαρτό ενοίκιο)	47
45	Τεκμαρτά μισθώματα από ιδιοκατοίκηση	-
46	Νομικές και λογιστικές υπηρεσίες. Υπηρεσίες των κεντρικών γραφείων Διαχείριση συμβουλευτικές υπηρεσίες	-
47	Αρχιτεκτόνων και μηχανικών υπηρεσίες τεχνικών δοκιμών και αναλύσεων	-
48	Επιστημονική έρευνα και την ανάπτυξη των υπηρεσιών	50
49	Διαφήμιση και έρευνα αγοράς υπηρεσιών	-
50	Άλλες επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές υπηρεσίες κτηνιατρικών υπηρεσιών	51
51	Ενοικίασης και χρηματοδοτικής μίσθωσης	-
52	Οι υπηρεσίες απασχόλησης	-
53	Δραστηριότητες ταξιδιωτικών πρακτορείων, γραφείων οργανωμένων ταξιδιών και υπηρεσιών κρατήσεων και συναφείς υπηρεσίες	-

α/α πίνακα 2010	Προϊόντα και υπηρεσίες σύμφωνα με ταξινόμηση πίνακα 2010	Αντιστοιχία με α/α πίνακα 2000
54	Ασφάλεια και τη διερεύνηση των υπηρεσιών των υπηρεσιών σε κτίρια και το γραφείο του τοπίου διοικητική, γραμματειακή υποστήριξη και άλλες υπηρεσίες υποστήριξης των επιχειρήσεων	-
55	Δημόσια διοίκηση και άμυνα υπηρεσίες υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης	52
56	Εκπαιδευτικές υπηρεσίες	53
57	Υπηρεσίες υγείας	54
58	Υπηρεσίες κοινωνικής μέριμνας	-
59	Δημιουργικές δραστηριότητες, τέχνες και διασκέδαση υπηρεσιών της βιβλιοθήκης, αρχείων, μουσείων και άλλες πολιτιστικές υπηρεσίες τυχερών παιχνιδιών και στοιχημάτων	-
60	Αθλητικές υπηρεσίες και υπηρεσίες διασκέδασης και ψυχαγωγίας	57
61	Υπηρεσίες που παρέχονται από οργανώσεις	56
62	Υπηρεσίες επισκευής ηλεκτρονικών υπολογιστών και ειδών ατομικής ή οικιακής χρήσης	-
63	Άλλες προσωπικές υπηρεσίες	58
64	Υπηρεσίες νοικοκυριών ως εργοδοτών αδιαφοροποίητα αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται από τα νοικοκυριά για ίδια χρήση	59
65	Υπηρεσίες που παρέχονται από ετερόδικους οργανισμούς και φορείς	-

Ποσοστιαία μεταβολή των εξαγωγών και των εισαγωγών για τα έτη 2010-2000

Στον πίνακα που ακολουθεί υπολογίστηκαν για τα δεκαπέντε προϊόντα με την υψηλότερη αξία εξαγωγών οι ποσοστιαίες μεταβολές ανάμεσα στα έτη 2010-2000 με στόχο να βρεθεί ποια είναι τα κύρια εξαγωγικά προϊόντα της Ελληνικής οικονομίας για το έτος 2010 και τη μεταβολή παρουσίασαν σε σχέση με το 2000. Προκειμένου να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα έγινε μετατροπή των αξιών των δύο ετών σε σταθερές τιμές.

Πίνακας 14: Ποσοστιαία μεταβολή εξαγωγών ετών 2010-2000 σε σταθερές τιμές

a/a	Προϊόντα	Αξία Εξαγωγών FOB 2010	Αξία Εξαγωγών FOB 2000	Ποσοστά
1	αγροτικά προϊόντα, κνήγι και άλλα σχετικά προϊόντα	1186	1352	-12,26
2	αλιεία και άλλα αλιευτικά προϊόντα	331	255	29,81
3	προϊόντα καπνού -φαγητό-ποτό	1898	1874	1,24
4	Κλωστοϋφαντουργία	1051	622	69,14
5	οπτάνθρακα και προϊόντα διύλισης πετρελαίου	4000	1928	107,39
6	χημικά προϊόντα	816	981	-16,90
7	βασικά μέταλλα	1951	1472	32,53
8	ηλεκτρικός εξοπλισμός	771	286	169,75
9	μηχανήματα και εξοπλισμός π.δ.κ.α.	480	496	-3,15
10	άλλος εξοπλισμός μεταφορών	821	331	148,37
11	κατασκευές και κατασκευαστικές εργασίες	538	335	60,67
12	Χονδρικό και λιανικό εμπόριο και υπηρεσίες επισκευής μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	429	397	8,06
13	Υπηρεσίες χονδρικού εμπορίου, εκτός μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	2296	1631	40,77
14	Υπηρεσίες λιανικού εμπορίου, εκτός μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	1187	1067	11,21
15	υπηρεσίες υδάτινων μεταφορών	13925	9449	47,36
	Σύνολα	31679	22476	40,94

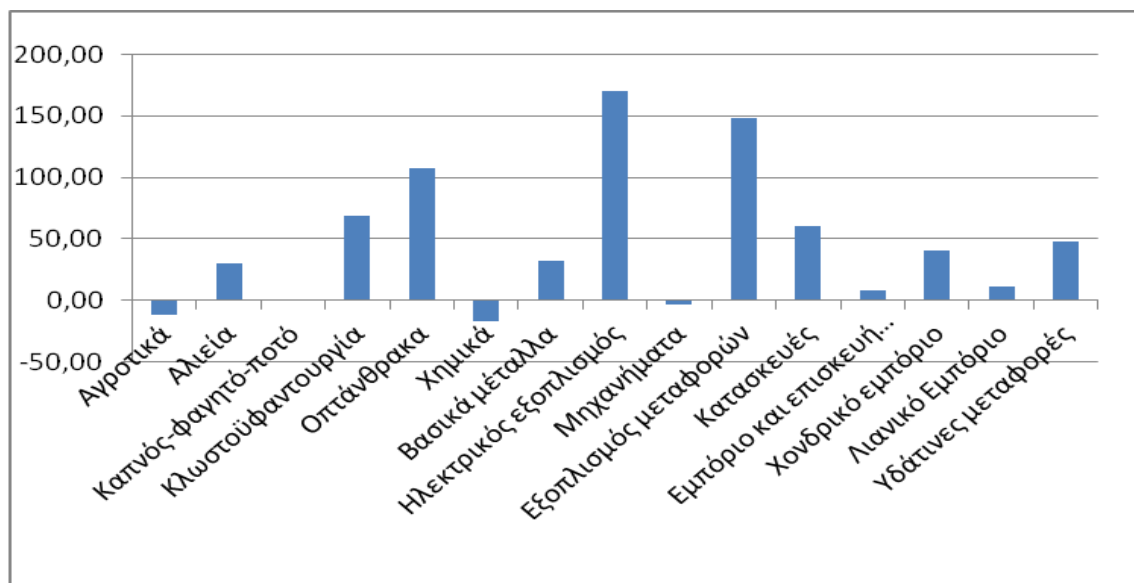
Εκατομμύρια ευρώ

Από το παραπάνω πίνακα διαπιστώνεται ότι η συνολική αξία εξαγωγών σε σταθερές τιμές των δεκαπέντε κατηγοριών προϊόντων με τη μεγαλύτερη αξία ήταν

31.679 εκατ. ευρώ το 2010 ενώ το 2000 ήταν 22.476 εκ. ευρώ, ως εκ τούτου παρατηρείται αύξηση 40,94%.

Στο διάγραμμα που ακολουθεί εμφανίζονται τα αποτελέσματα του πίνακα 14.

Διάγραμμα 9: Ποσοστιαία μεταβολή εξαγωγών ετών 2010-2000

Από τα στοιχεία του πίνακα 14 και του διαγράμματος 9 διαπιστώνεται ότι τα προϊόντα του ηλεκτρικού εξοπλισμού παρουσίασαν την μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση ανάμεσα στα υπό εξέταση έτη, η οποία ήταν 169,75%. Αξιοσημείωτη ακόμα είναι η αύξηση των άλλων προϊόντων εξοπλισμού, όπου το ποσοστό της αύξησης είναι 148,37% και των προϊόντων οπτάνθρακα με αύξηση 107,39%. Επίσης πολύ σημαντικές αυξήσεις, εκτός από τις υπηρεσίες, παρουσίασαν τα προϊόντα της κλωστοϋφαντουργίας, των βασικών μετάλλων και της αλιείας με ποσοστά 69,14%, 32,53% και 29,81% αντίστοιχα.

Αντίθετα αρνητικά ποσοστά σε ότι αφορά την αξία των εξαγωγών για τα υπό εξέταση έτη παρουσιάζουν τα χημικά προϊόντα με ποσοστό μείωσης 16,90%, τα αγροτικά προϊόντα, κνήγι και άλλα σχετικά προϊόντα με μείωση ύψους 12,26%, τέλος τα μηχανήματα και εξοπλισμός παρουσίασαν μείωση της τάξης του 3,15%.

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται τα δεκαπέντε προϊόντα με τη μεγαλύτερη αξία εισαγωγών για το έτος 2010 και το ποσοστό μεταβολής τους σε σχέση με το 2000.

Πίνακας 15: Ποσοστιαία μεταβολή εισαγωγών ετών 2010-2000 σε σταθερές τιμές

α/α	Προϊόντα	Αξία Εισαγωγών CIF 2010	Αξία Εισαγωγών CIF 2000	Ποσοστά
1	ορυχεία και λατομεία	7544	5990	25,94
2	προϊόντα καπνού -φαγητό- ποτό	4921	4255	15,65
3	Κλωστοϋφαντουργία	3728	2227	67,38
4	οπτάνθρακα και προϊόντα διύλισης πετρελαίου	4909	1393	252,43
5	χημικά προϊόντα	3893	5797	-32,86
6	βασικά μέταλλα	1796	2356	-23,74
7	κατασκευή μεταλλικών προϊόντων εκτός μηχανημάτων και εξοπλισμού	1699	1357	25,19
8	υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών προϊόντων	2865	1541	85,93
9	ηλεκτρικός εξοπλισμός	1415	1136	24,57
10	μηχανήματα και εξοπλισμός π.δ.κ.α.	2200	6284	-64,99
11	μηχανοκίνητα οχήματα- ρυμουλκούμενα και ημιρυμουλκούμενα	1887	4576	-58,77
12	άλλος εξοπλισμός μεταφορών	5072	3168	60,11
13	έπιπλα, άλλα μεταποιημένα προϊόντα	1924	1186	62,19
14	Αποθήκευση και υποστηρικτικές υπηρεσίες για τη μεταφορά	5667	3553	59,51
15	Χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, εκτός από την ασφάλιση και τα συνταξιοδοτικά ταμεία	1325	1235	7,22
	Σύνολα	50846	46056	10,40

Ποσά σε εκατομμύρια ευρώ

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα η συνολική αξία των δεκαπέντε κυριότερων εισαγωγικών αγαθών σε σταθερές τιμές ήταν 46.056 εκ. ευρώ το έτος 2000, ενώ το 2010 η αξία των εισαγωγών των αντίστοιχων αγαθών έφτασε στα 50.846 εκ. ευρώ. Παρουσιάστηκε επομένως αύξηση 10, 40% σε σχέση με το 2000.

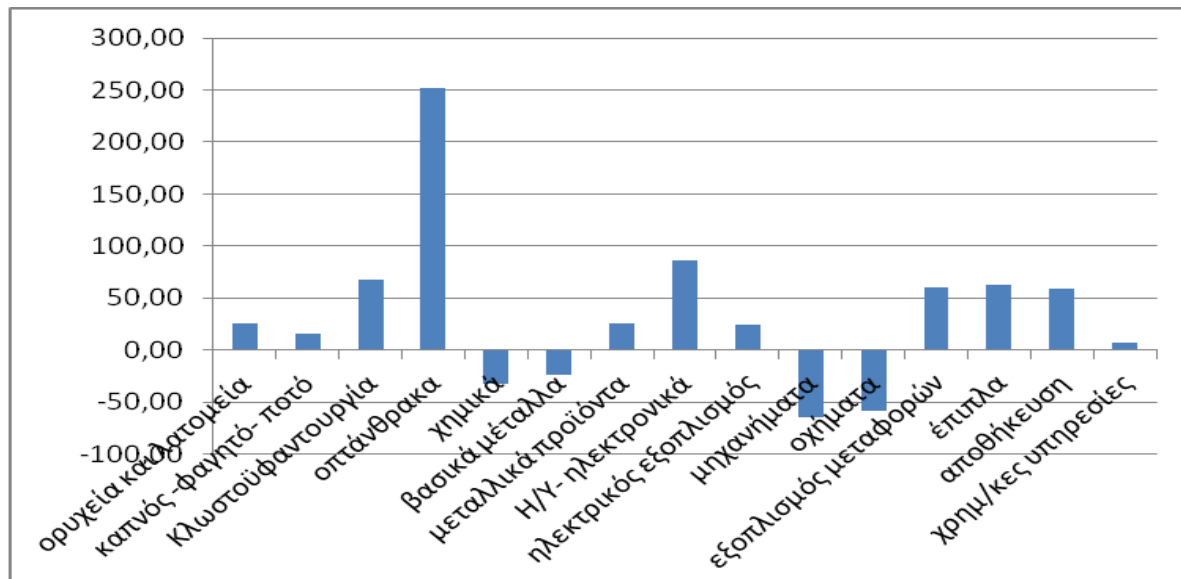
Αρνητικά ποσοστά εμφανίζονται στις παρακάτω κατηγορίες προϊόντων:

- Τα μηχανήματα και ο εξοπλισμός με μείωση των ποσοστών της αξίας των εισαγωγών κατά 64,99
- Τα μηχανοκίνητα οχήματα - ρυμουλκούμενα και ημιρυμουλκούμενα όπου παρατηρείται μείωση της αξίας των εισαγωγών κατά 58,77%
- Τα χημικά προϊόντα όπου εμφανίζεται μείωση 32,86%
- Τα βασικά μέταλλα με μείωση κατά 23,74%.

Σε όλα τα άλλα προϊόντα διαπιστώνεται αύξηση της αξίας των εισαγωγών με σημαντικότερες αυξήσεις στα προϊόντα οπτάνθρακα και διύλισης πετρελαίου όπου η αύξηση είναι 252,43%, στα προϊόντα υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών όπου η αύξηση είναι 85,93% και τέλος στα προϊόντα κλωστοϋφαντουργίας με αύξηση των ποσοστών κατά 67,38%.

Τα αποτελέσματα του πίνακα 15 παρουσιάζονται στο διάγραμμα που ακολουθεί

Διάγραμμα 10: Ποσοστιαία μεταβολή εισαγωγών ετών 2010-2000

Συγκρίνοντας τα αποτελέσματα των πινάκων 14 και 15 διαπιστώνεται ότι στα προϊόντα που παρουσίασαν πολύ μεγάλη αύξηση της αξίας των εξαγωγών όπως είναι τα προϊόντα οπτάνθρακα και διύλισης πετρελαίου, του ηλεκτρικού εξοπλισμού και της κλωστοϋφαντουργίας παρατηρούνται επίσης και μεγάλες αυξήσεις στην αξία των

εισαγωγών τους. Γεγονός που αποδεικνύει την μεγάλη εξάρτηση της Ελληνικής οικονομίας από τις εισαγωγές.

Σύγκριση του εμπορικού ισοζυγίου ανάμεσα στα έτη 2010-2000

Προκειμένου να γίνει σύγκριση των επιδόσεων των εμπορικών ισοζυγίων των δύο οικονομικών ετών κατασκευάστηκε ένας νέος πίνακας στον οποίο παρουσιάζονται οι εξαγωγικές και εισαγωγικές επιδόσεις ανά κατηγορία αγαθών. Επιλέχθηκαν να παρατεθούν οι κατηγορίες των προϊόντων που εμφανίζουν τις 15 μεγαλύτερες διακυμάνσεις, θετικές και αρνητικές, στο επιμέρους εμπορικό τους ισοζύγιο.

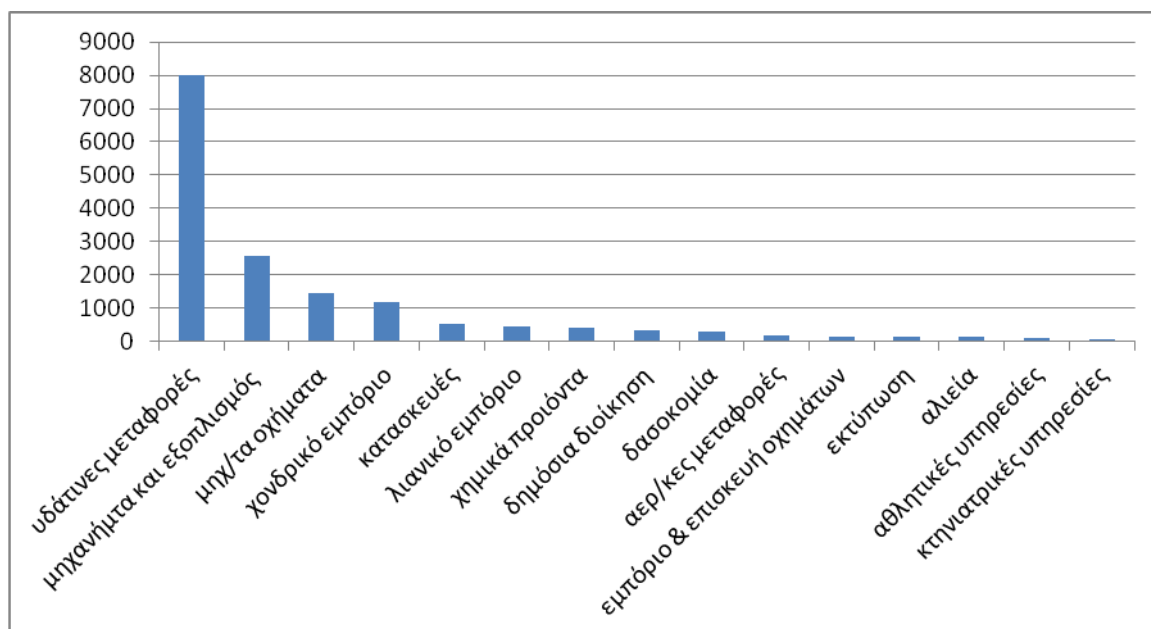
Πίνακας 16: Σημαντικότερες θετικές μεταβολές στα εμπορικά ισοζύγια αγαθών

a/a	Προϊόντα	Αξία εισαγωγών CIF 2010	Αξία Εξαγωγών FOB 2010	Εξαγωγές-εισαγωγές 2010	Εξαγωγές-εισαγωγές 2000	Διαφορά εξαγωγών-εισαγωγών 2010-2000
1	υπηρεσίες υδάτινων μεταφορών	64	14.581	14516	6502	8014
2	μηχανήματα και εξοπλισμός π.δ.κ.α.	2.304	503	-1801	-4376	2575
3	μηχανοκίνητα οχήματα-ρυμουλκούμενα και ημρυμουλκούμενα	1.976	54	-1922	-3372	1450
4	Υπηρεσίες χονδρικού εμπορίου, εκτός μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	0	2.404	2404	1233	1171
5	κατασκευές και κατασκευαστικές εργασίες	251	563	312	-195	507
6	Υπηρεσίες λιανικού εμπορίου, εκτός μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	0	1.243	1243	807	436
7	χημικά προϊόντα	4.076	854	-3222	-3641	419
8	Δημόσια διοίκηση και άμυνα υπηρεσίες υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης	0	0	0	-334	334
9	προϊόντα δασοκομίας, ξυλεία και άλλα σχετικά προϊόντα	26	6	-20	-296	276
10	αεροπορικές μεταφορές	284	402	118	-78	196

a/a	Προϊόντα	Αξία εισαγωγών CIF 2010	Αξία Εξαγωγών FOB 2010	Εξαγωγές-εισαγωγές 2010	Εξαγωγές-εισαγωγές 2000	Διαφορά εξαγωγών-εισαγωγών 2010-2000
11	Χονδρικό και λιανικό εμπόριο και υπηρεσίες επισκευής μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	0	449	449	300	149
12	εκτύπωση και υπηρεσίες καταγραφής	8	3	-6	-145	139
13	αλιεία και άλλα αλιευτικά προϊόντα	94	347	253	116	137
14	Αθλητικές υπηρεσίες και υπηρεσίες διασκέδασης και ψυχαγωγίας	4	2	-2	-99	97
15	Άλλες επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές υπηρεσίες κτηνιατρικών υπηρεσιών	171	136	-35	-83	48

Στο διάγραμμα που ακολουθεί εμφανίζονται τα αποτελέσματα του παραπάνω πίνακα.

Διάγραμμα 11: Σημαντικότερες θετικές μεταβολές.

Από τον παραπάνω πίνακα ο οποίος παρουσιάζει τα αγαθά με τις σημαντικότερες θετικές μεταβολές στο εμπορικό τους ισοζύγιο και το αντίστοιχο διάγραμμα, παρατηρούμε ότι στην κορυφή βρίσκονται οι υπηρεσίες υδάτινων μεταφορών οι οποίες βελτιώνουν το

εμπορικό τους πλεόνασμα κατά 8.014 εκ ευρώ. Ακολουθούν οι κατηγορίες «μηχανήματα και εξοπλισμός» ενώ αξιοσημείωτη είναι η βελτίωση του εμπορικού πλεονάσματος στους τομείς του λιανικού και χονδρικού εμπορίου. Επίσης βελτίωση παρουσιάζουν οι σημαντικοί για την ελληνική οικονομία κλάδοι της αλιείας και των προϊόντων δασοκομίας.

Στο παρακάτω πίνακα εμφανίζονται τα αγαθά με τις σημαντικότερες αρνητικές μεταβολές στο εμπορικό τους ισοζύγιο.

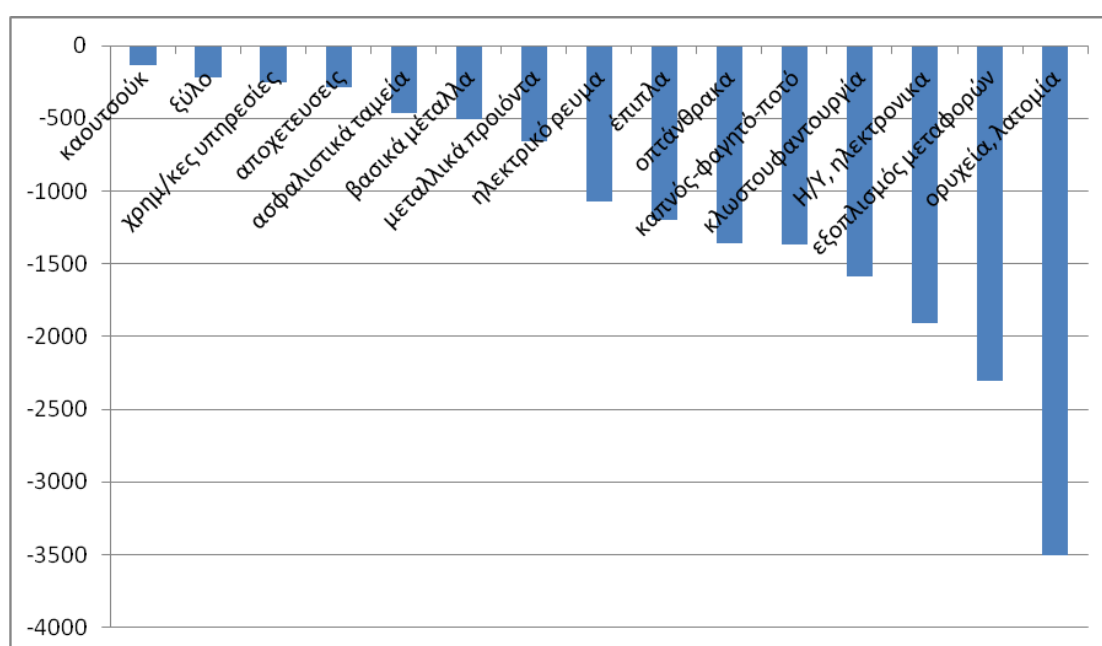
Πίνακας 17: Σημαντικότερες αρνητικές μεταβολές στα εμπορικά ισοζύγια αγαθών.

a/a	Προϊόντα	Αξία εισαγωγών CIF 2010	Αξία Εξαγωγών FOB 2010	Εξαγωγές-εισαγωγές 2010	Εξαγωγές-εισαγωγές 2000	Διαφορά εξαγωγών-εισαγωγών 2010-2000
1	καουτσούκ και πλαστικά προϊόντα	1.003	383	-620	-489	-131
2	ξύλο και προϊόντα ξύλου και φελλού εκτός από έπιπλα: καθαθοποιία, σπαρτοπλεκτική	309	45	-264	-45	-219
3	Χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, εκτός από την ασφάλιση και τα συνταξιοδοτικά ταμεία	1.387	323	-1064	-814	-250
4	αποχετεύσεις- συλλογή αποβλήτων, επεξεργασία και διάθεση αποβλήτων, ανάκτηση υλικών – αποκαταστάσεις	518	231	-287	-2	-285
5	Ασφαλιστικά, αντασφαλιστικά και συνταξιοδοτικών ταμείων, εκτός από την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	747	321	-426	41	-467
6	βασικά μέταλλα	1.881	2.043	161	668	-507
7	κατασκευή μεταλλικών προϊόντων εκτός μηχανημάτων και εξοπλισμού	1.779	259	-1520	-846	-656
8	ηλεκτρικό ρεύμα - φυσικό αέριο - κλιματισμός –ατμός	1.269	185	-1084	-9	-1075
9	έπιπλα, άλλα μεταποιημένα προϊόντα	2.015	186	-1829	-628	-1201
10	οπάνθρακα και προϊόντα διύλισης πετρελαίου	5.140	4.188	-952	405	-1357
11	προϊόντα καπνού -φαγητό- ποτό	5.153	1.987	-3167	-1800	-1367
12	Κλωστοϋφαντουργία	3.904	1.101	-2803	-1214	-1589
13	υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών προϊόντων	3.000	0	-3000	-1089	-1911
14	άλλος εξοπλισμός μεταφορών	5.311	860	-4451	-2145	-2306

α/α	Προϊόντα	Αξία εισαγωγών CIF 2010	Αξία Εξαγωγών FOB 2010	Εξαγωγές-εισαγωγές 2010	Εξαγωγές-εισαγωγές 2000	Διαφορά εξαγωγών-εισαγωγών 2010-2000
15	ορυχεία και λατομεία	7.900	157	-7743	-4243	-3500

Στο διάγραμμα που ακολουθεί (Διάγραμμα 12) εμφανίζονται τα αποτελέσματα του παραπάνω πίνακα.

Διάγραμμα 12: Σημαντικότερες αρνητικές μεταβολές.

Αναφορικά με τις σημαντικότερες αρνητικές μεταβολές του εμπορικού ισοζυγίου, παρατηρούμε ότι τα πρωτεία κατέχει ο τομέας των ορυχείων και λατομείων αλλά και η παρακμάζουσα ελληνική βιομηχανία της κλωστοϋφαντουργίας. Αξιοσημείωτο είναι επίσης ότι χειροτέρευση παρουσιάζει και το εμπορικό ισοζύγιο του τομέα «προϊόντα καπνού-φαγητό-ποτό», κλάδος στον οποίο δραστηριοποιείται πλήθος τουριστικών επιχειρήσεων καθώς και βιομηχανίες καπνού. Επίσης σημαντικές μειώσεις του εμπορικού ισοζυγίου καταγράφουν οι μεταλλευτικοί κλάδοι, γεγονός που μπορεί να ερμηνευτεί και από την ραγδαία πτώση της κατασκευαστικής δραστηριότητας της χώρας.

Κεφάλαιο 7: Αξιολόγηση και Κατάταξη των προϊόντων

Προκειμένου να εξαχθούν συμπεράσματα για το εισαγωγικό και εξαγωγικό εμπόριο της Ελλάδας και να διαπιστωθούν οι διαφορές που επήλθαν κατά τα υπό εξέταση έτη σε ότι αφορά το εμπορικό ισοζύγιο, θα επιχειρηθεί με βάση τα στοιχεία των πινάκων που προέκυψαν από την μέχρι τώρα εμπειρική διερεύνηση η αξιολόγηση και κατάταξη των κυριότερων κλάδων.

1) Από την σύγκριση όλων των στοιχείων των πινάκων διαπιστώνεται ότι θετικές επιδόσεις σε ότι αφορά το εξαγωγικό εμπόριο και άρα θετική συμβολή στο εμπορικό ισοζύγιο της χώρας είχαν οι παρακάτω κατηγορίες αγαθών:

- **Υπηρεσίες Υδάτινων μεταφορών** ο συγκεκριμένος κλάδος εμφάνισε από τις μεγαλύτερες αξίες εξαγωγών τόσο το 2000 όσο και το 2012 με αποτέλεσμα να παρουσιάσει θετική μεταβολή στο εμπορικό του ισοζύγιο ύψους 8.014 εκ. ευρώ, επιπλέον μειώθηκαν τα ποσοστά της συνολικής προσφοράς που καλύφθηκαν από εισαγωγές ενώ η αύξηση της αξίας των εξαγωγών του έτους 2010 σε σχέση με το 2000 ήταν 47,36%.
- **Υπηρεσίες χονδρικού εμπορίου, εκτός μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών** όπου βελτίωσαν το εμπορικό τους ισοζύγιο κατά 1.171 εκ. ευρώ και η αύξηση της αξίας των εξαγωγών του έτους 2010 σε σχέση με το 2000 ήταν 40,77%.
- **Κατασκευές και κατασκευαστικές εργασίες** είχε αρνητική διαφορά εξαγωγών- εισαγωγών το 2000 και κατόπιν το 2010 παρουσίασε θετική διαφορά ύψους 312 εκ. ευρώ, αυξάνοντας τα ποσοστά της αξίας των εξαγωγών κατά 60,67% και άρα βελτίωσε το εμπορικό του ισοζύγιο κατά 507 εκ. ευρώ τέλος τα ποσοστά των εισαγωγών που αντιστοιχούν στη συνολική προσφορά είναι πολύ χαμηλά.
- **Υπηρεσίες λιανικού εμπορίου, εκτός μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών** όπου παρουσίασε βελτίωση του εμπορικού του ισοζυγίου κατά 436 εκ. ευρώ και η αύξηση των ποσοστών της αξίας των εξαγωγών ήταν 11,21%.

- **Χονδρικό και λιανικό εμπόριο και υπηρεσίες επισκευής μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών** όπου ο συγκεκριμένος κλάδος παρουσίασε θετική μεταβολή στο εμπορικό του ισοζύγιο ύψους 149 εκ ευρώ και αύξηση της αξίας των εξαγωγών κατά 8,06%.
 - **Αεροπορικές μεταφορές** με βελτίωση στο εμπορικό ισοζύγιο 196. εκ. ευρώ και μείωση των ποσοστών της συνολικής προσφοράς που εξυπηρετήθηκαν από εισαγωγές από 25,4% το 2000 σε 11,4% το 2010.
 - **Αλιείας και άλλα αλιευτικά προϊόντα** όπου η αξία των εισαγωγών υπερέβαινε τις εισαγωγές κατά 253 εκ. ευρώ για το έτος 2010, επιπλέον η ποσοστιαία αύξηση της αξίας των εξαγωγών ήταν 29,81%. Επίσης παρουσίασαν θετική μεταβολή στο εμπορικό ισοζύγιο τους σε σχέση με το 2000 κατά 137 εκ. ευρώ και το ποσοστό της συνολικής προσφοράς που καλύπτεται από εισαγωγές είναι πολύ χαμηλό.
- 2) Οι κλάδοι που φαίνεται να υπάρχουν σημάδια ανάκαμψης σε ότι αφορά την βελτίωση του εμπορικού ισοζυγίου της χώρας όπως διαπιστώνεται από την ανάλυση των στοιχείων που προέκυψαν από την εμπειρική προσέγγιση είναι:
- **Τα προϊόντα βασικών μετάλλων** όπου φαίνεται το 2010 να υπάρχει αντιστροφή των αποτελεσμάτων σε σύγκριση με το 2000, έτσι ενώ το 2000 είχαμε αξία εισαγωγών μεγαλύτερη από την αξία εξαγωγών κατά 668 εκ. ευρώ το 2010 η αξία των εξαγωγών υπερέβαινε την αξία των εισαγωγών κατά 161 εκ. ευρώ, επίσης παρατηρήθηκε αύξηση της αξίας των εξαγωγών κατά 32,53% και μείωση της αξίας των εισαγωγών κατά 23,74%, τέλος μειώθηκε και το ποσοστό της συνολικής προσφοράς που καλύπτεται από τις εισαγωγές.
 - **Μηχανήματα και εξοπλισμός** όπου παρατηρείται θετική μεταβολή στο εμπορικό τους ισοζύγιο καθώς μειώθηκε η διαφορά της αξίας των εισαγωγών από την αξία των εξαγωγών μέσα στην τελευταία δεκαετία κατά 2575 εκ. ευρώ. Επιπλέον μειώθηκε το ποσοστό της συνολικής προσφοράς που εξυπηρετείται από εισαγωγή από 79,7% το 2000 σε 66,3% το 2010. Τέλος διαπιστώθηκε σημαντική μείωση της αξίας των εισαγωγών κατά 64,99%.
 - **Χημικά προϊόντα** όπου η βελτίωση στο εμπορικό ισοζύγιο ήταν 419 εκ. ευρώ ενώ παρατηρήθηκε και μείωση της αξίας των εισαγωγών κατά 32,86%

παρόλα αυτά εξακολουθεί να είναι ανάμεσα στους κλάδους με την μεγαλύτερη αξία εισαγωγών .

- **Προϊόντα δασοκομίας- ξυλείας- και άλλα σχετικά προϊόντα** όπου μειώθηκε η διαφορά εισαγωγών-εξαγωγών στα υπό εξέταση έτη κατά 276 εκ. ευρώ και παράλληλα ενώ το 2000 το 72% της συνολικής προσφοράς προερχόταν από εισαγωγές, το ποσοστό αυτό μειώθηκε στο 16,25% το 2010.
- **Μηχανοκίνητα οχήματα – ρυμουλκούμενα και ημιρυμουλκούμενα** όπου βελτίωσαν μεν το εμπορικό τους ισοζύγιο κατά 1450 εκ. ευρώ και παρουσίασαν μια μικρή μείωση στα ποσοστά της συνολικής προσφοράς που καλύπτονται από εισαγωγές όμως η βελτίωση αυτή προέρχεται από την μεγάλη μείωση της αξίας των εισαγωγών το έτος 2010 σε σχέση με το 2000, η οποία έφτασε το 58,77%.

3) Τέλος παρακάτω παρατίθενται τα αγαθά με τις μεγαλύτερες απώλειες στο εμπορικό τους ισοζύγιο σύμφωνα με τα αποτελέσματα της εμπειρικής προσέγγισης:

- **Προϊόντα καπνού-φαγητού-ποτού** όπου το 2000 οι εισαγωγές ήταν σε αξία 1.662 εκ ευρώ περισσότερες από τις εξαγωγές, η διαφορά αυτή έφτασε τα 3.167 εκατ. ευρώ το 2010 με αποτέλεσμα την αρνητική συμβολή στο εμπορικό ισοζύγιο κατά 1.367 εκ. ευρώ. Επιπλέον τα αγαθά αυτά παρουσιάζουν από τις μεγαλύτερες αξίες εισαγωγών σε ότι αφορά τα καταναλωτικά αγαθά ενώ αυξήθηκε και το ποσοστό της συνολικής προσφοράς που καλύφθηκε από εισαγωγές. Τέλος τα συγκεκριμένα προϊόντα αύξησαν τα ποσοστά της αξίας των εξαγωγών κατά μόλις 1,24% ενώ η αντίστοιχη αύξηση της αξίας των εισαγωγών ήταν 15,65%.
- **Αγροτικά προϊόντα, κυνήγι και άλλα σχετικά προϊόντα** στα αγαθά αυτά παρατηρήθηκε αρνητική μεταβολή στο εμπορικό τους ισοζύγιο ύψους 131 εκ ευρώ επιπλέον, μειώθηκε η αξία των εξαγωγών τους κατά 12,26%.
- **Έπιπλα και άλλα μεταποιημένα προϊόντα** όπου παρουσιάστηκε αρνητική μεταβολή στο εμπορικό τους ισοζύγιο ύψους 1.201 εκ ευρώ καθώς επίσης αυξήθηκαν και τα ποσοστά της συνολικής προσφοράς που καλύφθηκαν από εισαγωγές, έτσι ενώ το 2000 τα ποσοστά αυτά ήταν 37,9% το 2010 ήταν 55,7%. Τέλος η αξία των εισαγωγών αυξήθηκε κατά 62,19%.

- **Κλωστοϋφαντουργία** με αρνητική μεταβολή στο εμπορικό ισοζύγιο ύψους 1.589 εκ. ευρώ. Επιπλέον βρίσκεται ανάμεσα στις πέντε κατηγορίες καταναλωτικών αγαθών με τη μεγαλύτερη αξία εισαγωγών. Φυσικά αξίζει να σημειωθεί ότι η ποσοστιαία αύξηση της αξίας των εξαγωγών ήταν 69,14% αλλά παράλληλα υπήρξε και σχεδόν ισόποση αύξηση της αξίας των εισαγωγών. Τέλος το ποσοστό της συνολικής προσφοράς που καλύφθηκε από εισαγωγές ήταν 61,5% το 2010 ενώ το αντίστοιχο ποσοστό ήταν 47,7% το 2000.
- **Ορυχεία- λατομεία** όπου διαπιστώνεται η μεγαλύτερη αξία εισαγωγών για το έτος 2010 τόσο στο σύνολο των αγαθών όσο και ανάμεσα στα κεφαλαιουχικά αγαθά, η ποσοστιαία αύξηση της αξίας των εισαγωγών ήταν 25,94% με συνέπεια φυσικά να παρουσιάζεται και η μέγιστη αρνητική μεταβολή στο εμπορικό ισοζύγιο σε σύγκριση με το έτος 2000 ύψους 3.500 εκ. ευρώ. Τέλος το ποσοστό της συνολικής προσφοράς που καλύπτεται από εισαγωγές για το έτος 2010 ήταν 86,1 % όταν το αντίστοιχο ποσοστό κατά μέσο όρο για το 2000 ήταν 34,8%.
- **Ξύλα και προϊόντα ξύλου και φελλού εκτός από έπιπλα: καλαθοποιία σπαρτοπλεκτική** όπου είναι στα κεφαλαιουχικά προϊόντα τα οποία παρουσίασαν αρνητικά αποτελέσματα στο εμπορικό του ισοζύγιο ύψους 219 εκατ. ευρώ και παράλληλα διαπιστώνεται και μικρή αύξηση στα ποσοστά της συνολικής προσφοράς που καλύπτονται από εισαγωγές, έτσι ενώ το ποσοστό ήταν 12% το 2000, το 2010 έφτασε στο 17,3%.
- **Καουτσούκ και πλαστικά προϊόντα** τα αγαθά αυτά παρουσιάζουν αρνητική μεταβολή στο εμπορικό τους ισοζύγιο ύψους 131 εκ ευρώ επιπλέον είναι από τα αγαθά που ενώ το 2000 ήταν στα κεφαλαιουχικά αγαθά σύμφωνα με τα στοιχεία του 2010 κατατάσσονται πλέον στα καταναλωτικά. Τέλος σε ότι αφορά στα ποσοστά της συνολικής προσφοράς που καλύπτονται από εισαγωγές αυτά δεν παρουσιάζουν μεταβολές στα δύο υπό εξέταση έτη.
- **Υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών προϊόντων** πρόκειται για ένα κλάδο όπου το 2010 είχε μηδενικές εξαγωγές ενώ η ποσοστιαία αύξηση της αξίας των εισαγωγών έφτασε το 85,93% και φυσικά η αρνητική μεταβολή στο εμπορικό του ισοζύγιο ήταν ύψους 1.911 εκ. ευρώ ενώ τα ποσοστά της

προσφοράς που καλύφθηκαν από εισαγωγές μειώθηκαν από 98,31 το 2000 σε 94,4 το 2010.

- **Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων εκτός μηχανημάτων και εξοπλισμού** όπου βρίσκεται στην κατηγορία των κεφαλαιουχικών αγαθών με τη μεγαλύτερη αξία εισαγωγών για το 2010 και το 2000, επιπλέον η ποσοστιαία αύξηση των εισαγωγών ήταν 25,19%, ως εκ τούτου παρουσιάστηκε αρνητική μείωση στο εμπορικό του ισοζύγιο ύψους 674 εκ. ευρώ ενώ τα ποσοστά της συνολικής προσφοράς που καλύφθηκαν από εισαγωγές ήταν σχεδόν σταθερά.
- **Άλλος εξοπλισμός μεταφορών** από τα στοιχεία προκύπτει ότι είναι από τα καταναλωτικά αγαθά με τη μεγαλύτερη αξία εισαγωγών τόσο για το έτος 2010 όσο και για το έτος 2000, η ποσοστιαία αύξηση της αξίας των εισαγωγών ήταν 60,11% επιπλέον παρουσίασε αρνητική μεταβολή στο εμπορικό του ισοζύγιο ύψους 2.306 εκ. ευρώ. Τέλος σε ότι αφορά τα ποσοστά της συνολικής προσφοράς που καλύφθηκαν από εισαγωγές επίσης παρατηρείται αύξηση τους το 2010 από 80,1% σε 94,1%. Αξιοσημείωτο είναι βέβαια το γεγονός ότι παρουσίασε τη μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση της αξίας των εξαγωγών.
- **Οπτάνθρακα και προϊόντα διύλισης πετρελαίου** τα εν λόγω προϊόντα παρουσίασαν αρνητική μεταβολή στο εμπορικό τους ισοζύγιο ύψους 1.357 εκ. ευρώ, ήταν από τα καταναλωτικά αγαθά με μια από τις μεγαλύτερες σε αξία εισαγωγές και εξαγωγές για το έτος 2010 ενώ το έτος 2000 ήταν από τα κεφαλαιουχικά αγαθά με μία από τις μεγαλύτερες σε αξία εισαγωγές και εξαγωγές. Η ποσοστιαία αύξηση της αξίας των εισαγωγών ήταν 252,43% ενώ των εξαγωγών ήταν 107,39% Τέλος τα ποσοστά της συνολικής ζήτησης που καλύφθηκαν από εισαγωγές αυξήθηκαν από 15,8% το 2000 σε 27,7% το 2010.
- **Χαρτί και προϊόντα χαρτιού** όπου το συγκεκριμένο αγαθό ήταν στην κατηγορία των κεφαλαιουχικών το 2000 ενώ το 2010 στην κατηγορία των καταναλωτικών, βρέθηκε επίσης μια μικρή αρνητική μεταβολή στο εμπορικό του ισοζύγιο ύψους 21 εκ. ευρώ και τα ποσοστά της συνολικής προσφοράς που καλύφθηκαν από εισαγωγές αυξήθηκαν το 2010 φθάνοντας ποσοστό 48,5% έναντι 44,69 % το έτος 2000.
- **Άλλα μη μεταλλικά ορυκτά προϊόντα** όπου παρατηρείται επίσης αρνητική μεταβολή στο εμπορικό ισοζύγιο ύψους 87 εκατ. ευρώ και μια μικρή αύξηση

στα ποσοστά της συνολικής προσφοράς που καλύφθηκαν από εισαγωγές, συγκεκριμένα τα ποσοστά ήταν 16% το 2000 και 17,6% το 2010.

- **Ηλεκτρικός εξοπλισμός** στο κλάδο αυτό υπήρξε αρνητική μεταβολή στο εμπορικό του ισοζύγιο ύψους 32 εκ. ευρώ, επίσης σύμφωνα με τα στοιχεία της εμπειρικής προσέγγισης ανήκε στην κατηγορία των κεφαλαιουχικών αγαθών το 2000 ενώ το 2010 ήταν καταναλωτικό. Η ποσοστιαία αύξηση της αξίας των εισαγωγών ήταν 24,57% ενώ αξίζει να σημειωθεί ότι παρουσίασε την υψηλότερη ποσοστιαία αύξηση της αξίας των εξαγωγών. Τέλος δεν υπήρξε μεγάλη μεταβολή στα ποσοστά της συνολικής προσφοράς που καλύφθηκαν από εισαγωγές.
- **Αποχετεύσεις-συλλογή αποβλήτων, επεξεργασία και διάθεση αποβλήτων, ανάκτηση υλικών – αποκαταστάσεις** όπου παρουσιάζεται αρνητική μεταβολή στο εμπορικό τους ισοζύγιο ύψους 285 εκ ευρώ ,επίσης σημαντική αύξηση παρουσιάζουν και τα ποσοστά της συνολικής προσφοράς που καλύφθηκαν από εισαγωγές, από 1,8% το 2000 σε 17,4% το 2010.

Από την παραπάνω κατάταξη με βάση τα στοιχεία που προέκυψαν από την σύγκριση των ετών 2000, 2010 γίνεται φανερό ότι η ηγετικοί κλάδοι του εξωτερικού εμπορίου της Ελληνικής οικονομίας είναι κατά κύριο λόγο κλάδοι που σχετίζονται με παροχή υπηρεσιών. Θετικές μεταβολές εμφανίζονται σε κλάδους του πρωτογενή κυρίως τομέα και των πρώτων υλών ενώ ιδιαίτερα αρνητικές μεταβολές παρουσιάζουν οι μεταποιητική κλάδοι και οι κλάδοι υψηλού τεχνολογικού περιεχομένου.

Κεφάλαιο 8: Συμπεράσματα & Διαπιστώσεις

Στην εργασία αυτή επιχειρήθηκε η ανάλυση του εισαγωγικού και εξαγωγικού εμπορίου της Ελληνικής οικονομίας. Εργαλείο για την μελέτη αυτή ήταν οι πίνακες εισροών-εκροών των ετών 2000 και 2010, όπως αυτοί ανακοινώθηκαν από τη Eurostat. Από τους πίνακες αυτούς υπολογίστηκαν ανά κατηγορίες προϊόντων οι διαφορές εξαγωγών-εισαγωγών. Κατόπιν υπολογίστηκαν τα ποσοστά της συνολικής προσφοράς που καλύφθηκαν από εισαγωγές. Με βάση τα στοιχεία του πίνακα χρήσης έγινε διάκριση των προϊόντων σε κεφαλαιουχικά και καταναλωτικά προκειμένου να βρεθούν οι κατηγορίες αγαθών με χαμηλή προστιθέμενη αξία. Επιχειρήθηκε αντιστοίχιση των πινάκων των αγαθών για τα υπό εξέταση έτη προκειμένου να είναι συγκρίσιμα τα μεγέθη. Κατόπιν υπολογίστηκαν οι ποσοστιαίες αυξήσεις των εξαγωγών και των εισαγωγών ανάμεσα στα δύο έτη. Τέλος υπολογίστηκαν οι κατηγορίες αγαθών που παρουσίασαν θετική ή αρνητική μεταβολή στο εμπορικό τους ισοζύγιο.

Η σύγκριση των στοιχείων των δύο ετών κατέδειξε ότι σε πολλούς και σημαντικούς κλάδους υπήρξαν αρνητικές μεταβολές των μεγεθών με αποτέλεσμα να επηρεαστεί αρνητικά το εμπορικό ισοζύγιο της χώρας. Επίσης γίνεται φανερό ότι δεν πάρθηκαν τα αναγκαία μέτρα για την βελτίωση του εμπορικού ισοζυγίου της Ελληνικής οικονομίας. Απόδειξη για την διαπίστωση αυτή αποτελεί το γεγονός ότι το 2010 η διαφορά της αξίας των εξαγωγών και εισαγωγών αυξήθηκε κατά 16% σε σχέση με το 2000. Επιπλέον η αξία των εξαγωγών του έτους 2010 κάλυπτε μόνο το 58,7% της αξίας των εισαγωγών.

Συγκεκριμένα από την εμπειρική προσέγγιση διαπιστώθηκε ότι οι κλάδοι που έχουν ηγετικό ρόλο στην εξαγωγική δραστηριότητα της χώρας είναι κλάδοι που σχετίζονται με υπηρεσίες, με μόνη εξαίρεση τα προϊόντα της αλιείας και των άλλων αλιευτικών προϊόντων άρα κλάδοι χαμηλής προστιθέμενης αξίας. Επομένως η παρατηρούμενη μεταφορά παραγωγικών πόρων από τον τομέα των εμπορεύσιμων αγαθών στον τομέα των υπηρεσιών είχε ως συνέπεια την επιδείνωση του εμπορικού ισοζυγίου και κατ' επέκταση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών.

Επιπλέον τα προϊόντα που εμφάνισαν θετικές μεταβολές το έτος 2010 σε σχέση με το έτος 2000 είναι χαμηλού τεχνολογικού περιεχομένου, πρόκειται δηλαδή για αγαθά του πρωτογενή τομέα και των πρώτων υλών και άρα επίσης χαμηλής προστιθέμενης αξίας. Ακόμα, επειδή πρόκειται για προϊόντα χαμηλής ειδίκευσης υπόκεινται σε έντονο ανταγωνισμό και υποχρεωτικά σε χαμηλή αξία. Εξαίρεση αποτελούν τα χημικά προϊόντα και τα προϊόντα του κλάδου των μηχανημάτων και του εξοπλισμού. Όμως σε μεγάλο

ποσοστό αυτές οι εξαγωγές αφορούν σε συναρμολόγηση εισαγόμενων ενδιάμεσων αγαθών και επανεξαγωγή τους. Συνεπώς και αυτά τα προϊόντα δεν ενσωματώνουν αρκετή εγχώρια τεχνογνωσία, η ελληνική προστιθέμενη αξία είναι σχετικά μικρή και άρα η επίδραση στο εμπορικό ισοζύγιο περιορισμένη.

Επίσης, διαπιστώνεται από την εμπειρική προσέγγιση απώλεια της διεθνούς ανταγωνιστικότητας σε καταναλωτικά προϊόντα όπου η Ελληνική οικονομία είχε στο παρελθόν έντονη παραγωγική δραστηριότητα όπως είναι τα αγροτικά προϊόντα, τα προϊόντα της κλωστοϋφαντουργίας και τα προϊόντα καπνού, φαγητού και ποτού, επιπλέον σε συνδυασμό με το γεγονός ότι οι εξαγωγές κεφαλαιουχικών αγαθών είναι χαμηλού επιπέδου αποδεικνύεται ότι εν μέρει τα ελλείμματα στο εμπορικό ισοζύγιο της χώρας οφείλονται στην διάρθρωση των Ελληνικών εξαγωγών.

Σε ότι αφορά στις εισαγωγές κεφαλαιουχικών αγαθών από την εμπειρική προσέγγιση προκύπτει αύξηση των εισαγωγών κατά 67,13% σε σχέση με το 2010, ποσοστό ιδιαίτερα υψηλό. Συμπεραίνεται επομένως ότι κατά την δεκαετία που πέρασε η εξάρτηση των Ελληνικών παραγωγικών μονάδων από εισαγόμενες πρώτες ύλες και ενδιάμεσα αγαθά έγινε ακόμα μεγαλύτερη.

Τέλος σημαντικές αδυναμίες διαπιστώθηκαν στα προϊόντα υψηλής τεχνογνωσίας όπως είναι οι υπολογιστές, τα ηλεκτρονικά και οπτικά προϊόντα, και τα μηχανοκίνητα οχήματα, όπου είτε το μεγαλύτερο ποσοστό της συνολικής προσφοράς αυτών των αγαθών καλύπτεται από εισαγωγές είτε εμφανίζουν από τις υψηλότερες αξίες εισαγωγών.

Όπως αναφέρθηκε ήδη στο θεωρητικό μέρος αυτής της εργασίας, ένας δρόμος για την ενίσχυση της κατανάλωσης των προϊόντων εγχώριας παραγωγής και την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των Ελληνικών εξαγόμενων αγαθών, είναι αυτός της μείωσης των τιμών των αγαθών που παράγονται εγχώρια, με σκοπό να γίνουν φθηνότερα σε σχέση με τα εισαγόμενα ώστε να υπάρξει σταδιακή υποκατάσταση των εισαγομένων αγαθών από αντίστοιχα εγχώρια και συγχρόνως να αυξηθούν οι εξαγωγές. Όμως το αρνητικό στοιχείο του συγκεκριμένου μέτρου είναι ότι η μείωση των τιμών των αγαθών αυτών, θα έχει ως αποτέλεσμα και την μείωση των τιμών των εξαγομένων αγαθών, με αποτέλεσμα να απαιτούνται πολλαπλάσιες εξαγωγές σε όγκο για να καλυφθεί η ίδια ποσότητα εισαγωγών καθώς οι τιμές των εισαγόμενων παραμένουν σταθερές λόγω της αποτίμησης τους σε ευρώ. Επιπλέον επειδή όπως αποδείχτηκε από την εμπειρική ανάλυση οι εξαγωγές που πραγματοποιεί η Ελληνική οικονομία είναι κατά κύριο λόγο χαμηλής τεχνογνωσίας πάντα θα βρίσκονται αναπτυσσόμενες χώρες με χαμηλότερο εργατικό κόστος και άρα φθηνότερα αγαθά.

Επομένως γίνεται φανερή η ανάγκη στροφής της Ελληνικής οικονομίας μέσω – μακροπρόθεσμα προς προϊόντα και υπηρεσίες με χαρακτηριστικά ποιότητας και τεχνολογικής πρωτοπορίας. Θα πρέπει να υιοθετηθεί μία κατάλληλη στρατηγική για την αύξηση της εγχώριας τεχνογνωσίας και της προστιθέμενης αξίας των εξαγωγών, ακόμα θα πρέπει να γίνει αναπροσδιορισμός του παραγωγικού δυναμικού της χώρας προς προϊόντα υψηλότερης προστιθέμενης αξίας και σε τομείς στους οποίους οι προοπτικές ανάπτυξης της αγοράς είναι καλύτερες τέλος θα πρέπει να γίνει σύνδεση της εκπαίδευσης και της έρευνας με τις ανάγκες της οικονομίας.

Σε ότι αφορά στους κλάδους που όπως φαίνεται από την εμπειρική διερεύνηση παρουσιάζουν θετικές δυναμικές θα πρέπει να ενισχυθούν μέσα από την αναζήτηση νέων αγορών, την προσπάθεια απόκτησης νέων τμημάτων των ήδη υπάρχουσών αγορών, βελτίωσης της ποιότητας μέσω της χρησιμοποίησης νέων τεχνολογιών παραγωγής και της επένδυσης στην έρευνα και ανάπτυξη με σκοπό την δημιουργία νέων ανταγωνιστικών προϊόντων.

Τέλος, θα πρέπει να γίνουν άμεσα ενέργειες προκειμένου να ενισχυθεί το εξαγωγικό εμπόριο και να θεραπευθεί η παθογένεια της Ελληνικής οικονομίας στον τομέα του εξωτερικού εμπορίου, ενέργειες όπως η μείωση των γραφειοκρατικών και χρονοβόρων δομών των τελωνείων και η προώθηση των απλοποιημένων τελωνειακών διαδικασιών, η άμεση επιστροφή του Φ.Π.Α. σε εξαγωγικές επιχειρήσεις, ο καθορισμός ενός δίκαιου και οικονομικά βιώσιμου συστήματος υπολογισμού των εργοδοτικών εισφορών, ο συμψηφισμός οφειλών του κράτους με τις υποχρεώσεις των ιδιωτών, η υιοθέτηση ενός σταθερού φορολογικού περιβάλλοντος και τέλος η κατάργηση των χρονοβόρων και δαπανηρών γραφειοκρατικών διαδικασιών που συνδέονται με την λειτουργία και την ίδρυση των επιχειρήσεων είναι μέτρα που θα βοηθούσαν προς αυτή τη κατεύθυνση.

Εν κατακλείδι από την ανάλυση προκύπτει σημαντική επιδείνωση στο εξωτερικό εμπόριο της χώρας με κύριες αιτίες την μεταφορά των παραγωγικών πόρων από τα εμπορεύσιμα αγαθά προς τις υπηρεσίες, την σημαντική απώλεια της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών εξαγωγικών προϊόντων αλλά και την πολύ μεγάλη εξάρτηση της Ελληνικής οικονομίας από τις εισαγωγές. Προκειμένου να αντιστραφεί η κατάσταση αυτή δεν αρκεί μόνο να μειωθούν οι τιμές των ελληνικών προϊόντων, θα πρέπει παράλληλα να αυξηθεί η παραγωγικότητα, να βελτιωθεί η ποιότητα και να γίνει στροφή προς κλάδους υψηλότερης προστιθέμενης αξίας. Άρα απαιτούνται επενδύσεις σε παραγωγικό εξοπλισμό και νέες τεχνολογίες.

Πηγές και Ενδεικτική Βιβλιογραφία*

Albani, M. and Y. Stournaras (2009) “A Model to Deal with Aggregate Supply and Demand Imbalances: The Case of Greece”, *Journal of Economic Asymmetries*, Vol. 6, No. 1, June, pp. 15-28.

Alogoskoufis G. (1995) “The Two Faces of Janus: Institutions, Policy Regimes, and Macroeconomic Performance in Greece”, *Economic Policy* (April): pp. 149-192.

Athanasoglou, P.P. and Bardaka, I.C. (2010). “New trade theory, non-price competitiveness and export performance”, *Economic Modelling*, 27, pp. 217-228.

Beutel J, (1999). “*Input-Output tables fir the European Union 1995*”, Report to the statistical Office of the European Community, vol. 1-16, Konstaz.

Bulmer-Thomas V. (1982). “*Input-Output Analysis in Developing Countries*”, John Wiley & Sons.

Carlin, W and D. Soskice (2006). “*Macroeconomics, Imperfections, Institutions and Policies*”, Oxford University Press.

Christodoulakis N. (2000). “The Greek Economy Converging Towards EMU”. In: A. Mitsos and E. Mossialos (eds) *Contemporary Greece and Europe*, Aldershot: Ashgate Publishing, pp. 93-114.

Dornbusch, R (1980). “*Open Economy Macroeconomics*”, Basic Books, New York.

Eurostat, *The ESA 95 Input-Output Manual: Compilation and Analysis*, 2002.

Faria, R and M.L. Ledesma (2000). “Testing the Balassa-Samuelson Effect: Implications for Growth and PPP”. Mimeo, Department of Economics, University of Kent, UK.

* εκτός συγκεκριμένων παραπομπών – υποσημειώσεων.

Hirschmann Albert, (1985). *“The Strategy of Economic Development”*.

IMF (2012). “Greece: Request for extended arrangement under the extended fund facility”, Country Report 12/57, Washington DC.

Krugman, P. and M. Obstfeld (2009). “International Economics, Theory and Policy”, 8th edition, Addison Welsey Longman (Ch. 12 up to the end of the book).

Kurz H.D and Dietjenbacher, C. Lager, (1998). *“Input-Output Analysis”*, Vol. I-III, Cheltenham.

Leontief W, (1966). “Input-Output Economics”, New York.

Mankiw, G. (2008). “Macroeconomics”, Worth Publishers (Chapters on open economies).

Mc Gilvray J. W. (1977). “Key sectors and development strategy”, in W. Leontief (ed): Structure, System, and Economic Policy, Cambridge.

Miller, R. E and Blair, P. D (1985). “Input-Output Analysis: Foundations and Extensions”, Prentice-Hall.

Obstfeld, M. and K. Rogoff (1996). “Foundations of International Macroeconomics”, MIT Press.

Obstfeld, M and K. Rogoff (2000). “Perspectives on OECD Economic Integration: Implications for US Current Account Adjutment”,

<http://www.kc.frb.org/Publicat/sympos/2000/SOOrogo.pdf>, p.p. 169-208

Obstfeld, M (2001). “International Macroeconomics: Beyond the Mundell- Fleming model”, Working Paper 8369, National Bureau of Economic Research.

Pyatt G. “Some Relationships between T-Accounts, Input Output tables and social Accounting Matrices”, in Economic System Research vol. II, No 4, 1999.

Siddigi Y. and M. Saleon, “A synthetic approach to projecting input-output tables”, in *Economic System Research*, vol. 4, 1995.

Stiglitz J (2006): “Making Globalisation Work”, WW Norton.

Thijs ten Raa 1994, “On the methodology of input-output analysis”, *Regional Science and Urban Economics* 24, pp3-25.

Tohmo T. “New Developments in the use of Location Quotients to Estimate Regional Input-Output Coefficients and Multipliers”, *Regional Studies*, 38 (1), 43-45, 2004.

United Nations Statistical Division, (1996). “*Handbook of Input Output Compilation and Analysis*”, New York.

Γαβρόγλου, Σ. (2012). “*Ανταγωνιστικότητα, Μισθοί και Παραγωγικότητα*”, Άρθρα και Μελέτες 4, Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας και Ανθρώπινου Δυναμικού, Αθήνα.

Γεωργακόπουλος Θ. Α. (2005). “*Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική*”, Αθήνα, Ευγ.Μπένος

Γιαννίτσης, Τ., Ζωγραφάκης, Σ., Καστέλλη, Ι. και Μαυρή, Δ. (2008). “*Ανταγωνιστικότητα και Τεχνολογία στην Ελλάδα*”, Αθήνα, Παπαζήση.

Δαφέρμος Γ, Νικολαΐδη Μ. (2012). “Πώς μπορεί να βελτιωθεί το εμπορικό ισοζύγιο της Ελλάδας;” *Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων ΙΝΕ*, Αθήνα.

ΝΕ ΓΣΕΕ (2012). *Η Ελληνική Οικονομία και η Απασχόληση*, Ετήσια Έκθεση 2012, Αθήνα.

Ινστιτούτο Εργασίας Κύπρου (2011). “*Η Ανταγωνιστικότητα της Κυπριακής Οικονομίας μετά την Υιοθέτηση του Ευρώ*”, Μελέτες ΙΝΕΚ-ΠΕΟ 3, Λευκωσία.

Ιωακείμογλου, Η. (2011). “*Κόστος Εργασίας, Περιθώρια Κέρδους και Ανταγωνιστικότητα στην Ελλάδα*”, Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, Αθήνα.

Κάββου, Α. (2009). “Το εξωτερικό εμπόριο της Ελλάδας μέσω του πίνακα εισροών – εκροών”, Διπλωματική Εργασία, (αδημ.), επιβλέπων καθηγητής Χ. Οικονομίδης, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Δημόσιας Διοίκησης, Αθήνα.

ΚΕΝΤΡΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ,
Οικονομικές Εξελίξεις, τ. 18, Ιούνιος 2012, Αθήνα.

Μαλλιαρόπουλος, Δ. (2011). “Η απώλεια ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας μετά την είσοδο της χώρας στην ΟΝΕ”, στο Χαρδούβελης, Γ. και Γκόρτσος, Χ. (επιμ.), *Η Διεθνής Κρίση, η Κρίση στην Ευρωζώνη και το Ελληνικό Χρηματοπιστωτικό Σύστημα*, Αθήνα: Ελληνική Ένωση Τραπεζών.

Μαριόλης Θ. (2011). “Ελλάδα, Ευρωπαϊκή Ένωση και Οικονομική Κρίση” εκδ. matura, Αθήνα.

Οικονομίδης Χ. (2007). “Εισαγωγή στο σύστημα και την ανάλυση εισροών-εκροών”, εκδ. Κριτική, Αθήνα.

Οικονόμου, Γ., Σαμπεθάι, Ι. και Συμιγιάννης, Γ. (επιμ.) (2010). “*Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών της Ελλάδος: Αιτίες Ανισορροπιών και Προτάσεις Πολιτικής*”, Αθήνα, Τράπεζα της Ελλάδος.

Ράφτης Τ. (2005). “*Μακροοικονομική Λογιστική*”, Θεσσαλονίκη.

Σκούντζος Θ., Π. Λίβας, Ε. Χατζανδρούλης, Ι. Χρυσανθακόπουλος (1990). “Μεθοδολογία και Πηγές για την Εκτίμηση του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος της Ελλάδος”, Κέντρο Ερευνών Πανεπιστημίου Πειραιώς, Πειραιάς.

Σκούντζος Α. Θ. - Λίβας Χ. Π. (2000). “Σύστημα Εθνικών Οικονομικών Λογαριασμών”, εκδ. Α. Σταμούλη, Πειραιάς.

Σκούντζος Θ., Π. Λίβας, Ε. Χατζανδρούλης, Ι. Χρυσανθακόπουλος (1996). “Evaluation of the methods and statistical sources used for the estimation of gross value added and gross fixed capital formation at regional level in Greece”, Eurostat, Luxembourg. .

Τράπεζα της Ελλάδος (2012). *Έκθεση του Διοικητή για το Έτος 2011*, Απρίλιος, Αθήνα.